

Omgevingsvisie Smallingerland - vastgesteld 1 maart 2022

Voorwoord

Voor u ligt de Omgevingsvisie Smallingerland. Een document dat met de grootst mogelijke zorgvuldigheid tot stand is gebracht. De afgelopen jaren is stap voor stap gewerkt aan deze Omgevingsvisie. Samen met onze inwoners, ondernemers en tal van maatschappelijke organisaties hebben we nagedacht en opgeschreven hoe wij onze gemeente willen ontwikkelen in de toekomst.
Echter, het is onze ambitie dat de toekomst van Smallingerland nauw verbonden blijft met de boeiende ontstaansgeschiedenis. Onze historie kan een ieder nog dagelijks ervaren in de karakteristieken van de dertien dorpen, en de explosieve groei van woonwijken en bedrijventerreinen die Drachten heeft gevormd. Die industriële revolutie van Drachten, iets meer dan een halve eeuw geleden, heeft ervoor gezorgd dat door werkgelegenheid- vooral in de technische bedrijvigheid- welvaart en welzijn is gebracht aan de inwoners van de regio.
In de Omgevingsvisie is deze afwisseling tussen: de landelijke, kleinschalige dorpen met een agrarisch karakter en het knooppunt van woonwijken, bedrijven, infrastructuur en voorzieningen van Drachten terecht een hoofdthema geworden.

Terwijl we deze Omgevingsvisie opstellen, realiseren wij ons dat we dat beeld van Smallingerland, waar ruimte is voor de dynamiek van grootschalige ontwikkelingen, verweven met de rust en natuurlijke waarden van ons landschap, willen behouden.
Ons ideaalbeeld is echter niet statisch, Smallingerland voelt zich onderdeel van de provincie Fryslân, van Nederland en de ontwikkelingen in de wereld waarin alles in sneltreinvaart aan verandering onderhevig is. Plannen en wetten maken voor tien jaar of langer werkt niet, wel het toewerken naar een gezonde veilige en duurzame samenleving, met een open houding van de overheid die samenwerkt met groepen burgers.

Deze visie geeft ons inzicht in de opgaven die voor ons liggen. Opgaven die bijdragen aan de bestendigheid en de kracht van onze gemeente. Op het gebied van leefbaarheid, economie en cultuur. Een gemeente waar we ons thuis voelen, waar we met plezier wonen, werken en leven. Het biedt ons de handvatten om te werken aan een duurzaam, aantrekkelijk en inclusief Smallingerland met het behoud van onze eigen identiteit, maar met het oog op de kansen en mogelijkheden die onze centrale positie in Noord-Nederland ons biedt, nu en in de toekomst.

Wij zien er naar uit om samen met u te werken aan de toekomst van Smallingerland.

Maria le Roy

Foaropwurd

Foar jo leit de Omjouwingsfyzje Smellingerlân, in dokumint dat mei de grutst mooglike soarchfâldigens ta stân kommen is. De ôfrûne jierren is stap foar stap wurke oan dizze Omjouwingsfyzje. Mei ús ynwenners, ûndernimmers en tal fan maatskiplike organisaasjes hawwe wy neitocht en opskreaun hoe't wy ús gemeente ûntjaan wolle yn de takomst.
Lykwols is it ús ambysje dat de takomst fan Smellingerlân nau ferbûn bliuwt mei syn boeiende ûntsteansskiednis. Us histoarje kin eltsenien noch alle dagen ûnderfine yn de karakteristiken fan de trettjin doarpen, en de eksplosive groei fan wenwiken en bedriuweterreinen dy't Drachten foarme hat. Dy yndustriële revolúsje fan Drachten, in goed heale iuw lyn, hat makke dat troch wurkgelegenheid - foaral yn de technyske sektor - de ynwenners fan de regio mear wolfeart en wolwêzen krigen.
Yn de Omjouwingsfyzje is dy ôfwikseling tusken de lanlike, lytsskalige doarpen mei in agrarysk karakter en it knooppunt fan wenwiken, bedriuwen, ynfrastruktuer en foarsjenningen fan Drachten terjochte in haadtema wurden.

Wylst wy dizze Omjouwingsfyzje opstelle, realisearje wy ús dat wy dat byld fan Smellingerlân, dêr't romte is foar de dynamyk fan grutskalige ûntjouwingen, ferweve mei de rêst en natuerlike wearden fan ús lânskip, behâlde wolle.
Us ideaalbyld is lykwols net statysk, Smellingerlân fielt him part fan de provinsje Fryslân, fan Nederlân en de ûntjouwingen yn de wrâld dêr't alles yn kûgelsfeart yn feroaret.
Plannen en wetten meitsje foar tsien jier of langer wurket net, wol it tawurkjen nei in sûne, feilige en duorsume mienskip, mei in iepen hâlding fan de oerheid dy't gearwurket mei groepen boargers.

Dizze fyzje jout ús ynsjoch yn de opjeften dy't foar ús lizze. Opjeften dy't bydrage oan de bestindigens en de krêft fan ús gemeente. Op it mêd fan leefberheid, ekonomy en kultuer. In gemeente dêr't wy ús thús fiele, dêr't wy mei wille wenje, wurkje en libje. Sa hawwe wy de hantfetten om te wurkjen oan in duorsum, oantreklik en ynklusyf Smellingerlân mei it behâld fan ús eigen identiteit, mar mei it each op de kânsen en mooglikheden dy't ús sintrale posysje yn Noard-Nederlân ús biedt, no en yn de takomst.

Wy sjogge dernei út om mei jo te wurkjen oan de takomst fan Smellingerlân.

Maria le Roy

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1

Waarom een omgevingsvisie?

- 5 -

Hoofdstuk 2

De doelen voor 2040 en de leidende principes

- 9 -

Hoofdstuk 3

De vier opgaven in hoofdlijnen

- 20 -

Hoofdstuk 4

Uitwerking van de opgaven

- 34 -

Hoofdstuk 5

Afweging van initiatieven

- 55 -

Hoofdstuk 6

Verdere uitwerking en uitvoering

- 59 -

Bijlagen

- 66 -

1 Waarom een omgevingsvisie?

Libje yn in tiid fan feroaring

Waarom een omgevingsvisie?

Van toekomstbeeld naar omgevingsvisie

Een omgevingsvisie is een toekomstvisie op hoofdlijnen. Een koersbepaling die aangeeft wat we belangrijk vinden en waar we ons voor in zetten. Inwoners, ondernemers en organisaties stelden samen met de gemeente een toekomstbeeld op. Een beeld van het jaar 2040 waar we met elkaar naar toewerken. Samen gaan we zorgen dat dit beeld werkelijkheid wordt.

Hoe ziet Smallingerland er in 2040 uit? Het is er veilig, gezond en aantrekkelijk. Er is voldoende werk voor iedereen. Onze economie is een belangrijke basis om actuele maatschappelijke vraagstukken tegemoet te treden.
De samenleving is sportief en inclusief; een samenleving waarin iedereen zoveel mogelijk gelijke kansen heeft en om elkaar denkt. Duurzaamheid is de gewoonste zaak van de wereld. We zijn goed bestand tegen de veranderingen in het klimaat, we zijn op weg naar een energieneutrale gemeente. Natuurwaarden zijn versterkt en de kringloopsamenleving is juist in Smallingerland goed op gang gekomen.
Drachten is een eigentijdse stad, vol reuring. Aansprekende gebouwen huisvesten vernieuwende bedrijven. Met vlakbij het aantrekkelijke centrum en een campusterrein waar onderwijs, werkplekken, sport en ontmoetingsplekken voor handen zijn.
Drachten is verbonden met het water, met karaktervolle omringende dorpen en het aantrekkelijke en duurzaam ingerichte buitengebied. De identiteit van ons gebied hebben we vastgehouden, versterkt en vernieuwd op een manier die bij ons, Smallingerland, past.

De Omgevingsvisie schetst de contouren van Smallingerland in de toekomst. Deze contouren laten zien dat de samenleving verandert. Voor 2040 liggen er complexe maatschappelijke opgaven voor ons waar we mee aan de slag gaan. Dat kan alleen wanneer de gemeente, de Smallingerlandse samenleving, ondernemers, investeerders en andere overheden samen optrekken. Smallingerland kent een grote rijkdom aan ondernemers en ondernemende en zeer betrokken organisaties die zich inzetten voor de dorpen en de stad. Velen tonen zich actief en zijn bereid om de handen uit de mouwen te steken. Het nut van deze betrokkenheid hebben we gezien bij het maken van deze omgevingsvisie. De inbreng, de kritische blik en de goede adviezen hebben een grote bijdrage geleverd aan de inhoud van deze omgevingsvisie.

De gemeente gebruikt de omgevingsvisie als kompas bij het werken aan de toekomst. Daarbij hoort ook een passende sturingsfilosofie. De sturingsfilosofie geeft richting aan het dagelijks handelen van de gemeente (raad, college en ambtenaren) en aan de rollen die de gemeente daarbij wil innemen. De invulling van de rol is maatwerk, daarover willen we vroegtijdig duidelijkheid scheppen. Zodat de samenleving, ondernemers, investeerders en andere overheden bij initiatieven en ontwikkelingen weten wat ze van de gemeente mogen verwachten en wat de gemeente van deze partijen verwacht. Meer hierover is te lezen in hoofdstuk 6.

De Omgevingsvisie en de Omgevingswet

Smallingerland heeft nog een belangrijke reden om een omgevingsvisie op te stellen. De Omgevingswet verplicht ons daartoe. Die verplichting geldt ook voor het Rijk, de Provincie en voor alle andere gemeenten. Een omgevingsvisie gaat tenminste over de fysieke leefomgeving. Dat is heel breed. Het gaat over onze woon- en leefomgeving, woningen, bedrijven, wegen, water, bodem, lucht, landschap, natuur en cultureel erfgoed. Ook het milieu en hoe we onze gemeente veilig en gezond houden, horen bij de omgevingsvisie.

De gemeente wil in afstemming met de Omgevingswet, ruimte en flexibiliteit bieden en kijken waar ze met minder regels toe kan. De omgevingsvisie is hiervoor het vertrekpunt. In de omgevingsvisie geeft de gemeente eerst richting aan de manier waarop ze de leefomgeving op lange termijn wil beheren, inrichten en ontwikkelen. De gemeente kijkt vervolgens vanuit de omgevingsvisie welke regels nodig zijn in het omgevingsplan, de vervanger van het bestemmingsplan. Waar mogelijk komen bestaande regels te vervallen of worden regels aangepast of verruimd.

Afweging van plannen op basis van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie is niet alleen belangrijk voor het handelen van de gemeente zelf maar ook voor de afweging van plannen vanuit de samenleving. Als er een plan is dat niet in het omgevingsplan past, dan is de omgevingsvisie belangrijk. In de omgevingsvisie staat waar het plan aan moet voldoen en waar de gemeente bij de afweging naar kijkt. De grondhouding van de gemeente is daarbij "Ja, mits". Dat wil zeggen dat de gemeente graag ruimte biedt voor een initiatief, mits er een bijdrage wordt geleverd aan het leefbaar en aantrekkelijk houden van onze gemeente en er aandacht is voor draagvlak. Kijk in hoofdstuk 5 van deze visie hoe dat in zijn werk gaat.

Omgevingsvisie Smallingerland 2040 is van ons allemaal

De Omgevingsvisie Smallingerland 2040 is tot stand gekomen via een uitgebreid co-creatieproces waarbij veel inwoners, ondernemers en instellingen betrokken zijn. Op basis van alle input is de Strategische Koers Omgevingsvisie 2040 opgesteld. Deze Strategische Koers is vastgesteld door de gemeenteraad op 12 november 2020 en is de basis waarop deze omgevingsvisie is opgesteld. Naast het co-creatieproces is ook de analyse van trends een belangrijk onderdeel geweest bij het opstellen van de Strategische Koers. De trends en ontwikkelingen die we constateren en aan zien komen, zijn mede bepalend geweest voor de inhoud van het koersdocument en deze omgevingsvisie. In de bijlage van deze omgevingsvisie is een samenvatting gegeven van de trends en ontwikkelingen die we voor de periode tot 2040 voorzien.

In het Koersdocument zijn opgaven omschreven. Versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied en als plek voor innovatieve maakindustrie. Versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen en versterken van de kwaliteit van het buitengebied.

Na de vaststelling van het Koersdocument zijn de opgaven uitgewerkt. Deze uitwerking is gebaseerd op alle input die tijdens de co-creatiesessies met de samenleving is opgehaald. Ook is hiervoor een grote groep externe experts en gebruikers van het gebied betrokken, zoals ondernemersorganisaties, instellingen, corporaties, bedrijfsleven, agrarische ondernemers, waterschap en beheerorganisaties. Kijk in de hoofdstukken 3 en 4 om meer te weten over de opgaven en de uitwerkingen.

De omgevingsvisie en de Sociale Koers

Hoe onze omgeving in Smallingerland eruit ziet en hoe we onze omgeving en het leven ervaren, is onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het fysiek en sociaal domein gaan samen over alles wat invloed heeft op het leven in Smallingerland: werken, leren, wonen, spelen, sporten en zorgen (voor elkaar). Wat we in onze gemeente belangrijk vinden voor onze fysieke omgeving, staat in deze omgevingsvisie. Wat we belangrijk vinden voor ons leven in Smallingerland, staat in de Sociale Koers 'De kracht van Smallingerland'. De omgevingsvisie en de Sociale Koers maken we in dezelfde periode. De gemeente zorgt ervoor dat deze visies nauw met elkaar verbonden zijn en op elkaar zijn afgestemd.

De omgevingsvisie is in nauwe samenspraak met de samenleving tot stand gekomen. In deze omgevingsvisie bedoelen we met "we" dan ook al onze inwoners, instellingen, ondernemers én de gemeente. Een overzicht van het gehele proces van participatie is opgenomen in de bijlagen.

Eén van de interactieve bijeenkomsten die vooraf gingen aan deze omgevingsvisie

Omgevingsvisie Smallingerland en visies van Rijk en provincie

Ook het Rijk en de provincie Fryslân hebben een Omgevingsvisie. In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) zet ons Rijk in op ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie, duurzaam economisch groeipotentieel, sterke en gezonde steden en regio's en toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijke gebied. Het Rijk wil daarbij vooral voortbouwen op de bestaande kenmerken en identiteit van ons land, wil zoveel mogelijk functies combineren en wil voorkomen dat we problemen afwentelen op volgende generaties.

De provincie Fryslân gaat in de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) voor een vitale, veerkrachtige, karakteristieke en gezonde provincie. Ze ziet het daarbij als opgave om de bestaande kwaliteiten van de provincie te behouden en versterken en te werken aan leefbaarheid, vitaliteit, bereikbaarheid, energietransitie, klimaatadaptatie en aan het versterken van de biodiversiteit[3]. Leefbaarheid en veerkracht van zowel de steden als de dorpen en het platteland vindt de provincie belangrijk.

In de POVI wordt Drachten benoemd als één van de stedelijke centra met een belangrijke functie voor Zuidoost Fryslân. Kansen worden gezien in de verdere ontwikkeling van Drachten voor wat betreft innovatie, hightech maakindustrie en onderwijs. Het provinciale beleid is nader uitgewerkt in de Omgevingsverordening Fryslân. Beleid van Rijk en provincie stelt verschillende kaders die belangrijk zijn voor Smallingerland. In de bijlage Staat van Smallingerland is een aantal kaarten met toelichting opgenomen die de meest belangrijke kaders laten zien.

Zowel het Rijk als de provincie benadrukken dat de grote maatschappelijke opgaven alleen in samenwerking met de waterschappen, lokale overheden en samenleving kunnen worden behaald. Smallingerland sluit daarbij aan. Voor de maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat en energie en circulariteit[1] vertaalt de gemeente de landelijke en provinciale opgaven naar maat, schaal en mogelijkheden van onze lokale situatie.

ROC Friese Poort

1 *Zie bijlage verklarende woordenlijst*

2 De doelen voor 2040 en de leidende principes

Mei-inoar en foarinoar

De doelen voor 2040 en de leidende principes

Wat zijn onze doelen voor 2040? En welke leidende principes helpen om deze doelen te bereiken? In de Strategische Koers Omgevingsvisie 2040 zijn doelen en leidende principes vastgelegd. Deze doelen en leidende principes zijn in het interactieve proces tot stand gekomen (zie de tekst in het kader). In het hierbij horende schema zien we de essentie van het koersdocument; doelen, leidende principes en opgaven. Deze doelen, principes en opgaven vormen tevens de basis voor deze omgevingsvisie.

Doelen

De doelen voor 2040 zijn samen te vatten in vier begrippen; gezond veilig, aantrekkelijk en economisch vitaal. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op deze begrippen. Ook geven we aan wat de begrippen betekenen voor de inrichting van onze omgeving.

Smallingerland sprak met veel inwoners uit wijken en dorpen. En ook met ondernemers en organisaties. De vraag was: als er ontwikkelingen in onze gemeente zijn, waar moeten we dan rekening mee houden?

Iedere groep inwoners maakte een Top 5. Gezond, veilig en aantrekkelijk eindigden het vaakst het hoogst. Dit zijn dan ook doelen die centraal staan in deze omgevingsvisie. Ook het doel economisch vitaal vinden de inwoners belangrijk. Vooral om welvaart en welzijn te versterken en om te zorgen dat er voldoende werk is voor iedereen

Naast deze doelen werden ook samenleving/ mienskip/ welzijn, biodiversiteit/klimaat, en landschap/cultuur veel gekozen door bewoners. Dit was de basis voor de leidende principes; inclusief, duurzaam en versterkend voor onze identiteit.

Leidende principes

Er zijn drie leidende principes; duurzaam, inclusief, en identiteit. Het leidende principe identiteit betekent dat wij het karakter van ons gebied vasthouden, versterken en vernieuwen op een manier die bij ons past. De leidende principes helpen om onze doelen te bereiken. Het zijn principes die de gemeente toepast; zowel bij plannen van de gemeente als bij plannen van inwoners, instellingen of ondernemers. In dit hoofdstuk lichten we de leidende principes toe.

Schema omgevingsvisie Smallingerland

DUURZAME ONTWIKKELINGS DOELSTELLINGEN

17. Dit werelddoel richt zich op samenwerkingsverbanden voor duurzame ontwikkelingen. Het gaat om samenwerking tussen overheden, tussen overheden en samenleving en binnen de samenleving.

16. Dit werelddoel richt zich op het verminderen van alle vormen van geweld, aanpakken van corruptie, zorgen voor effectieve, verantwoordelijke en transparante instellingen. Goede besluitvorming, toegang tot informatie en bescherming van vrijheden.

15. Dit werelddoel gaat over het versterken van duurzaam gebruik van bossen, droge gebieden, biodiversiteit en het integreren van waarden van ecosystemen en biodiversiteit in plannen.

13. Dit werelddoel gaat over het verhogen van de weerbaarheid en aanpassing aan klimaatverandering (klimatadaptie). En over maatregelen om de opwarming van de Aarde te beperken.

(bron: VNG)

3. Bij dit werelddoel draait het om het zorgen voor toegang tot goede basis gezondheidszorg, het terugdringen van sterfte en ziekte als gevolg van verontreiniging, het beperken van het aantal verkeersdoden en gewonden en het zorgen voor toegang tot zorg.

5. Dit werelddoel is gericht op het stoppen van alle vormen van discriminatie, het tegengaan van alle vormen van geweld en het bereiken van volledige participatie op alle niveaus van besluitvorming. En gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen.

6. Dit werelddoel gaat over veilig en betaalbaar drinkwater, vermindering van verontreiniging, efficiënt waterverbruik, integraal waterbeheer en het beschermen en herstellen van ecosystemen.

7. Dit werelddoel gaat over het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie en het verhogen van de energie-efficiëntie.

8. Dit werelddoel gaat over economische productiviteit, werk voor iedereen en goed ondernemerschap. Over een veilige en gezonde werkomgeving. Over creativiteit en innovatie en over het ondersteunen van vooral het MKB. Tevens gaat het over duurzaam toerisme.

9. Dit werelddoel gaat over toegang tot ICT en internet. Over hoogwaardige, duurzame en inclusieve infrastructuur, industrie en innovatie.

12. Dit werelddoel richt zich op duurzaam beheer en efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen. En duurzame praktijken bij overheidsopdrachten. Op het tegengaan van voedselafval en –verspilling. Ook hergebruik, goed beheer van afvalstoffen en terugdringen van verontreiniging horen hierbij.

11. Dit werelddoel gaat over:
- huisvesting voor iedereen
- verkeersveiligheid en openbaar vervoer
- integrale plannen voor duurzame verstedelijking
- cultureel en natuurlijk erfgoed
- voorbereid zijn op rampen
- milieueffect in en van steden
- groene en openbare ruimtes
- relatie stad en omgeving

10. Dit werelddoel gaat over gelijke kansen scheppen. Over sociale, economische en politieke inclusie voor iedereen.

Global goals

De Global Goals zijn de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN: universele doelen om van de wereld een betere plek te maken.

Smallingerland draagt hier aan bij door in deze omgevingsvisie aan te geven aan welke doelen de gemeente nu en in de toekomst een bijdrage levert. De gemeente werkt via deze omgevingsvisie aan 13 van de 17 Global Goals. Via de Sociale Koers werkt de gemeente ook aan de (andere) Global Goals. Op de bladzijde hiernaast staat welke werelddoelen dit zijn en wat deze werelddoelen betekenen.

Doelen

Gezond

Doel: In 2040 is Smallingerland een gemeente waar inwoners gezond kunnen leven.

We vinden positieve gezondheid belangrijk. Inwoners van Smallingerland geven het leven een ruime voldoende, beschikken over gezonde voeding en over voldoende sociale contacten. Ze hebben toegang tot betaalbare en aantrekkelijke woningen. Ze volgen een passende opleiding of hebben een passende baan. Onze inwoners kunnen meedoen in de maatschappij.

En wat betekent gezond voor onze omgeving? (toekomstbeeld 2040)
De openbare ruimte in de wijken en dorpen is groen en aantrekkelijk. Er zijn veel plekken waar kinderen graag spelen, mensen elkaar ontmoeten en waar iets te doen of te beleven valt. Dit kunnen ook rookvrije plekken zijn: denk aan schoolomgevingen, sport- en speelterreinen. Waardevolle groene plekken in de bebouwde kom gebruiken we als plek om te bewegen en te ontspannen. En ook om ruimte te bieden voor planten en dieren die van nature voorkomen in ons gebied. Ook gebruiken we deze ruimte om water op te kunnen vangen en te bergen. En om schaduwplekken te maken. Dit om voorbereid te zijn op periodes met wateroverlast, droogte of hitte.
Met de fiets of te voet kan je het centrum, werkgebieden en voorzieningen gemakkelijk bereiken. Deze plekken zijn met elkaar verbonden door aantrekkelijke fiets- en wandelroutes. Vanuit dorpen bestaan uitnodigende paden naar het buitengebied, de buurdorpen en de stad. Ook een schone lucht en het feit dat er weinig geluidsoverlast is dragen bij aan een gezonde omgeving. Hierbij hoort ook het belang van een gezond binnenklimaat (geluid, licht, lucht) in gebouwen, zoals scholen, openbare gebouwen en woningen.

Veilig

Doel: In 2040 is Smallingerland een gemeente waar we ons veilig kunnen voelen.

Inwoners zorgen voor elkaar en samen zorgen we ervoor dat mensen zich goed kunnen redden. We voorkomen onveilige situaties en pakken onveilige plekken aan.

En wat betekent veiligheid voor onze omgeving? (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
We richten onze wijken en dorpen veilig in voor iedereen. En we zorgen dat mensen zich ook veilig voelen. Op straat kunnen mensen zich veilig en gemakkelijk verplaatsen. Ook mensen die minder goed ter been zijn of wat hulp kunnen gebruiken. We helpen elkaar als dat nodig is. We beschikken over goede en voldoende zorgvoorzieningen. In de Visie Sociaal Domein staat beschreven wat we daarvoor gaan doen.

De gemeente, de veiligheidsregio, omgevingsdienst en overige partners zorgen ervoor dat veiligheidsrisico's vroegtijdig worden onderkend en worden meegewogen bij de inrichting en het gebruik van de ruimte. Voor zover mogelijk worden risicobronnen en –ontvangers zo veel mogelijk van elkaar gescheiden. De ontwerpprincipes voor veiligheid worden toegepast. Bijzondere aandacht heeft de mate van zelfredzaamheid van mensen en de mogelijkheden om die te vergroten.

De gemeente weert onveilige installaties, inrichtingen of bedrijven die niet aanvaardbaar zijn op het gebied van gezondheid en milieu. Dat geldt tenminste voor gevallen waarover de gemeente beslissingen neemt. Over sommige onderwerpen beslist de landelijke overheid of de provincie. Voorbeelden hiervan zijn het 5G netwerk en de gaswinning. Hierover zijn mensen vaak ongerust. De gemeente is voor deze thema's wel aanspreekpunt voor inwoners en organisaties. Voor bepaalde activiteiten zoals de plaatsing van 5G-masten is de gemeente vergunningverlener.

Aantrekkelijk

Doel: In 2040 is Smallingerland een aantrekkelijke gemeente.

In Smallingerland voel je je thuis. Inwoners en gasten in onze gemeente voelen zich welkom. Mensen worden gastvrij ontvangen en zoeken elkaar op. Daarvoor hebben we in onze gemeente genoeg plekken: op straat, op het water, in parken, in cafés, restaurants, sportclubs, buurt- en dorpshuizen. Een rijk cultureel aanbod van voorzieningen en evenementen zorgt ook voor aantrekkingskracht. Een aantrekkelijke omgeving waar je mensen kunt ontmoeten is belangrijk voor de plek waar je woont, op je werk, in de winkel of in een recreatiegebied. Ook is aantrekkelijkheid belangrijk voor bezoekers van de stad. En voor bedrijven die zich hier kunnen vestigen.

En wat betekent aantrekkelijk voor onze omgeving? (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
We zorgen bij de inrichting van onze omgeving voor voldoende en aantrekkelijk groen en water. Of het nu gaat om een nieuwe woonwijk of het buitengebied. Een groene omgeving met planten en dieren die van nature voorkomen in ons gebied[4] is aantrekkelijk en uitnodigend. En meer groen en water is ook nodig om ons aan te passen aan een veranderend klimaat. Meer groen en water is bovendien nodig om in te spelen, om te sporten of bewegen en om naar te kijken. Ook op werklocaties kijken we of groen inpasbaar is.

De inrichting van onze omgeving stemmen we af op de mensen die er gebruik van maken en op wat zij van waarde vinden voor een gebied of plek. Het verhaal van het landschap, de geschiedenis van een gebied of plek en wie wij zijn (onze identiteit) dragen bij aan een aantrekkelijke leefomgeving. Ontmoetingsplekken zijn daarbij belangrijk. Ontmoetingsplekken die passen bij het landschap en aansluiten bij onze geschiedenis maken Smallingerland uniek.

We vinden het belangrijk dat gebouwen in onze gemeente er goed uit zien. Dat geldt zeker op plekken waar veel mensen komen zoals het hart van onze dorpen en het centrum van onze stad. Maar ook op plekken waar mensen langs rijden of varen. We willen zowel onze mooie historische bebouwing koesteren als zorgen voor goed vormgegeven nieuwe gebouwen. Bijvoorbeeld voor de innovatieve maakindustrie die in onze gemeente aanwezig is en zich verder ontwikkelt.

Economisch vitaal

Doel: In 2040 is er in Smallingerland en haar omliggende regio's voldoende werk voor iedereen.

We hebben een vitale economie. Deze vormt een belangrijke drijvende kracht achter de grote opgaven en transities van deze tijd. Economische ontwikkeling is geen doel op zich. Maar een middel voor het op peil houden van de welvaart en welzijn van de burgers in Smallingerland. Economisch perspectief leidt tot financiële zelfredzaamheid en eigenwaarde. En is daarmee een belangrijke factor voor het geluk van mensen. Een vitale economie draagt ook bij aan de leefbaarheid van onze centra en wijken, aan een bloeiend verenigingsleven, aan ruimtelijke kwaliteit en ook aan de oplossing voor een keur aan maatschappelijke vraagstukken. Of het nu gaat om gezonde voeding en een gezonde levensstijl, het laten slagen van de energietransitie of het vergroten van de veiligheid. Alleen als bedrijven er hun businessmodellen op afstemmen gaat het echt lukken. De economie is in onze visie een belangrijke drijvende kracht achter de grote transities. Het accent ligt daarom in Smallingerland niet (alleen) op groei van de economie.

En wat betekent een vitale economie voor onze omgeving? (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
Welke bedrijven zich gaan ontwikkelen of willen vestigen weten we nog niet. Dat kunnen we niet voorspellen. Wel kan de gemeente ruimte bieden en wendbaar zijn. Goed in de gaten houden welke vraag er is en daar vlot op inspelen. Kansen liggen er voor toerisme en recreatie, voor zorg, voor havengebonden bedrijvigheid en voor innovatieve maakindustrie.

Vernieuwingen vanuit bedrijven zijn hard nodig op het gebied van duurzaamheid. Toekomstgerichte duurzame bedrijven zijn onmisbaar in ons toekomstbeeld. Randvoorwaarden voor groei van de duurzame economie en van duurzame bedrijfsvoering zijn goede regionale verbindingen, optimale bereikbaarheid en een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving.

Smallingerland zet in op duurzaam ruimtegebruik. Eerst gebruiken we wat er al is. Pas daarna kijken we naar mogelijkheden buiten bestaand bebouwd gebied[2]. We zorgen voor goede bereikbaarheid. Zowel over de weg als digitaal. Voor bepaalde bedrijfs- en onderwijsactiviteiten zetten we in op concentratie en/of bundeling. In elkaars nabijheid en door samenwerking zijn voordelen te behalen. Dit is nader uitgewerkt in hoofdstuk 3 en 4.

2 *Zie bijlage verklarende woordenlijst*

Omgevingskwaliteit

Aantrekkelijk gaat over de kwaliteit van de omgeving. Omgevingskwaliteit bestaat op verschillende niveaus:

- *de kwaliteit van het landschap*
- *de stedenbouwkundige kwaliteit*
- *de kwaliteit van de gebouwde omgeving*
- *de kwaliteit van de openbare ruimte*

Deze niveaus vormen samen de aantrekkelijkheid van onze gemeente. De niveaus hoeven niet allemaal van dezelfde kwaliteit te zijn. Er zijn gebieden die een extra impuls behoeven. Andere gebieden kunnen sober, doelmatig en slim. Een gebiedsgerichte benadering is hierbij van belang.

Drachten on the beach

Leidende principes

De leidende principes laten zien wat onze werkwijze is. Deze principes zijn belangrijk bij plannen van de gemeente, van inwoners, instellingen of ondernemers.Maar wat betekenen duurzaam en inclusief precies? En wat bedoelen we met de identiteit van een gebied? In het navolgende leggen we dat nader uit.

Duurzaam Smallingerland

Doel: Ons doel is dat ontwikkelingen in Smallingerland een duurzame bijdrage leveren aan de toekomst van onze gemeente.

We willen dat ook onze kinderen kunnen genieten van een gezonde, veilige leefomgeving. Daarom passen we onze manier van leven aan. En we veranderen de manier waarop we dingen maken of verbouwen.

Duurzaamheid spitst zich toe op drie onderdelen: energie, klimaat en circulariteit.

Energie: onze opgave is om Smallingerland energieneutraal te maken. (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
We gebruiken zo min mogelijk energie en wat we gebruiken is zoveel mogelijk duurzaam opgewekt. Zo voorkomen we verdere klimaatverandering door CO2 uitstoot. We werken aan energiebesparing, de opwek van duurzame energie en duurzame mobiliteit. Dat doen we om het gebruik van fossiele brandstoffen (waaronder aardgas) af te bouwen. Het aardgasvrij maken van alle bebouwing is een forse opgave. Sinds 2018 moeten nieuwe woningen zonder aardgasaansluiting worden gebouwd. Het zijn daarom de woningen van voor 2018 die aardgasvrij moeten worden gemaakt.

We bouwen en verbouwen zó dat onze gebouwen energiezuinig worden. We vervangen de installaties om gebouwen te verwarmen. En we gebruiken daken voor de opwekking van zonne-energie, zonnewarmte of als vegetatiedak. Om aan de energievraag in de toekomst te voldoen, kijken we naar nieuwe energiebronnen. De meest bekende energiebronnen zijn zon en wind. We onderzoeken daarnaast of we energie kunnen halen uit bodem, biomassa, water of uit bedrijfsprocessen. Tot slot kijken we of we vervoer kunnen beperken, schoner en/of slimmer kunnen maken.

Klimaat: onze opgave is om Smallingerland klimaatbestendig te maken. (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
Waar de opgave voor energie gericht is op het voorkomen van klimaatverandering, is de opgave klimaat gericht op aanpassingen aan klimaatverandering. We bereiden ons voor op toenemende wateroverlast, droogte en hitte. Smallingerland richt de openbare ruimte daarop in. Als er water wordt opgeslagen kunnen we daar in droge periodes weer gebruik van maken. En als er juist veel water valt, kan dit beter worden opgevangen. Verharding passen we alleen toe als het echt nodig is, en we kiezen vaker voor waterdoorlatende verharding.
We richten wijken en dorpen groen- en waterrijk in. Niet alleen voor klimaatadaptatie maar ook voor biodiversiteit en gezondheid. Met het vergroten van biodiversiteit maken we meer ruimte voor verschillende planten- en diersoorten die van nature in ons gebied thuishoren. Variatie in beplanting is uitgangspunt. Zo is onze beplanting minder vatbaar voor plagen en ziekten. We verminderen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen. Gebouwen maken we zoveel mogelijk natuurinclusief. Dat betekent bijvoorbeeld dat in de bouw nestgelegenheid wordt geboden voor vogels. Of dat een groen dak wordt gemaakt. In algemene zin zijn we zuinig met ons bestaande groen in wijken en dorpen. We streven naar goede groene verbindingen en een gezonde bodem.

Circulariteit: Onze opgave is om onze economie circulair te maken. (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)
We gebruiken wat de aarde ons geeft. We doen dat zó, dat vraag en aanbod van de aarde in balans zijn. We zijn zuinig met grondstoffen en reststoffen worden zoveel mogelijk hergebruikt. Doordat we toewerken naar gesloten kringlopen doen we meer met minder. Uiteindelijk bestaat er geen afval meer. We gaan niet alleen zuinig om met grondstoffen, maar ook met materialen. Het gaat om consumptiegoederen, producten, gebouwen en wegen. We kiezen bewust voor gezonde voeding en kopen bij voorkeur lokaal. We willen afval voorkomen en maken het nog makkelijker om afval te scheiden. Hierdoor houden we meer materiaal over dat we opnieuw kunnen gebruiken. Als we een nieuw gebouw bouwen of een brug, speeltuin of park aanleggen, kijken we eerst of we bestaande materialen opnieuw kunnen gebruiken. Als dat niet kan, gebruiken we materialen die lang meegaan, herbruikbaar zijn en duurzaam zijn vervaardigd.
De noodzaak van een circulaire economie is groot. Als we geen aandacht besteden aan het zorgvuldig omgaan met grondstoffen raken grondstoffen op. En worden we voor bepaalde grondstoffen volkomen afhankelijk van slechts enkele landen.

De verdere uitwerking van de doelen op het gebied van energie, klimaat en circulariteit gebeurt in het Programma Duurzaamheid, waar op dit moment aan wordt gewerkt.

Het is belangrijk dat de openbare ruimte zo toegankelijk mogelijk is

Inclusief Smallingerland

Doel: In Smallingerland kan iedereen meedoen en sluiten we niemand buiten. Dat noemen we inclusiviteit. Het uitgangspunt is gelijkheid. We willen een samenleving waarin mensen mee kunnen doen en niet worden achtergelaten. Het doel is om ongelijkheid te verminderen, oftewel sociale inclusie te bevorderen. Hiermee sluit Smallingerland aan op het VN-verdrag van de rechten voor personen met een handicap dat in de zomer van 2016 door Nederland is bekrachtigd.

Inclusiviteit (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)

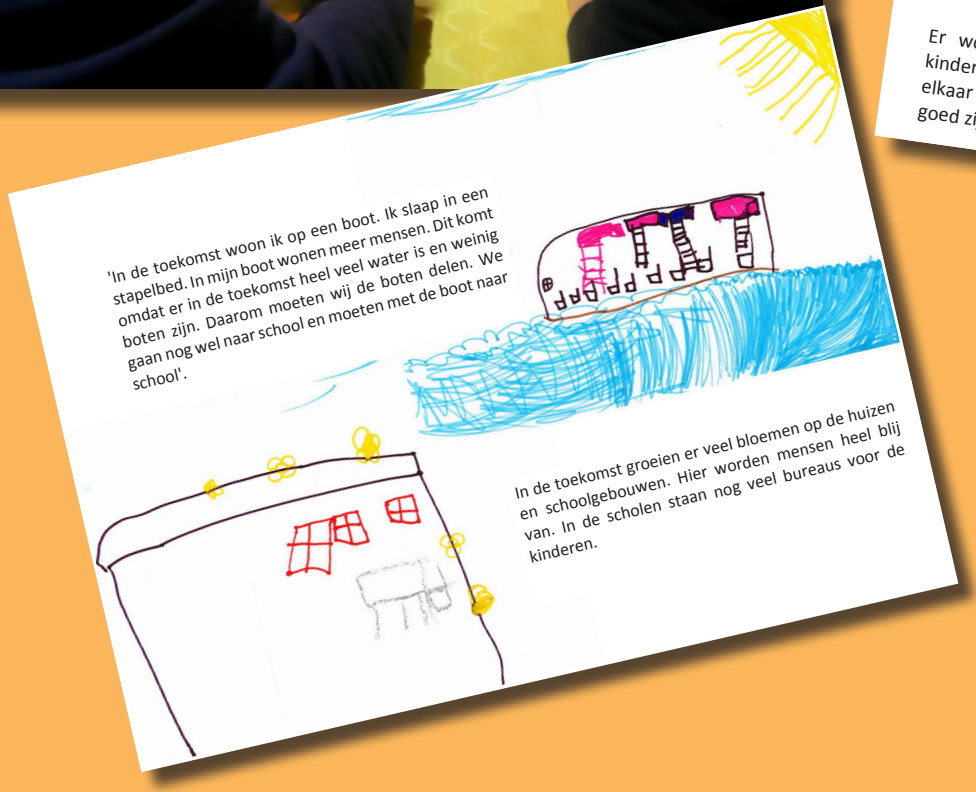
Volgens het VN-verdrag heeft iedereen het recht om zelfstandig beslissingen te nemen. Maar daar hebben mensen wel informatie voor nodig. Toegankelijke informatie is dus heel belangrijk. Overal om ons heen is informatie. Maar veel van die informatie is niet toegankelijk voor iedereen. Zo hebben veel mensen moeite om geschreven teksten goed te begrijpen, filmpjes te horen of teksten te lezen. Als er een verandering in onze ruimtelijke omgeving is, moet informatie daarover duidelijk zijn. Ons doel is daarnaast om inwoners meer en vroegtijdig bij plannen en ontwikkelingen te betrekken. Dit sluit aan bij de Omgevingswet. In deze wet wordt gemarkeerd hoe belangrijk het is om mensen vanaf het begin bij plannen te betrekken. Bij besluiten over de ruimte, bij plannen voor gebouwen of voor de openbare ruimte is onze regel dat iedereen die effecten van een plan gaat ondervinden inbreng moet kunnen geven en goed en begrijpelijk wordt geïnformeerd.

Mensen met een visuele of lichamelijke beperking doen mee in de samenleving, ze horen erbij. We hechten er waarde aan dat mensen met een beperking in een inclusieve samenleving precies dezelfde dingen doen als mensen zonder beperking. Bijvoorbeeld zelfstandig winkelen in een obstakelvrij centrum. Of toegankelijke gebouwen, sport- en cultuurvoorzieningen, openbare ruimte en natuur. Maar ook zelfstandig reizen en naar school gaan. In een inclusieve samenleving zijn er geen speciale voorzieningen voor mensen met een beperking. Voorzieningen zijn toegankelijk voor iedereen en mensen kunnen er zelfstandig gebruik van maken. Het gaat hier over alle terreinen van het leven.

We vinden het belangrijk dat inwoners, bedrijven, fabrikanten, agrariërs, overheden en instellingen, maar ook stedenbouwkundigen, architecten en ontwikkelende partijen zich bewust zijn van het belang van inclusiviteit. En dat zij vaker kiezen voor oplossingen die inclusief zijn. Als het gaat om de inrichting van onze omgeving dan is ontmoeten daarbij belangrijk. Door ontmoeting centraal te stellen zorgen we voor contact tussen mensen en een betere relatie en balans met onze sociale omgeving.

Een inclusief Smallingerland bereikt de gemeente voor een belangrijk deel ook via de Sociale Koers en de Inclusie agenda.

Om deze omgevingsvisie te maken spraken we met veel inwoners, ondernemers en instellingen; iedereen deed mee

De dorpen van Smallingerland zijn in de loop der eeuwen ontwikkeld. Ze hebben elk hun eigen ontstaansgeschiedenis. Vaak bepaald door hun strategische ligging, aan (vaar)water, op hoger gelegen gronden of nabij een sluis. De dorpen hebben een sterke band met het landschap: het besloten landschap van de Noardlike Fryske Wâlden, het open landschap van de veenweiden en het overgangsgebied naar bossen en buitenplaatsen aan de zuidkant van de gemeente.

1 Oudega ontstaan in de Middeleeuwen op een zandrug te midden van plassen en veengebieden. De zandrug lag bij Oudegaaster Zanding. Oudega werd in de zestiende eeuw de hoofdplaats van Smallingerland. Het dorp kreeg in 1664 ook een rechthuis.

2 Rottevalle ontstaan in de 17e eeuw bij een sluis, die door de vorm van sluis de bijnaam Rattenval had. Rottevalle was een tijdlang een echt vaartdorp. Tot 1956 liep de gekanaliseerde rivier de Lits nog dwars door het dorp. In dat jaar werd dat deel van de Lits gedempt en om het dorp verlegd.

3 De Wilgen lang een buurtschap van verspreide boerderijen geweest. Later ontwikkelde zich een kleine kern. In 1580 werd de plaats al vermeld als De Wilgen. De plaatsnaam zou verwijzen naar het feit dat er veel wilgenbomen zouden hebben gestaan.

4 De Veenhoop ontstaan op een strategische plek waar het Polderhoofdkanaal in het Grietmansrak uitkomt. Bekend van de waterrecreatie en het Veenhoopfestival.

5 Nijega ontstaan in de Middeleeuwen langs de Kommisjewei. De plaatsnaam verwijst naar het feit dat het dorp als een satellietnederzetting is ontstaan van Oudega en nieuw dorpsgebied betreft.

6 Smalle Ee kleinste dorp van de gemeente, gelegen aan de Smalle Ee. Vroeger was het de hoofdplaats en naamgever van de grietenij en de latere gemeente Smallingerland. Bekend van het voormalige klooster.

7 Goëngahuizen
Voor zover bekend heeft het dorp altijd uit verspreide huizen bestaan. Het werd in eerste instantie wel als een echte zelfstandige nederzetting gezien maar in de 19e eeuw was het een buurtschap van Boornbergum. In 1955 kreeg het een dorpsstatus. De plaatsnaam zou verwijzen naar het feit dat het een nederzetting (huizen) van of gesticht door het geslacht Goinga.

8 Drachtster Compagnie ontstaan in de loop van de 18e eeuw. De benaming "compagnie" verwijst naar een groep Keulse magnaten, die rond 1570 het veengebied tussen Leek en Drachten kocht, en deze "compagniesvenen" in vennootschap met de familie Ewsum exploiteerde voor de turfwinning. Het dorp is ontstaan als een verzameling van buurtjes die naar elkaar toegroeide.

9 Opeinde ontstaan ergens tussen de 1100-1400, op het einde van een zandrug. De oorspronkelijke kern van Opeinde was gelegen op de plek van wat later de buurtschap Nijtap is geworden. Door de eeuwen heen groeide het richting van Nijega, het was zo een wegdorp

10 Houtigehage ontstaan nadat in de laatste decennia van de 17e eeuw en in het eerste deel van de 18e het veen werd afgraven. Zo ontstond er verarmd heidegebied waarna enkele mensen er land verkregen om in cultuur te brengen. De plaatsnaam zou zijn afgeleid van de smalle stroken (hage) die bewoners hadden om in cultuur te brengen, en deze waren sterk met struiken (houtige) begroeid.

11 Kortehemmen het historische centrum van het dorp ligt voor een groot deel op hoger gelegen grond, aan de rand van het Reigerbos. Het dorp werkt op veel vlakken samen met het naburige Boornbergum, waarmee het ook de buurtschap Galhoek wordt gedeeld. De naam "Kortehemmen" slaat op het karakter van het omliggende land. Hemmen zijn laagliggende gronden die meestal bij een riviertje liggen.

12 Boornbergum ontstaan op een verhoogd terrein of heuvel. De toevoeging van 'Boorn' duidt erop dat het niet ver van de rivier de Boorne was gelegen..

13 De Tike ontstaan door heideontginning van het veengebied dat in 1541 Teeckeveen werd genoemd

Drachten

Het ontginnen van het landschap voor turfwinning en vervening leidde in onze – van oorsprong agrarische streek tot welvaart en bloei. Vele honderden arbeiders hebben – onder leiding van Hollandse geldschieters en boeren - de lange, rechte vaarten (eerst de Drachtstervaart in 1641, daarna de Zuiderdwarsvaart en de Noorderdwarsvaart) gegraven.

Deze goede vaarwegen waren nodig om het turf te kunnen vervoeren. De vaarten gaven een economische impuls aan de twee kleine dorpjes Noorder- en Suyderdragten, gelegen aanhet riviertje De Drait. De vaarten waren aantrekkelijke vestigingslocaties voor nieuwe bedrijvigheid, zoals touwslagers, zeil- en schuitmakerijen, scheepshellingen. Dit trok meer gelukszoekers, inwoners, ambachtsleden en kooplieden (van buiten) aan, met als gevolg meer woningen, middenstand en horeca. Hier is Drachten ontstaan. Uit deze tijd stammen ook de houtzagerijen en kalkovens. Ook in het dagelijks leven van vele gezinnen roept de Drachtstervaart mooie herinneringen op: jeugd zocht er vertier en vaak werd het water voor de schoonmaak gebruikt.

Nieuwe economische patronen en de opkomst van andere energiebronnen leidden echter later tot stilstand en achteruitgang, met grote gevolgen voor de plaatselijk werkgelegenheid. Dit betekende een diepe maatschappelijke crisis en armoede in de periode 1800 – 1940/-50. In 1961 is besloten de vaarten te dempen.

De komst van de Philipsfabriek naar Drachten in 1950 bracht economische vooruitgang. De fabriek trok veel werknemers (van buiten de gemeente) aan. In de jaren 1970 werkten circa 2.500 mensen bij de fabriek. Voor deze werknemers werden in snel tempo woningen en bijbehorende voorzieningen gebouwd (o.a. de Philipslijn, de Lawei). De fabriek is van grote invloed geweest op het leven van generaties Drachtster inwoners. Eén van de gevolgen van deze snelle naoorlogse ontwikkeling is, is dat de meeste bebouwing in Drachten van relatief recente datum is. In een korte tijd was veel ruimte nodig voor de groei, met als bijkomende effect dat veel van vroeger tijden verloren is gegaan.

Eigen identiteit Smallingerland

Doel: In Smallingerland nemen we bij alle ontwikkelingen en bij het beheer van de leefomgeving onze identiteit mee. Het gaat om kenmerken van het landschap, om cultuurhistorische kenmerken en om sociaal-culturele aspecten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan landschapsstructuren, groen- en waterstructuren en historische bebouwing. Maar ook aan het feit dat er naar verhouding veel ruimte is om te leven.

Behoud, versterking en vernieuwing vanuit onze identiteit. (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)

Inwoners van Drachten, de dorpen en het buitengebied waarderen deze kenmerken.
We houden onze identiteit levend en versterken deze waar dat mogelijk is. Nieuwe ontwikkelingen verhouden zich tot onze identiteit[3]. Er blijft ruimte voor vernieuwing. Dat is altijd zo geweest. Het landschap, onze stad en onze dorpen zijn in de loop van de tijd veranderd. Daarbij wordt nog steeds ingespeeld op de plek. Zo wordt nieuwe identiteit aan onze gemeente toegevoegd.

In de Landschapsbiografie Smallingerland staat een toelichting op het ontstaan van onze landschappen en de kernen daarbinnen. De landschapstypen en kenmerken zijn hierin uitgebreid omschreven en in beeld gebracht. Kijk voor inspiratie voor uw plannen in deze Landschapsbiografie die is opgenomen in de zelfstandige bijlage van deze omgevingsvisie.

In de hierbij horende afbeeldingen zijn de kenmerken benoemd van Drachten en de 13 dorpen. Deze kenmerken worden in Drachten, de dorpen en het buitengebied gewaardeerd, levend gehouden en nadrukkelijk meegewogen in het beheer en in de ontwikkeling van onze leefomgeving. Ze dragen bij aan de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Het betekent echter niet dat alles behouden moet blijven. En er blijft ruimte voor vooruitstrevende en vernieuwende (her) nieuwbouw op locaties of in gebieden.

3 *Hoe identiteit een rol speelt bij de afweging van initiatieven wordt nader toegelicht in hoofdstuk 5.*

3 De vier opgaven in hoofdlijnen

Wurkje oan de takomst

In dit hoofdstuk lees je de vier opgaven die voor Smallingerland belangrijk zijn op hoofdlijnen. Kijk voor de uitwerking hiervan in hoofdstuk 4.

De vier opgaven in hoofdlijnen

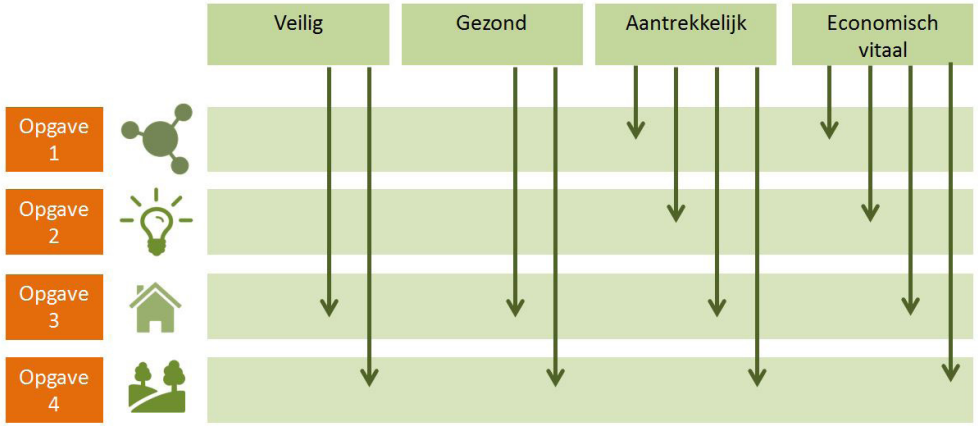
Om ons toekomstbeeld voor 2040 waar te kunnen maken werkt Smallingerland aan vier opgaven:

1. **Versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied;**
2. **Versterken van Drachten als stad voor innovatieve maakindustrie;**
3. **Versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen;**
4. **Versterken van de kwaliteit van het buitengebied.**

Tot deze opgaven kwam de gemeente samen met onze inwoners, ondernemers en instellingen. Uitvoering van deze opgaven kan ook alleen samen gebeuren.

De vier opgaven zijn met elkaar verbonden. Tevens komen de opgaven voort uit de doelen gezond, veilig, aantrekkelijk en economisch vitaal. En wordt bij de invulling van de opgaven mede inhoud gegeven aan de doelen en leidende principes.

Als we een stevige positie innemen in de regio levert dat een goede basis voor de werkgelegenheid, het niveau van voorzieningen en de aantrekkingskracht van dorpen en wijken. Als we uitblinken in innovaties kunnen we die innovaties gebruiken. Niet alleen voor de eigen ontwikkeling van de innovatieve maakindustrie, maar ook om het verdienvermogen van Smallingerland te vergroten. In de landbouw, in de zorg, bij de opgaven vanuit duurzaamheid, bij het bouwen of verbouwen van woningen en bij het zoeken naar slimme oplossingen voor verkeer en vervoer. De kunst is om te ontwikkelen en vernieuwen in het licht van de uitdagende vraagstukken van onze tijd. Kortom wijken, dorpen en het buitengebied die steeds meer voorbereid zijn op de toekomst.

De pijlen geven een direct verband aan tussen de doelen en de opgaven. Daarnaast wordt in iedere opgave aandacht besteed aan alle doelen en leidende principes.

De opgaven staan in willekeurige volgorde. Er is geen verschil in belang.

Samenhang tussen de opgaven en doelen

Veelzijdig Drachten

Plek in het grotere geheel

In Noord-Nederland zijn Leeuwarden, Sneek, Heerenveen, Drachten, Groningen en Assen de belangrijkste stedelijke gebieden. Leeuwarden, Sneek, Heerenveen en Drachten vormen een Fries cluster van hoofdplaatsen. Groningen en Assen zijn de hoofdplaatsen in Groningen/Drenthe. De twee clusters van steden groeien steeds meer naar elkaar toe. Drachten profiteert daarvan vanwege de centrale ligging in dit noordelijk netwerk. De relatie tussen het netwerk van Groningen/Assen en Drachten wordt steeds sterker.

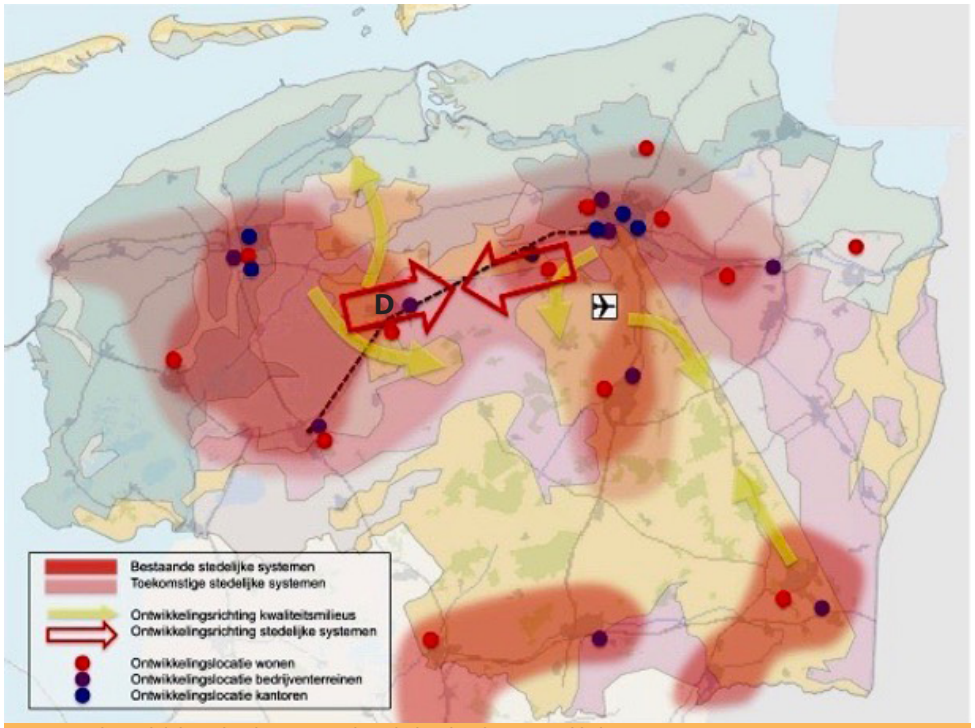
Smallingerland behoort tot de regio Zuidoost Fryslân en ligt in de Noordelijke Friese Wouden. Samen met de gemeenten Heerenveen, Opsterland, Westellingwerf en Ooststellingwerf. Over de weg en over het water is deze regio goed ontsloten. Zuidoost Fryslân heeft mede daardoor ook banden met het aansluitende Westerkwartier met onder meer de kernen Marum en Leek. Binnen de regio Zuidoost Fryslân maakt Drachten kans op een station door de mogelijke komst van de Lelylijn[4].

Drachten beschikt al over stevige voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, cultuur en sport. Veel mensen uit de wijde omgeving maken hiervan gebruik.

Drachten heeft naast voorzieningen ook veel bedrijvigheid, vooral in de industrie. De grote plek die de industrie inneemt in Smallingerland is bijzonder. In geen enkele andere gemeente in Fryslân is de industrie zo sterk aanwezig. In Drachten is het Innovatie Cluster Drachten (ICD) ontstaan. Dit is een samenwerking tussen vernieuwende bedrijven die nieuwe producten en technieken ontwikkelen. Het in de geschiedenis van Drachten belangrijke bedrijf Philips maakt hier deel van uit. De samenwerking in het ICD reikt tot ver buiten de gemeentegrenzen.

De plek van Drachten in de regio is de basis voor opgave 1 en 2. Die gaan over “steeds meer stad”. Drachten ontwikkelt zich tot een kern die de naam stad verdient. Een stad met een sterke verzorgende functie en een opvallende, vernieuwende maakindustrie. Dat in nauwe samenhang met een prachtig gevarieerd buitengebied met levendige en aantrekkelijke kernen. Een buitengebied en kernen die meeprofiteren van vernieuwingen uit het bedrijfsleven.

De dorpen en wijken en het buitengebied komen in opgave 3 en 4 aan bod. Als vijfde onderwerp wordt ingegaan op de ontsluiting van onze gemeente; zowel via wegen, paden en water als digitaal.

Bestaande stedelijke gebieden in Noord-Nederland en hun ontwikkeling, D = DRACHTEN
Bron: STUDIOBEREIKBAAR.

4 *De Lelylijn is een snelle OV treinverbinding tussen Noord-Nederland en de Randstad die langs Drachten loopt.*

Stad Drachten met de Drachtstervaart, horeca, cultuur, winkels en onderwijs

Trends en ontwikkelingen

Trends en ontwikkelingen bieden zowel kansen voor versterking van Drachten als stad, als voor een passende versterking van dorpen. Het hoge tempo van veranderingen vraagt om de vinger aan de pols te houden en steeds te blijven kijken of het voorgestelde beleid nog aansluit bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Een samenvatting van de voorziene trends en ontwikkelingen is beschreven in de bijlage.

OPGAVE 1 IN HOOFDLIJNEN
Versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied

Drachten speelt op veel vlakken mee op het podium van het grootstedelijke netwerk. Dit met krachtige regionale voorzieningen of bedrijvigheid. Maar op andere vlakken is de rol veel bescheidener. Dit kan beter. Zó dat er samenhang ontstaat en verschillende voorzieningen en bedrijvigheid elkaar versterken.

Wat er speelt en wat er al is

Een deel van de functies en voorzieningen die Drachten heeft, is voor een groot publiek. Publiek dat ook van buiten Drachten en van buiten Smallingerland komt en behoort tot het grote Noordelijke verzorgingsgebied. Dit geldt voor de bedrijvigheid en ook voor het beroepsonderwijs. Het Regionale Opleidingen Centrum (ROC) Friese Poort hoort bij de grote ROC's in ons land. Meer dan 10.000 studenten volgen hier jaarlijks een opleiding.

Ook culturele voorzieningen zoals onze schouwburg De Lawei, Museum Drachten en kleinere musea en culturele broedplaatsen trekken mensen van buiten aan. Zorgvoorzieningen zoals het ziekenhuis Nij Smellinghe en zorgcentrum Neibertilla zijn er voor mensen vanuit een deel van het Noorden. En op het gebied van sport en vermaak heeft Smallingerland ook een functie voor mensen buiten de gemeentegrens. Denk bijvoorbeeld aan het nieuwe zwembad De Welle dat onder meer beschikt over een 50 meter wedstrijdbad.

De aanwezigheid van bedrijvigheid, voorzieningen en instellingen met een regionale functie is mede te danken aan de centrale ligging en goede bereikbaarheid van Drachten. De kantoorlocaties en bedrijventerreinen zijn belangrijk voor Smallingerland om ruimte te geven aan economische ontwikkelingen en als voorwaarde voor werkgelegenheid in de regio. Deze werklocaties zijn echter aan verandering en veroudering onderhevig en moeten voorbereid worden op de belangrijke, maar deels onzekere transities van onze tijd.

Een ander deel van de voorzieningen bedient vooral de mensen uit Drachten zelf en de directe omgeving. Dit geldt voor het koop/winkelcentrum in Drachten. Het aanbod aan winkels, horeca en bezienswaardigheden is hier in verhouding traditioneel. Het is positief dat in Drachten redelijk wat winkels zijn die niet tot een keten behoren. Maar in zijn totaliteit kan het aanbod meer gericht zijn op het plezier van winkelen en een stad bezoeken. Gezien de centrale ligging van Drachten en de rol van Drachten op regionaal niveau, liggen daarvoor zeker kansen.

Het blijkt dat de woningbouw in onze gemeente minder mensen trekt die in de gemeente werken dan je zou verwachten. Ruim de helft van alle banen in Smallingerland (namelijk 58%) wordt ingevuld door mensen die niet in de gemeente wonen. We leiden hieruit af dat we bij de (her)ontwikkeling van woongebieden beter in kunnen spelen op de woonwensen van deze doelgroep.

Hoofdkeuze voor deze opgave

Drachten ontwikkelt zich binnen het stedelijk netwerk van Noord Nederland steeds meer als stad. De woon- en werklocaties en voorzieningen in Smallingerland dragen bij aan de versterking van het regionale verzorgingsgebied en de positie in Noord Nederland.

De ontwikkeling van Drachten naar regionaal verzorgingsgebied vraagt ruimte. Deze ruimte vinden we voor een deel op bestaande al aangewezen locaties maar mogelijk ook op nieuwe locaties buiten bestaand stedelijk gebied[5]. We richten ons op een stad met gemengde gebieden met een stedelijke uitstraling. En een stad met een eigentijds en aantrekkelijk hart.

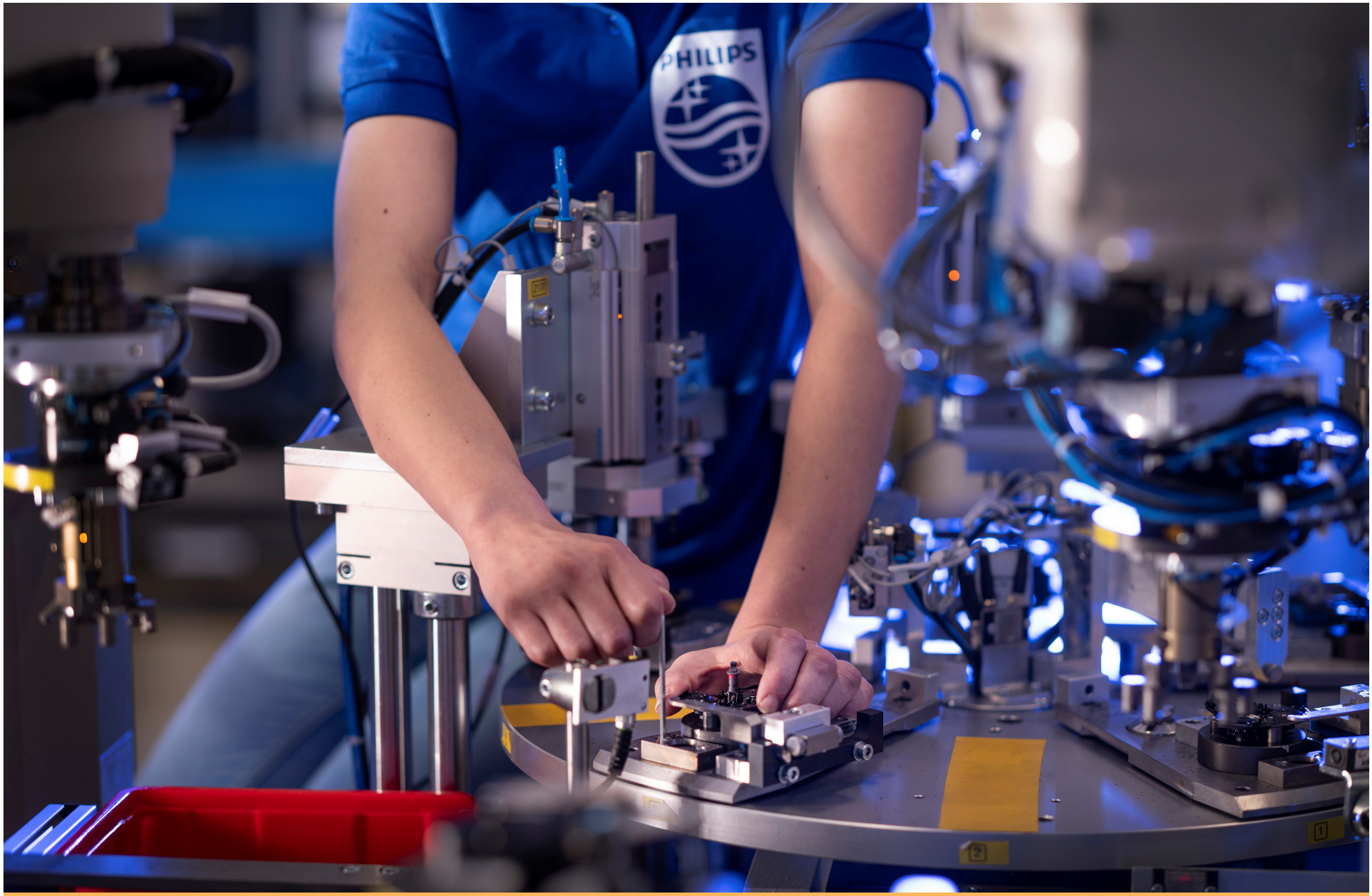
Het is belangrijk om waardevol groen en water te ontzien. Groen en water zijn waardevol voor de leefbaarheid, voor de biodiversiteit en om de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan.

In hoofdstuk 4 werken we dit uit aan de hand van vier strategieën die allemaal belangrijk zijn voor de opgave Drachten als regionaal verzorgingsgebied:

1. Drachten als innovatieve, open en ambitieuze stad(sregio);
2. Drachten als stad met een eigentijds hart verbonden met de Friese meren;
3. Drachten als plek voor aantrekkelijke en moderne werklocaties met daarbij behorende voorzieningen;
4. Drachten als stad die zich op regionaal niveau onderscheidt met kunst, cultuur en sport.

Als de Lelylijn er komt, dan brengt dit veel veranderingen met zich mee. Voor deze opgave maar ook voor de andere opgaven in deze omgevingsvisie. De omgevingsvisie zal op het moment dat de komst van de Lelylijn concreter is, worden aangepast. In de navolgende teksten wordt op verschillende punten een beperkte vooruitblik gegeven. Verdieping daarvan is nodig. Dit nemen we mee in latere versies van de omgevingsvisie.

5 *Zie bijlage verklarende woordenlijst*

De maakindustrie is goed vertegenwoordigd in Drachten

OPGAVE 2 IN HOOFDLIJNEN
Versterken van Drachten als stad voor innovatieve maakindustrie

De hoogwaardige technische industrie is een belangrijke motor voor de werkgelegenheid en de economie in Smallingerland. In toenemende mate wordt deze positie in Noord Nederland erkend. We hechten er belang aan dat de positie van Drachten in dit noordelijk netwerk wordt vastgehouden en uitgebouwd. Wanneer het 'vliegwiel'-effect van ontwikkeling van deze sector succesvol verder op gang wordt gebracht, geeft dit een stimulans aan de leefomgeving van de inwoners in Drachten en de dorpen. Op het gebied van voorzieningen, onderwijs, woningen en vervoersmodaliteiten

Wat er speelt en wat er al is

Noord Nederland ontwikkelt zich steeds meer als kennisregio. Met watertechnologie, waterstof, innovatieve landbouw en gezond ouder worden als thema's. Smallingerland beschikt over een zeer sterke industriesector. Het is de snelst groeiende werkgever in Smallingerland, die harder groeit dan landelijk. De innovatieve maakindustrie is bovendien de sector waar Smallingerland (inter)nationaal) om bekend staat, de sector die Drachten groot heeft gemaakt.

In Drachten is in de afgelopen 10 jaar samenwerking ontstaan tussen innovatieve bedrijven. Dit zijn bedrijven die nieuwe technieken en producten ontwikkelen en maken. Het samenwerkingsverband bestaat uit bedrijven uit Fryslân, uit Groningen en uit Drenthe (het ICD). Dit zijn bedrijven voor fijnmechaniek, robotica, ICT/big data, medische technologie en elektrisch of door waterstof aangedreven krachtbronnen. Het onderwijs zocht aansluiting bij deze bedrijvigheid. Zowel het beroepsonderwijs als de Rijksuniversiteit Groningen. Studenten van de RUG presenteren zich aan bedrijven en oriënteren zich op geschikte afstudeerprojecten. Samen groeide dit uit tot een stevige basis voor de economie in het Noorden en in het bijzonder voor Smallingerland.

Hoofdkeuze voor deze opgave

In 2040 is in Noord-Nederland de vernieuwende en schone maakindustrie sterk tot ontwikkeling gekomen. Dit met Drachten als centrum. Drachten heeft in binnen- en buitenland bekendheid verworven.

Vernieuwende en hoogtechnologische maakindustrie geeft kansen voor de toekomst. Tot nu toe ging het maken van producten steeds vaker naar landen met lage lonen. Door sterk in te zetten op vernieuwing en hoogwaardige techniek kan de werkgelegenheid hier blijven of terugkomen. Juist door vernieuwing kan zowel de bestaande werkgelegenheid behouden blijven als nieuwe werkgelegenheid aangetrokken worden. Dit vanuit het doel 'brede welvaart'; werk voor iedereen.

We vinden het daarbij belangrijk dat we ontwikkelingen concentreren in een samenhangend gebied. Zo dat bedrijven en instellingen elkaar versterken. Ook is belangrijk dat we zoveel mogelijk bestaande gebieden hergebruiken en toekomstbestendig maken. Als er uitbreiding nodig is, kijken we goed naar de plek waar dat kan. We willen die plek zo kiezen dat groei van bedrijvigheid toekomstige andere gewenste functies niet in de weg staat.

Als eerste zoeken we dus ruimte voor bedrijven in het bestaande stedelijke gebied. De oost-west as van Drachten zien we als de zone waar de ontwikkelingen in de vernieuwende maakindustrie zich vooral afspelen. In hoofdstuk 4 werken we dit verder uit aan de hand van de volgende strategieën:

1. realiseren van een concentratiegebied voor innovatieve maakindustrie;
2. realiseren van goede randvoorwaarden voor innovatieve maakindustrie;
3. realiseren van een aantrekkelijk woonklimaat voor talent als plus op de reguliere woningbehoefte;
4. werken aan het vliegwieleffect: toepassen en uitstralen van vernieuwende maakindustrie .

Campus

Een campus is een terrein met universiteitsgebouwen waarop woningen en voorzieningen aanwezig zijn. Dit zowel voor docenten als voor studenten.

In Drachten zien we dat breed. Het gaat om een gebied waar verschillende functies voorkomen. Functies die te maken hebben met studeren, leren, (werk)ervaring opdoen en ontspannen. Onderwijsvoorzieningen, woningen voor studenten, werkruimtes, bestaande en startende bedrijven en sportvoorzieningen kunnen deel uitmaken van dit gebied.

Maakindustrie

Maakindustrie gaat over het maken van producten. Het vernieuwende aan deze producten kan heel verschillend zijn. Het gaat om uitvindingen die inspelen op een bestaande of nieuwe behoefte. Denk bijvoorbeeld aan uitvindingen op het gebied van duurzaamheid, uitvindingen die zorg op afstand makkelijker maken of voorzien in nieuwe vormen van transport of vervoer. De vernieuwende maakindustrie die we verder tot ontwikkeling willen laten komen moet schoon zijn. Dit betekent dat er geen sprake is van uitstoot van schadelijke stoffen. Nu al worden er in Drachten producten gemaakt die buiten onze landsgrenzen worden verkocht. Naarmate er meer slimme producten worden gemaakt, zal dit ook zorgen voor belangstelling in binnen- en buitenland.

Variatie in woningtypen in de verschillende wijken van Drachten

OPGAVE 3 IN HOOFDLIJNEN
Versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen

Het wonen en leven in Smallingerland wordt per saldo behoorlijk positief beoordeeld. Typische 'dorpse' kenmerken zoals kleinschaligheid en saamhorigheid worden gekoesterd. Dorpen, wijken en het landschap worden gewaardeerd als plekken waar het plezierig wonen, leven, werken, leren en recreëren is.

Kijken we naar de ontwikkelingen dan vlakt bevolkingsgroei af en zien we dat het aandeel ouderen groeit. Ook zijn er gebieden die sociaaleconomisch op achterstand staan. Dit vraagt om aanpassingen. Er komen meer ouderen die ook een hogere leeftijd bereiken. Ouderen blijven zo lang mogelijk thuis wonen. Er zijn andere woningen nodig en ook de openbare ruimte en ondersteunende voorzieningen moeten daarop worden ingesteld. Er is net als elders druk op de woningmarkt. Maar wonen in Smallingerland is nog steeds relatief betaalbaar.
De trend is dat er minder kinderen worden geboren. Het kan zijn dat sommige dorpsscholen daardoor minder goed onderwijs kunnen verzorgen en/of moeten sluiten. Ook het aantal jeugdleden van verenigingen neemt af. Lokale dorps- en wijkcentra of -winkels voelen de concurrentie van grote ketens en internet.

Wat er speelt en wat er al is

Als je vraagt aan de inwoners van Smallingerland wat ze waardevol aan de gemeente vinden dan komen er veel goede eigenschappen naar voren. In Smallingerland hebben we immers zowel het afwisselende buitengebied waar we landelijk wonen als de goede voorzieningen en activiteiten die horen bij een stad.

Wat mensen nog meer noemen? Dat is een breed palet aan kwaliteiten. Er is verbondenheid en zorg voor elkaar. Er zijn dorpen met ieder hun eigen karakter, verenigingen en bedrijvigheid. Mensen waarderen het landschap. Veel bewoners voelen zich met dat landschap verbonden. Het is in onze gemeente goed en (relatief) betaalbaar wonen in dorpen en wijken die in het algemeen groen en ruim zijn opgezet. Door de overspannen woningmarkt zijn dit wel waarden die onder druk staan.

De opgave versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen gaat over het behoud van al het moois wat er al is. En om het versterken van de omgevingskwaliteit. Maar vooral ook over het slim inspelen op de hiervoor omschreven trends en ontwikkelingen.

Hoofdkeuze voor deze opgave

In Smallingerland zetten we volop in op behoud en versterking van de leefbaarheid van dorpen en wijken. We willen dat dorpen en wijken levendig, gezond, veilig en aantrekkelijk zijn. Met een open gemeenschap vol gemeenschapszin.

Aan deze opgave werken we door te zorgen voor voldoende en de juiste ontmoetingsplekken. En voor een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag. Ook een gevarieerd en levendig cultureel aanbod draagt bij aan een aantrekkelijke woonomgeving.

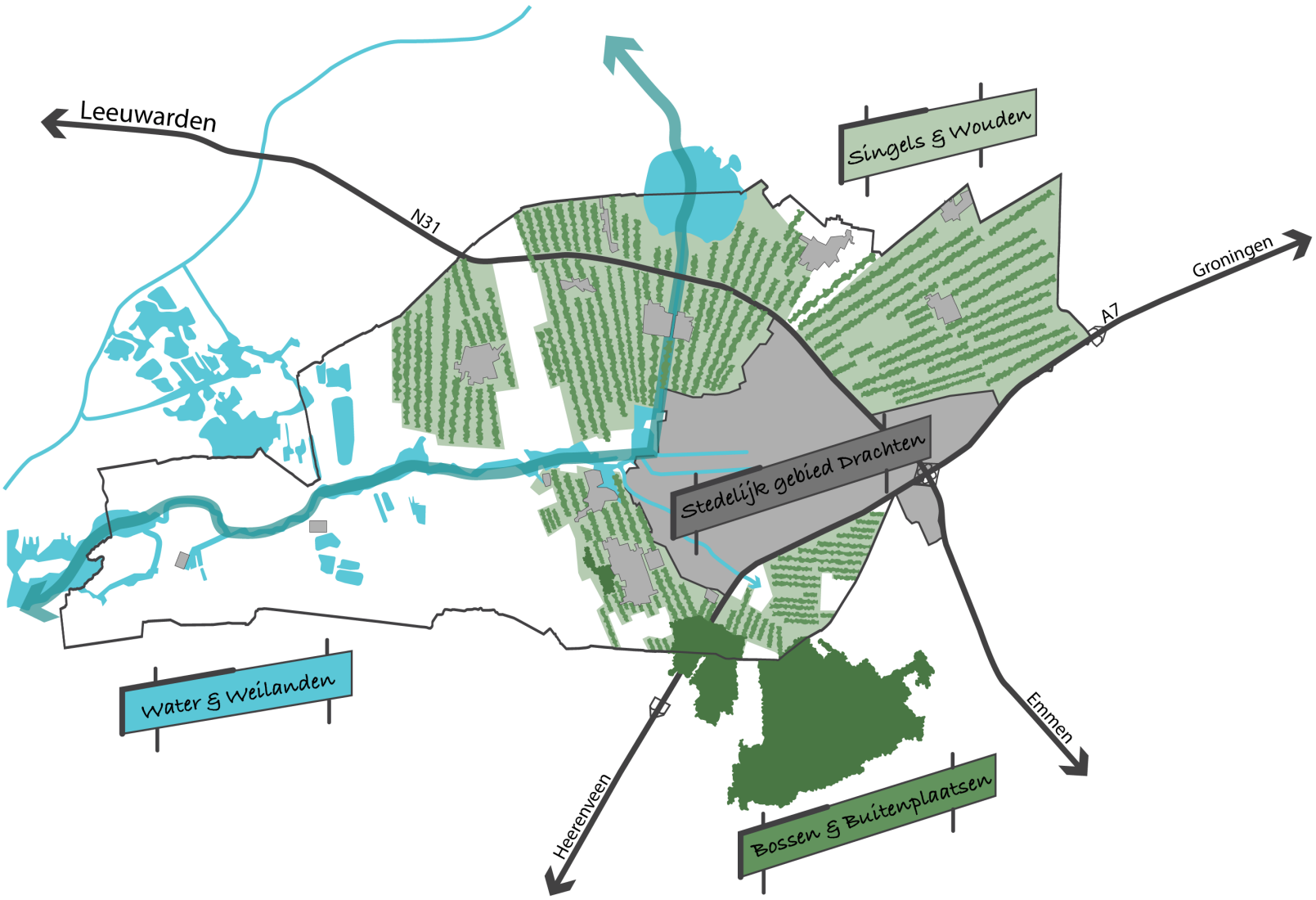
Daarnaast zijn voorzieningen belangrijk. We willen dat de voorzieningen goed aansluiten bij de behoeften. We zetten ons in voor behoud van voorzieningen. En natuurlijk moeten voorzieningen voor iedereen op een veilige manier bereikbaar zijn.

Ook voldoende en de juiste woningen, dragen bij aan deze opgave. Daarbij houden we vast aan het uitgangspunt om voorzieningen en functies zoveel mogelijk te combineren en met elkaar te verbinden.

Dorpen en ook sommige wijken, zijn mede levendig omdat er 'dorpse' bedrijvigheid zit. Bedrijvigheid in de vorm van winkels, horeca, en aan het dorp of de wijk verbonden specifieke bedrijven. Zolang passend bij maat en schaal van het dorp of de wijk beschouwt Smallingerland dit soort bedrijven als belangrijke basis voor leefbaarheid.

Aantrekkelijk gaat ook over de kwaliteit van de omgeving. Zoals de gebouwde omgeving en de openbare ruimte in onze gemeente. We zetten ons in voor het behoud en het versterken van de omgevingskwaliteit.

In hoofdstuk 4 werken we dit nader uit aan de hand van de volgende strategieën:
1. plek om te ontmoeten;
2. (bereikbaarheid van) voorzieningen en combinaties van voorzieningen;
3. woningen voor iedereen;
4. dorpse bedrijvigheid;
5. duurzaamheid;
6. omgevingskwaliteit gebouwde omgeving en openbare ruimte;
7. ruimte voor zelfredzame dorpen en wijken.

Kaart 1 Drachten als plaats waar verschillende landschappen samenkomen

OPGAVE 4 IN HOOFDLIJNEN
Versterken van de kwaliteit van het buitengebied

Het buitengebied heeft een groot aantal functies zoals landbouw, natuur en recreatie. Daarnaast is het buitengebied ons landschap. Een landschap waarin de geschiedenis afleesbaar is. En een aantrekkelijk landschap om in te wonen, werken of te verblijven.
De druk op het buitengebied neemt toe. We merken dat door intensief gebruik van ons buitengebied waarden achteruit gaan. We zien dat aan de bodem, de lucht, de biodiversiteit en aan het landschap. Zo zijn in het oosten van de gemeente veel boomsingels verdwenen of in waarde achteruitgegaan. En spelen in het westen van de gemeente problemen als bodemdaling en het langzaam verdwijnen van het veen. In de landbouw zijn tegelijkertijd al veel ontwikkelingen aan de gang. Dit zijn ontwikkelingen die gericht zijn op een meer omgevingsbewuste bedrijfsvoering.

Wat er speelt en wat er al is

Ons goud is ons buitengebied. Het buitengebied van Smallingerland speelt een grote rol in de aantrekkingskracht van de gemeente om te wonen, werken en te recreëren. Het buitengebied heeft vele functies. Een functie voor landbouw, natuur, bedrijvigheid, wonen, recreëren, wegen en paden, waterwegen en waterberging. Voor een groot aantal (nieuwe) ontwikkelingen wordt ruimte gezocht. Denk daarbij aan nieuwe woon- of werkgebieden, uitbreiding van bedrijven, opwekking van duurzame energie, en meer plekken voor het bergen van water of voor de natuur.
Kortom het is druk in het buitengebied. Behoud van de waarden van het buitengebied gaat niet vanzelf.

Hoofdkeuze voor deze opgave

In Smallingerland zetten we in op een gezond, aantrekkelijk, veilig en economisch vitaal buitengebied. Dat betekent een gezonde bodem, gezonde lucht, een gezonde waterkwaliteit, dierenwelzijn en aandacht voor biodiversiteit. En dat in een afwisselend en toegankelijk landschap (zie kaart 1).

Aan deze opgave werken we door de kwaliteit van het buitengebied centraal te stellen. Daarbinnen zijn veel functies mogelijk. Het is mede daarom mogelijk voor ondernemers om een lonend bedrijf te voeren. Het gebruik van de ruimte voor meerdere doelen is iets waarvoor we bij deze opgave veel kansen zien. In hoofdstuk 4 werken we dit nader uit aan de hand van de volgende strategieën:

1. afwisselend en toegankelijk landschap;
2. toekomstbestendig ondernemen;
3. behoedzame verstedelijking;
4. duurzame opwekking van energie.

Landschap vanuit vogelkijkhut

De verbindende opgave van bereikbaarheid

Ongeacht de ontwikkelingen is de verwachting dat de behoefte aan verplaatsingen van personen, goederen of berichten eerder toe- dan afneemt. Meer stad en ontwikkeling van wonen en bedrijvigheid betekent meer behoefte aan vervoer. Daarnaast is er vanuit duurzaamheid en gezondheid een belangrijke reden voor verandering van vervoerssystemen. Denk hierbij aan fietsen en wandelen, collectief vervoer, elektrisch vervoer en verschillende deelsystemen voor voertuigen.

Wat er speelt en wat er al is

Onze stad, onze wijken en dorpen met woningen, bedrijven, en instellingen zijn afhankelijk van de manier waarop ze ontsloten zijn. Over wegen, paden of water. Maar ook digitaal, via goede internetverbindingen. Als Drachten meer stad wordt, meer industrie aan zich bindt en als Smallingerland meer inwoners krijgt, zal ook de ontsluiting mee moeten groeien en vernieuwen. Wel bestaan op dit punt nog veel onzekerheden. Dit betreft de eventuele komst van de Lelylijn. Maar ook de effecten van de coronacrisis en de hiermee verbonden trend om meer op afstand te werken en te leren. Wat betekent dit voor de plek waar we wonen? Voor ons autogebruik en het gebruik van openbaar vervoer? En wat betekent dit voor de ontsluiting van onze bedrijventerreinen? In deze omgevingsvisie wordt ingegaan op dat wat we in ieder geval willen met onze mobiliteit en met onze ontsluiting via het internet. Daarna gaan we in op de mogelijke komst van de Lelylijn.

Hoofdkeuze voor deze opgave (toekomstbeeld 2040 en hoe we daaraan werken)

In Smallingerland zetten we in op goede fysieke en digitale verbindingen. Daarbij richten we ons allereerst op stimulering van het langzaam verkeer en slimme, duurzame vormen van vervoer. We spelen in op de mogelijkheid om bedrijven via het water te ontsluiten. En we verbeteren bestaande netwerken waar dat nodig is.

Volgens het Strategisch Plan Verkeersveiligheid streven we naar 0 verkeersdoden en ernstige verkeersslachtoffers in 2050. Het verkeersysteem moet zo ingericht zijn dat het tot veilig gedrag en veilig samengaan van de verschillende soorten verkeer en vervoer leidt. De aanpak van Smallingerland is erop gericht om ongevallen te voorkomen. We nemen dáár maatregelen waar de risico's het grootst zijn en deze het meeste effect hebben.

In 2040 is het netwerk van verbindingen tussen de omliggende dorpen en met Drachten slim, duurzaam en aantrekkelijk opgebouwd. Zowel over weg en water als voor wat betreft het internet. Onze omgeving nodigt uit tot duurzame en gezonde keuzes. Mede daarom maken we keuzes voor vervoer die een minimaal effect hebben op het klimaat. Het gebruik van de (elektrische) fiets speelt hierin een hele belangrijke rol. De fiets neemt immers weinig ruimte in, is gezond en duurzaam. En is een ideaal vervoermiddel om stad en dorpen bereikbaar te houden. De afstanden binnen de stad en naar de direct omliggende dorpen zijn zo dat de fiets een prima alternatief is voor de auto. Een grotere rol van de fiets heeft ook invloed op het gebruik en de kwaliteit van de buitenruimte.

In 2040 is het daarnaast goed mogelijk dat je op verzoek gebruik maakt van vervoersdiensten, mogelijk zelfs zelfrijdend. Dat er vervoermiddelen worden gedeeld, zoals deelauto's en deelfietsen. Taxidiensten zijn ver doorontwikkeld en zorgen voor een verschuiving van openbaar en privévervoer naar gedeeld vervoer. Daarmee zijn het zeer goede aanvullingen op het OV-netwerk. Als alternatieven voor fossiele brandstoffen verwachten wij met name waterstof en elektriciteit.

Ons goede ontsluitingsnetwerk draagt bij aan de opgave om onze positie als regionaal verzorgingsgebied te versterken en aan de verbetering van het vestigingsklimaat voor de maakindustrie. Het feit dat Drachten op meerdere manieren ontsloten is, zowel via de snelweg als via vaarwegen, is een belangrijke voorwaarde voor behoud en ontwikkeling van de havenindustrie. En het is een kans voor duurzaam vervoer en hergebruik van grond- en reststoffen. Daarnaast geniet iedere inwoner daarvan.

Fietsbrug over A7 in Drachten

Goede fysieke en digitale verbindingen

Wat gaan we hiervoor doen?

Fysieke verbindingen
Lopen en de (elektrische) fiets zijn zoals aangegeven belangrijke middelen van vervoer. Smallingerland richt zich op goede en veilige wandel- en fietspaden en breidt het netwerk waar dat nodig is uit. We vinden het daarbij belangrijk om het (rondom de stad gelegen) landschap en de natuurgebieden goed bereikbaar te maken met uitnodigende paden. De ontwikkeling van een aantrekkelijk netwerk van recreatieve paden maakt het buitengebied beleefbaar voor zowel de eigen inwoners als de gasten. Smallingerland richt de openbare ruimte in voor inclusieve mobiliteit en zorgt voor voorzieningen voor elektrisch fietsen, zoals goede stallingsmogelijkheden.

Wegens de onzekerheid over de meest belangrijke trends wil de gemeente op voorhand geen extra wegen bouwen. We geven voorrang aan duurzaam en gezonde vormen van vervoer. Dat betekent op korte termijn dat we goede busverbindingen bepleiten en voor de toekomst vormen van gedeeld en elektrisch vervoer stimuleren. We zorgen daartoe voor goede elektrische laadvoorzieningen. Smallingerland is met het plaatsingsbeleid voor laadvoorzieningen voorbereid op aanvragen. Richting de toekomst wordt ook breed gekeken naar oplaadvoorzieningen zoals snelladers of laadinfrastructuur voor boten. We houden de doorstroming en veiligheid van wegen goed in de gaten en onderzoeken de mogelijkheden van het terugdringen van het autogebruik.

Specifiek voor het goederenvervoer speelt de gemeente in op de mogelijkheden voor transport over water. Bij het bedrijventerrein De Haven en Tussendiepen liggen hiervoor goede mogelijkheden. De nieuwe vaarweg naar Drachten maakt het mogelijk dat de grootste categorie binnenschepen Drachten vanuit het Prinses Margrietkanaal kan bereiken. Het vaarwater is vanzelfsprekend ook erg belangrijk voor de recreatievaart. Dit maakt dat er extra aandacht nodig is voor de veiligheid. We bevorderen en stimuleren dat recreatie en beroepsvaart hier oog voor hebben.

Digitale verbindingen
Stad, dorpen en buitengebied zijn al digitaal ontsloten. De kwaliteit en snelheid van het internet blijft echter om aandacht vragen. Meegaan met de tijd is nodig om de aantrekkelijkheid van onze gemeente voor wonen en werken hoog te houden.

Lelylijn

Het Rijk, provincies en regio's onderzochten gezamenlijk hoe er het beste een snelle OV-verbinding kon komen tussen de Randstad en Noord-Nederland. Inmiddels is duidelijk dat de Lelylijn daarvoor de beste mogelijkheid is. Door betere verbindingen tussen het Noordelijke stedelijke netwerk en de Randstad kan er voor beide gebieden winst ontstaan. De Lelylijn zorgt voor minder druk op de Randstad omdat de reistijd het mogelijk maakt in het Noorden te wonen en in de Randstad te werken. Het maakt van Noord-Nederland een beter vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen. En dat versterkt de economie, levert banen en voorzieningen op.
Het Noorden biedt dus mogelijkheid voor extra woningen die in de Randstad nauwelijks meer kunnen worden gebouwd. En waar grote behoefte aan bestaat. Voor Noord Nederland betekenen betere verbindingen en nieuwe woningen, meer mogelijkheden voor afzet van producten. En kansen op een betere balans in de samenstelling van de bevolking. Een bevolking die steeds meer ouderen en minder jongeren kent.

Provincie Fryslân en Friese gemeenten vinden het daarbij belangrijk dat de Lelylijn en de daarmee samenhangende ontwikkelingen zorgvuldig worden ingepast. Met respect voor de natuur, goed ingepast in het landschap en in de samenleving.

Mogelijk perspectief

Als de Lelylijn er komt, dan kan het inwonertal behoorlijk groeien. Hoeveel dat is, dat weten we nog niet. Het aantal woningen dat in Smallingerland extra kan worden gebouwd wordt grofweg ingeschat op ongeveer 10.000 woningen. Dit is een kans voor economische groei en het versterken van het voorzieningenniveau. Het lijkt aannemelijk dat niet alleen de vraag naar woningen toeneemt maar ook die voor bedrijven en de daarbij horende voorzieningen. De Lelylijn zal daarnaast helpen om bedrijven blijvend aan onze gemeente te binden. Tegelijk geldt ook dat we in de aanloop naar dit toekomstperspectief met de samenleving en onze partners het initiatief blijven nemen. Door actief te werken aan de verdere versterking van de werkgelegenheid en het aanbod van voorzieningen, leggen we een stevige en aantrekkelijke basis voor de komst van de Lelylijn.

Voor Drachten en omgeving is de Lelylijn een belangrijke verandering. Vooral omdat Drachten op dit moment niet aan het spoor ligt en geen station heeft. Drachten profiteert daarbij niet alleen van de verbinding met de Randstad maar ook van de verbeterde bereikbaarheid vanuit Groningen en Heerenveen. Voor de hele regio van Zuidoost Fryslân zal station Drachten een functie gaan vervullen. De ambitie uit opgave 1 en 2 om meer stad te willen worden sluit goed aan op de mogelijke komst van dit station. De Lelylijn zal zeker helpen om de doelen uit deze opgaven te realiseren. Het is daarbij wel nodig om een toekomstig station goed te verbinden met het hart van de stad. De eerder genoemde slimme vormen van vervoer zijn daarbij nodig. Het moet aantrekkelijk en uitnodigend zijn om van station Drachten naar het eigentijdse stadshart van Drachten of een van de vestigingslocaties van bedrijven te bewegen. Station Drachten kan tevens aanleiding geven om Drachten zichtbaar te maken richting de A7. Een goed vormgegeven station markeert op die manier de nieuwe of vernieuwde hoofdentree van de stad.

De Lelylijn en de bijbehorende functies vragen om ruimte. Met het oog op dit toekomstperspectief en de mogelijke strategische ontwikkelkansen die met deze ontwikkeling gepaard kunnen gaan, monitort de gemeente de komende jaren de ruimtelijke ontwikkelingen en de grondmarkt actief.

4 Uitwerking van de opgaven

Wat dogge wy dan krekt?

In hoofdstuk 3 zijn de vier opgaven die in Smallingerland belangrijk zijn toegelicht. Per opgave is aangegeven wat de hoofdkeuze is. In dit hoofdstuk lees je de uitwerking hiervan.

OPGAVE 1 UITWERKING
Versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied

Uitwerking: wat gaan we hiervoor doen?

Drachten als innovatieve, open en ambitieuze stad(sregio)

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- bestaande aantrekkelijke en ruim opgezette woongebieden en verbindingen breed worden uitgedragen
- goede reclame voor onze stad als een innovatieve, open en ambitieuze stadsregio heeft geleid tot het aantrekken van nieuwe inwoners en bezoekers

In 2040 is Drachten uitgegroeid tot een échte stad. Drachten en de 13 dorpen vormen samen de ideale uitvalsbasis om te wonen en/of te werken in het Noorden. Er zijn aantrekkelijke en afwisselende woongebieden. Stuk voor stuk groen en duurzaam. Zowel in de stad Drachten waar je stedelijk kan wonen, als in de dorpen waar dorpse woongebieden zijn. Al deze woongebieden liggen in een karakteristiek plattelandsgebied waarmee goede verbindingen bestaan. Het zijn woongebieden waar een open sfeer aanwezig is en waar mensen omkijken naar elkaar. Wijken die op achterstand stonden zijn opgeknapt. En Drachten en omgeving blijkt ook aantrekkelijk voor hogeropgeleiden. Mensen die voor een deel al werkten in de gemeente.

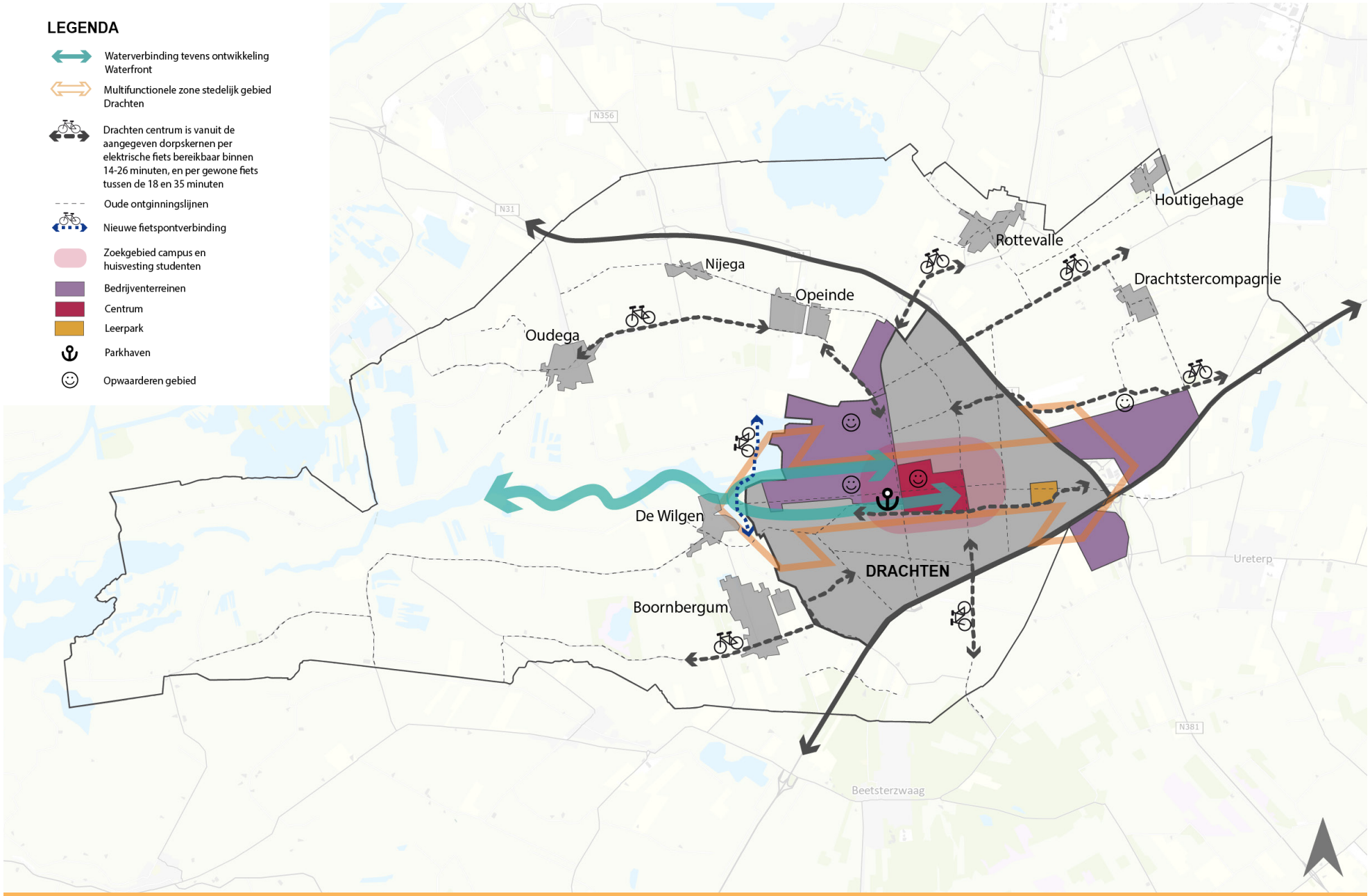
Drachten als stad met een eigentijds hart verbonden met de Friese meren (zie kaart 2)

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- continue wordt gewerkt aan een uitnodigend stadshart met veel kwaliteit door middel van het gebiedsprogramma Centrum
- verder uitvoering wordt gegeven aan de visie Waterfront Drachten, Oostelijke Poort Friese Meren

In 2040 is het stadshart Drachten veranderd naar een gebied waar het levendig en uitnodigend is. Zowel voor inwoners van de gemeente, als voor bezoekers en mensen die er werken. De versterking van het voorzieningenniveau in het centrum draagt positief bij aan de Noordelijke regio als geheel. Het wonen in het centrum is gestimuleerd. Dit zowel voor jongeren en studenten als voor ouderen en expats. Deze doelgroepen wonen allemaal graag in de buurt van de voorzieningen. Samen zorgt dat voor een gezond, veilig en aantrekkelijk stedelijk woongebied. Het centrum is compact, stijlvol en gezellig. Er is ruimte om elkaar te ontmoeten. Er zijn grandcafé 's, leuke terrassen en restaurants.

Drachten verbonden met het water

Kaart 2 Verbindingen van Drachten met de omgeving en binnen Drachten

Er is veel te doen en je kunt er een dagje uit. Een bezoek aan winkels of horeca kan in combinatie met werken, met een bezoek aan het theater of museum, of met het bezoeken van een evenement. Winkels, horeca en recreatieve voorzieningen zijn afwisselend en onderscheidend.

Drachten is bekend in de regio en daarbuiten als goede bestemming en uitvalsbasis voor een bezoek aan de Noordelijke regio. Dit heeft de aantrekkelijkheid van Drachten als woonplek en voor de vestiging van bedrijven versterkt en omgekeerd.

De uitstraling van het centrum draagt bij aan het beeld van Drachten als hightech industriestad aan het water. Dit komt tot uiting in de moderne manier van bouwen. Maar ook in de inrichting van de openbare ruimte en het straatmeubilair. Het waterrijke verleden van Drachten is op een moderne manier zichtbaar gemaakt.

Om vorm te geven aan het eigentijdse stadshart wordt een gebiedsprogramma voor het centrum van Drachten ontwikkeld.

Drachten staat in 2040 bekend als de oostelijke poort van de Friese meren. Maar is evengoed een uitvalsbasis of entree naar andere waardevolle gebieden in Fryslân. En naar de regio. Juist in Drachten ligt de verbinding tussen de Friese meren en de Friese Wouden. Drachten ligt tussen twee beschermde gebieden (nationaal park de Alde Feanen en de nationaal landschap Noardlike Fryske Wâlden). Ook ligt Drachten op de overgang naar het landschap met bossen en buitenplaatsen aan de zuidzijde van de gemeente.

Geen wonder dat Drachten uitgroeit als de centrale plek in Zuidoost Fryslân voor de (water)recreatie. De relatie tussen stad en water is hersteld. Het water in Drachten is beter zichtbaar en bereikbaar. De doelstellingen uit de Visie Waterfront Drachten (2017) zijn in 2040 gerealiseerd. Met de verbetering van de positie van Drachten aan het water is het Waterfront van Drachten beter zichtbaar, beleefbaar en bereikbaar voor zowel de eigen inwoners als de bezoekers.

Aan de route langs de Kromme Ie, de Headamsleat, het Smeliester Sân en langs het Nieuwe kanaal zijn aantrekkelijke toeristisch recreatieve voorzieningen gekomen. De binnenkomst vanaf het water in Drachten is verbeterd door een opwaardering van gebouwen en inrichting langs de waterkant. Aan de entree van de Drachtstervaart op het Buitenstvallaat vormt de eeuwenoude scheepswerf een parel in de identiteit van Drachten. Op deze locatie zijn toeristische en economische kansen benut om het cultuurhistorisch erfgoed en de skûtsjehistorie van Drachten te beleven. De werkgelegenheid is daardoor versterkt. Door het tijdelijk werk om de voorzieningen aan te leggen, het werk in toeristisch recreatieve bedrijvigheid., en het werk dat ontstaat omdat de stad meer bezoekers trekt.

Drachten als plek voor aantrekkelijke en moderne werklocaties met daarbij horende voorzieningen (zie kaart 2)

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we vroegtijdig anticiperen om ook op lange termijn over goede en voldoende voorraad te kunnen beschikken
- door middel van profilering, segmentering en branding een impuls wordt gegeven aan de kwaliteit en aantrekkingskracht
- wordt geïnvesteerd in het verhogen en behouden van kwaliteit
- we anticiperen op de veranderende vraag naar kantoorlocaties
- de Visie Werklocaties wordt opgesteld en uitgevoerd
- een hechte samenwerking tussen bedrijfsleven, zorg, onderwijs en overheid in stand blijft zodat we voorzieningen, werk, onderwijs en huisvesting goed op elkaar af kunnen stemmen. We onderzoeken of we in het ICD tot een nog nauwere samenwerking kunnen komen

In 2040 heeft Smallingerland maximaal ingespeeld op de groeiende vraag naar goede plekken om te werken. Hiervoor is ruimte nodig. We vinden deze ruimte als eerste door binnen bestaande bedrijfsterreinen of binnen bestaand stedelijk gebied plekken op te vullen. En door verouderde bedrijfsterreinen aan te passen en toekomstbestendig te maken. Als daar geen plek meer is, kijken we naar uitbreiding buiten bestaand stedelijk gebied.

Het beleid voor nieuwe bedrijfsterreinen is verouderd. We maken daarom een nieuwe visie voor toekomstige werklocaties (Visie Werklocaties). In deze visie geven we aan welke vraag wordt verwacht en waar de werklocaties kunnen komen. Zo nodig wordt de omgevingsvisie hierop bijgesteld. In hoofdlijnen kijken we als volgt naar de toekomst.

De komende 10 jaar zullen we vooral gebruik maken van het bestaand stedelijk gebied van Drachten en de bestaande uitbreidingsmogelijkheden. Het industrieterrein De Haven is een gebied dat we sterk willen verbeteren. Dit doen we mits het aanbod passend is bij de vraag. Zo is de bereikbaarheid over het water en via de weg onvoldoende. Ook is er aandacht nodig voor duurzaamheid. De uitstraling van het industrieterrein kan een stuk beter. Op het industrieterrein De Haven liggen kansen voor de innovatieve maakindustrie (zie opgave 2). Dit inclusief het gebied Tussendiepen. We werken de komende 10 jaar aan het opwaarderen van dit gebied naar de aantrekkelijke en moderne werklocatie die het moet zijn. In dezelfde periode zullen we ook de laatste fasen van het bedrijvenpark Azeven Drachten en het bedrijventerrein aan de Noorderhogeweg realiseren.

Om tijdig over voldoende uitgeefbaar aanbod te kunnen beschikken, is vroegtijdig uitbreiden van grondposities rondom bedrijvenpark Azeven Drachten noodzakelijk. Behalve als gevolg van een aanhoudende behoefte aan bedrijfsterrein, is ook de kans groot dat de komst van de Lelylijn een aanleiding is om na 2030 nieuwe locaties voor bedrijfsterrein te realiseren. Dit zijn locaties die buiten

bestaand stedelijk gebied vallen, bijvoorbeeld rondom bedrijvenpark Azeven Drachten. In die gevallen zal een nadere verkenning van de mogelijkheden in het komend decennium plaatsvinden. Indien de gemeente kansen ziet om benodigde locaties aan te wenden, zal de gemeente een afweging maken. De afweging of de gemeente zelf actief wordt in plaats van door de markt geïnitieerde initiatieven te faciliteren of in samenwerking met de markt die beleidsdoelen te realiseren, is mede afhankelijk van het gemeentelijk belang, de benodigde gemeentelijke inzet en beschikbare gemeentelijke middelen. En soms kan of wil de markt bepaalde gemeentelijke beleidsdoelen ook niet realiseren.

Vliegveld Drachten wordt nu maar beperkt gebruikt door bedrijven. Er liggen kansen, meer dan nu worden gebruikt. De toekomst van het Vliegveld Drachten is een duurzaam economisch model, waarbij de potentie van het vliegveld wordt benut.

Op het gebied van zelfstandige grotere kantoren is geen uitbreiding meer aan de orde, zolang er voldoende ruimte beschikbaar is op de daarvoor aangewezen locaties. In het kantorenpark ten noorden van de A7 heeft Drachten voldoende plek. Onderzocht wordt of de gebruiksmogelijkheden van dit gebied moeten verruimen omdat er overaanbod aan kantoren is.

Voor de langere termijn - tot 2040 – werken we aan een meer uitgebreid modern havengebied voor gemengd gebruik met stedelijke allure. In het havengebied worden De Haven, Tussendiepen, de omgeving van Philips en het centrum met elkaar verbonden. De vaarweg tussen het Prinses Margrietkanaal en Drachten is dan geschikt gemaakt voor de grootste binnenvaartschepen (Klasse Va). Aan het water ontstaat een prachtig gebied. De waterkanten van Tussendiepen zijn flink opgewaardeerd. En meer in de stad vormen goed ontworpen bedrijfslocaties de 'wateretalage' van de stad, met onder andere woon- en werklocaties. Er is meer ruimte gemaakt voor water-/ havengebonden bedrijvigheid.

De planvorming en inpassing van de Lelylijn zorgt op langere termijn voor een nieuwe situatie. We voorzien dat met de komst van de Lelylijn de aantrekkingskracht van Drachten als vestigingsplek voor bedrijven verder zal toenemen. Ook zullen er andere of extra voorzieningen nodig zijn omdat nieuwe inwoners zich hier vestigen. Zoals aangegeven zal dit uitgewerkt worden in een nieuwe versie van de omgevingsvisie.

In 2040 heeft Drachten een evenwichtig aanbod aan voorzieningen dat is afgestemd op de behoefte in het grote Noordelijke stedelijk netwerk. Ook versterken de voorzieningen elkaar en zijn ze onderling aanvullend. Er is een betere aansluiting tussen werkgelegenheid en inwoners die werk zoeken. En een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Naast de industrie is ook de zorg een forse werkgever in Drachten. Dit zijn onder meer grote instellingen zoals het ziekenhuis Nij Smellinghe en het verzorgingshuis Neibertilla. De zorgeconomie wordt gekoesterd en kan zich verder ontwikkelen.
Ook op het gebied van zorg zijn er de nodige dwarsverbanden met onderwijs en innovatieve bedrijvigheid. In het PGO Netwerk Noord wordt bijvoorbeeld samengewerkt tussen zorgaanbieders en kennisinstellingen. Dit netwerk is gericht op innovatie in producten en diensten rond zorg en gezondheid.
Het kan zijn dat op sommige doelen van deze omgevingsvisie een nauwe samenwerkingsvorm wordt gekozen. Bijvoorbeeld in de vorm van cocreatie. Een voorbeeld hiervan is de mogelijke ontwikkeling van een campus waarin onderwijsvoorzieningen, wonen en bedrijvigheid in elkaars nabijheid en verbonden met elkaar worden ontwikkeld.

Passend hierbij is ook aandacht voor sportvoorzieningen. Niet alleen voor veldsporten, zwemmen, speel- en beweegtuinen maar ook voor routegebonden sport en beweging in de vorm van wandelen, fietsen, hardlopen of skeeleren.

Drachten als stad die zich op regionaal niveau onderscheidt met kunst, cultuur en sport

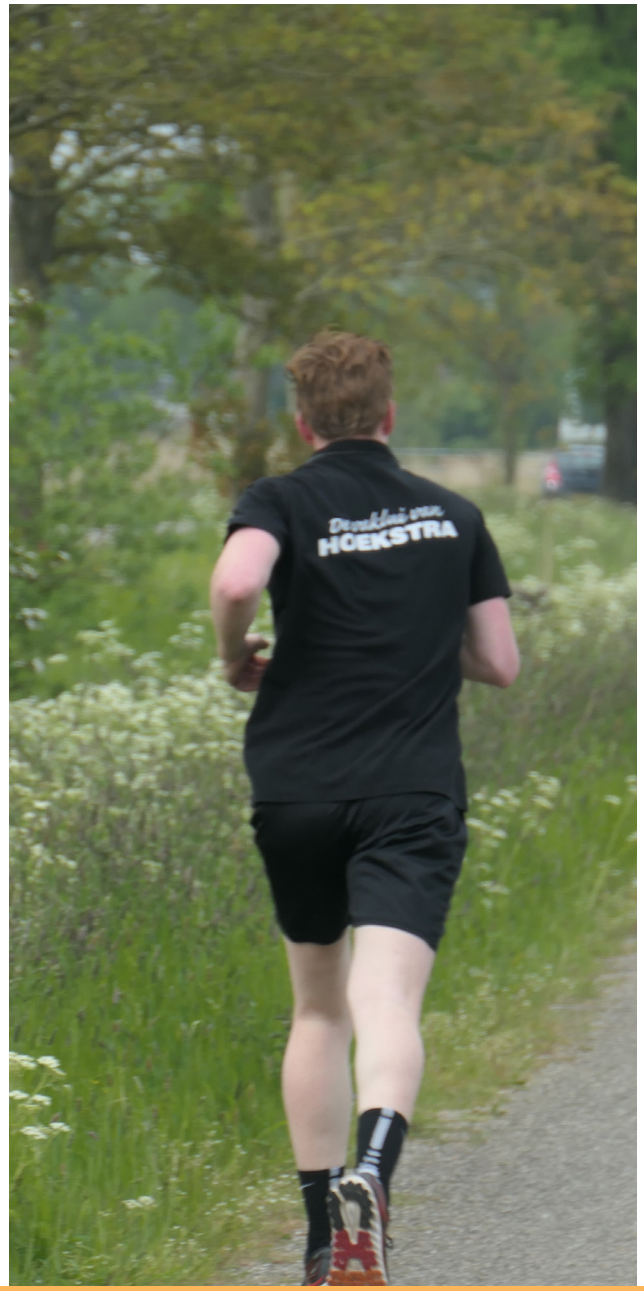
Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- er ruimte is voor kunst en cultuur
- initiatiefnemers en instellingen met elkaar in contact zijn
- via een goede reclame het aanbod van kunst en cultuur op de regionale kaart staat
- kunst en cultuur zoveel mogelijk voor en door iedereen is
- de openbare ruimte ingericht wordt op sport en beweging
- initiatieven voor (bovenlokale) sportvoorzieningen worden ondersteund

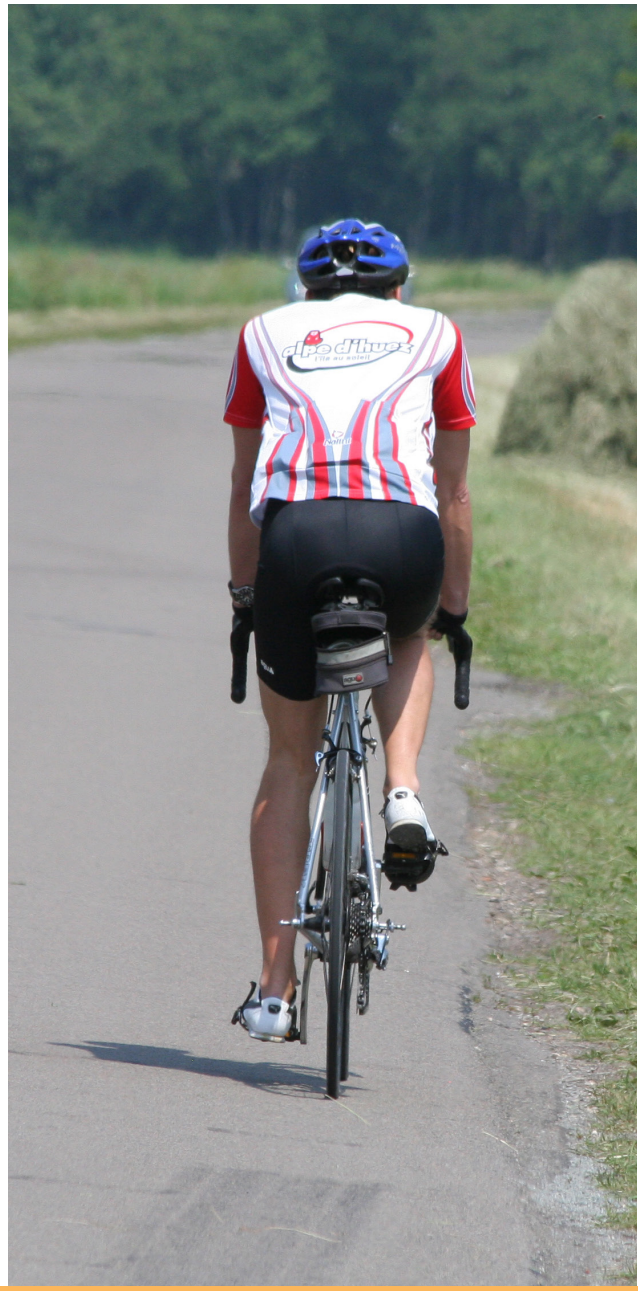
In 2040 onderscheidt Drachten zich op regionaal niveau sterker met kunst en cultuur. De Lawei, Museum Dr8888, poppodium Iduna en Bibliotheek Drachten Smallingerland zijn kwalitatief goede en moderne culturele instellingen. Ze vervullen samen met alle andere culturele instellingen in Smallingerland een lokale en regionale functie. Inwoners zijn trots op hun culturele instellingen. Ze horen bij Smallingerland en ze werken nauw met elkaar samen. Het is van belang dat bezoekers aan culturele instellingen die uit de regio komen, worden verleid om het centrum te bezoeken en langer te verblijven.

De band tussen samenleving en culturele instellingen is sterker geworden. In Smallingerland hebben kunst en cultuur een sociale waarde. Iedere inwoner heeft de mogelijkheid om een bijdrage aan het culturele aanbod te doen. Of om er gebruik van te maken. Kunst en cultuur dragen bij aan betere prestaties op scholen en op locaties waar gewerkt wordt. Ook zijn kunst en cultuur goed voor de gezondheid en de leefbaarheid in Smallingerland.

In 2040 is Drachten de stad waar je heen gaat om jouw sport uit te oefenen. Het aanbod is bij de tijd en sluit aan bij de wensen van jongeren en ouderen uit de regio. Goed bereikbaar en afgestemd op werknemers, scholieren, studenten en bewoners vanuit de stad en de dorpen. Voorzieningen zoals De Welle, zijn van een formaat en niveau dat in veel omliggende plaatsen niet voor handen is.

Goede mogelijkheden voor sport en beweging

Bedrijvigheid en onderwijs in Drachten

OPGAVE 2 UITWERKING
Versterken van Drachten als stad voor innovatieve maakindustrie

Uitwerking: wat gaan we hiervoor doen?

Realiseren van een concentratiegebied voor innovatieve maakindustrie

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we ruimte bieden en reserveren voor hoogtechnische bedrijven en functies die daarbij horen
- we ruimte bieden voor een campusgebied
- we de bijbehorende voorzieningen (kennisinstellingen, onderwijsvoorzieningen, startende bedrijven) faciliteren

In 2040 hebben meerdere hoogtechnische bedrijven een plek in Drachten gevonden. Dit gebeurde op het bedrijvenpark Azeven/Noord. Ook biedt het industrieterrein De Haven, dat deels of geheel een kwalitatieve transformatie heeft doorgemaakt, hiervoor goede kansen. Ook is het tussenliggende gebied hiervoor in beeld. Binnen de sturingsmogelijkheden die de gemeente hiervoor heeft, werken we organisch toe naar deze mogelijkheden.

Dit soort bedrijven willen graag in elkaars nabijheid zitten. Dit geldt voor de bedrijven zelf maar ook voor de aan dit type bedrijven verbonden bedrijven en instellingen. We willen hoogtechnische bedrijven, bijbehorende kennisinstellingen, onderwijsinstellingen en startende bedrijven in de techniek en maakindustrie faciliteren. Door (delen van) bestaande bedrijventerreinen en zo nodig nieuwe terreinen daarvoor te benutten, krijgen deze gebieden ook een duidelijk profiel. Dit versterkt de aantrekkingskracht.

We zien goede mogelijkheden voor de realisatie van een campusgebied in Drachten. In de buurt van het centrum vinden we een plek hiervoor. Het betreft hier een gebied waar verschillende functies voorkomen. Functies die te maken hebben met studeren, leren, (werk)ervaring opdoen en ontspannen. Onderwijsvoorzieningen, woningen voor studenten, werkruimtes, bestaande en startende bedrijven en sportvoorzieningen kunnen deel uitmaken van dit gebied.

Realiseren van goede randvoorwaarden voor innovatieve maakindustrie

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we aantrekkelijke en bereikbare werklocaties verzorgen
- we 'last mile' oplossingen realiseren
- we gebruik maken van nieuwe vormen van vervoer

In 2040 hebben we goede randvoorwaarden voor de bereikbaarheid van bedrijven en de campus. Hiermee bedoelen we de verbindingen tussen de campus, het stationsgebied en de werklocaties (De Haven en Azeven). De realisatie daarvan heeft een ruimtelijke component en een component vervoersmodaliteiten (openbaar (zelfrijdend) vervoer, langzaam verkeer, wandelen). Doel ervan is om van het stadshart meer een eenheid te maken, de identiteit van de stad te versterken en bij te dragen aan de uitstraling als stad voor innovatieve maakindustrie. Deze interne verbindingen dragen effectief bij aan het verkorten van de reistijden naar locaties in Drachten vanuit Groningen, Leeuwarden en Assen.

We maken stevige stedelijke groenstructuren, een goed OV en veilige en aantrekkelijke fietsroutes. Deze fietsroutes vormen de verbinding tussen een reeks van gebieden. Van industrieterrein De Haven en Tussendiepen via het gebied rond Philips en het centrum naar het leerpark en het bedrijvenpark Azeven Noord.

Nieuwe vormen van vervoer doen hun intrede. Zo kan je op aanvraag gebruik maken van nieuwe vervoersmiddelen. En kunnen producten zelfsturend naar klanten of bedrijven worden gebracht.

Realiseren van een aantrekkelijk woonklimaat voor talent

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we aantrekkelijke woningen voor studenten en hoger opgeleiden realiseren
- we een goed en compleet pakket aan voorzieningen voor deze doelgroepen realiseren
- we een uitnodigende stad zijn, waardoor studenten en hoger opgeleiden zich aan Smallingerland willen binden

Hoog opgeleide jongeren uit Noord-Nederland vinden in onze gemeente werk. Een deel hiervan heeft zich in 2040 gevestigd in Drachten of een van de nabijgelegen dorpen. Ook hoogopgeleiden van buiten de regio hebben in Smallingerland een plek gevonden. De combinatie van passende mooie banen en een aantrekkelijke woonomgeving trok hun aan. Smallingerland heeft dit mogelijk gemaakt en bevorderd. Dit gebeurde via het woningaanbod, het winkelaanbod en het aanbod aan culturele, recreatieve- en sportieve voorzieningen. De nieuwe Woonvisie voor de gemeente Smallingerland, die deel uitmaakt van deze Omgevingsvisie, speelt al in op de woonbehoefte van hoogopgeleiden, expats en studenten.

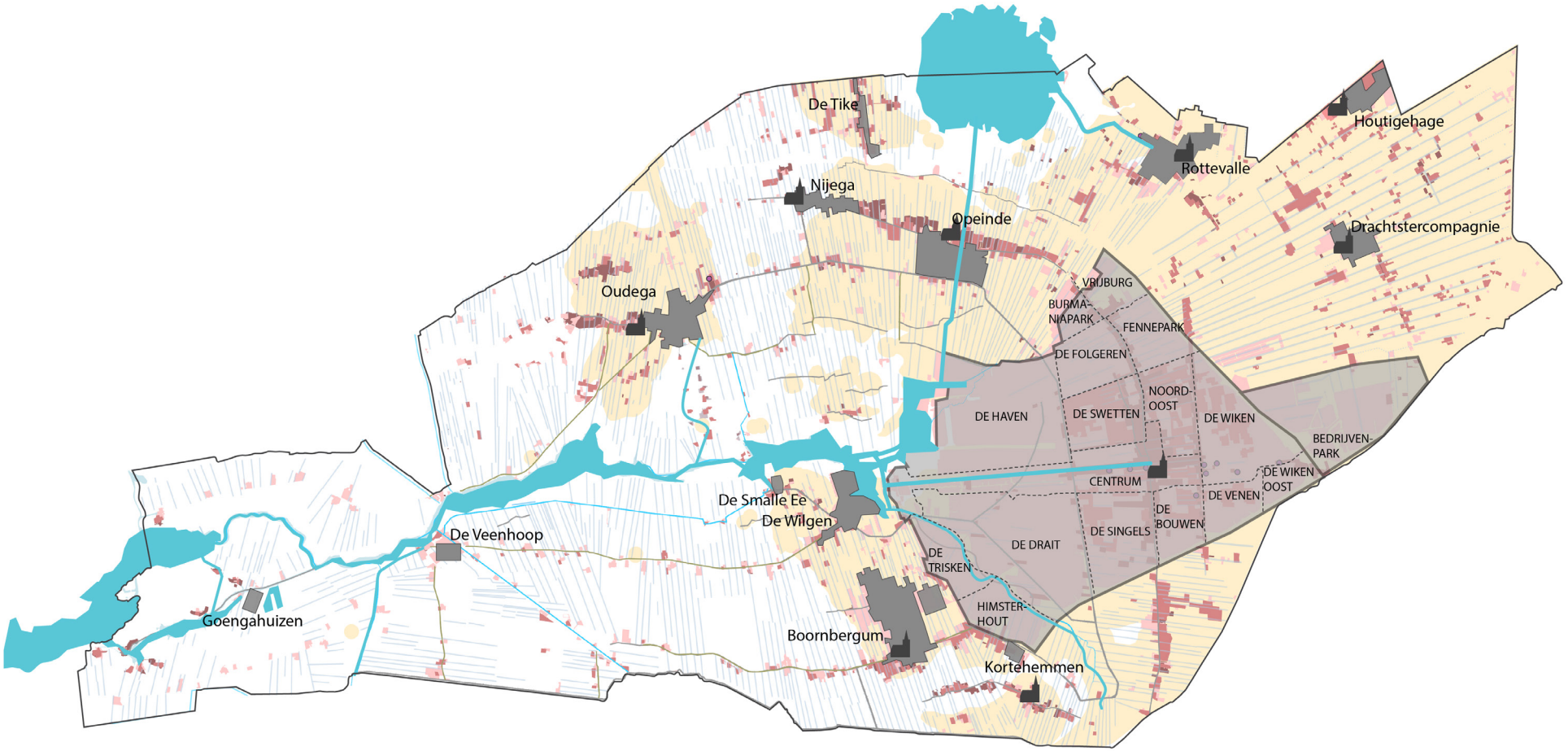
Werken aan het vliegwieleffect: toepassen en uitstralen van vernieuwende maakindustrie

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we de samenwerking tussen de overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in Noord Nederland verder verstevigen
- we vernieuwende diensten en producten in Smallingerland maken en toepassen
- we het high-tech profiel van Drachten beter zichtbaar en beleefbaar maken

In 2040 is de werkgelegenheid mede door ontwikkeling van innovatieve maakindustrie verder uitgebouwd. Er zijn banen voor alle opleidingsniveaus in bedrijven die schoon en toekomstbestendig zijn. Bedrijven maken gebruik van producten, grondstoffen of diensten uit de regio. Die bedrijven en hun toeleveranciers hebben de omslag weten te maken naar een circulaire en duurzame bedrijfsvoering. Zij denken en handelen vanuit circulariteit. Het vermogen om zelf producten te ontwikkelen en te maken is hierbij belangrijk. Dit versterkt de economische positie van de regio.

Alleen in de samenwerking van overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in Noord-Nederland kon het klimaat ontstaan om dat te realiseren. Op die manier heeft het hightech-profiel van de regio invulling en erkenning gekregen. Drachten vervult daarin een spilfunctie vanuit de er gevestigde high-tech bedrijven, de werkgelegenheid en het aanbod aan techniek-onderwijs. Het Innovatiecluster geeft hieraan inhoudelijk gezicht en invulling.

Het high-tech profiel van Drachten is beter zichtbaar geworden. Onder meer in de kwaliteit en in de moderne uitstraling van het stadshart van Drachten en ook vanaf de toegangswegen in opvallende architectuur of in beeldmerken. Maar dit profiel is ook beter beleefbaar geworden, door wat er in Drachten te doen is en door het aanbod aan horeca en accommodaties. Dit heeft effectief bijgedragen aan de ontwikkeling van de innovatieve maakindustrie in Noord-Nederland.

Kaart 3 Wijken en dorpen Smallingerland

OPGAVE 3 UITWERKING
Versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen (zie kaart 3)

Uitwerking: wat gaan we hiervoor doen?

Plek om te ontmoeten

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- er voldoende aantrekkelijke ontmoetingsplekken beschikbaar zijn voor jong en oud die aansluiten bij de behoefte van onze inwoners

In 2040 hebben we samen gezorgd voor voldoende ontmoetingsplekken. De gemeente in samenwerking met dorpen en wijken en eventuele andere partners zoals sportverenigingen of scholen. En de ontmoetingsplekken zijn zo ingericht dat ze goed aansluiten bij dat wat de omgeving nodig heeft.

Plekken waar mensen elkaar ontmoeten zijn erg belangrijk voor de aantrekkingskracht van onze omgeving. Zowel binnen als buiten. Het samenstel van ontmoetingsplekken in dorpen en wijken is een belangrijke basis voor sociale samenhang. Het draagt bij aan onderlinge verbondenheid en levendigheid. Ontmoetingsplekken binnen zijn bijvoorbeeld dorpshuizen, wijkcentra en binnensportvoorzieningen. Denk bij ontmoetingsplekken buiten aan parken, pleinen, speelvoorzieningen en buitensportvoorzieningen. De inrichting als ontmoetingsplek kan vaak goed samengaan met een inrichting die uitnodigt tot sport, spel, beweging en gezond gedrag. Extra aantrekkelijk zijn die ontmoetingsplekken die samenhangen met cultuurhistorisch waardevolle gebieden en/of bijzondere architectuur.

In de meeste dorpen en wijken zijn al genoeg ontmoetingsplekken. Soms kan de inrichting wel beter. Of is er in een wijk te weinig ruimte voor sport, spel en beweging. Dit terwijl daar wel behoefte aan bestaat. In samenwerking met bewoners blijft de gemeente aandacht houden voor dit soort situaties.

(Bereikbaarheid van) voorzieningen en combinaties van voorzieningen

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- voorzieningen goed bereikbaar blijven
- functies en voorzieningen zoveel mogelijk worden gecombineerd in aanpasbare, multifunctionele gebouwen

Vooral dorpshuizen, wijkcentra, sportvoorzieningen en scholen spelen een grote rol voor de leefbaarheid en levendigheid in dorpen en wijken. Bij vervangende nieuwbouw van scholen of dorps/wijkcentra wordt het gebouw zoveel mogelijk aanpasbaar en multifunctioneel gemaakt. Zo dat het gebouw voor meerdere activiteiten kan worden gebruikt. Dat kan zijn voor meerdere scholen, voor scholen in combinaties met kinderopvang en buitenschoolse opvang, of in combinatie met nog andere functies zoals verenigingen. Als verschillende partijen samen zijn gehuisvest in één gebouw moeten alle partijen daar baat bij hebben. En moeten goede afspraken worden gemaakt over eigendom en beheer.

In verschillende dorpen zijn er al multifunctionele gebouwen of zijn deze gepland. Combineren van functies helpt om voorzieningen in stand te houden. Het maakt de exploitatie van gebouwen vaak makkelijker.

Waar voorzieningen zoals een basisschool ontbreken of noodgedwongen moeten verdwijnen zetten we in op goede en veilige verbindingen. Veilige wandel- en fietsverbindingen, verbetering van het openbaar vervoer en slimme alternatieve vormen van vervoer zijn daar voorbeelden van.

Woningen voor iedereen

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- ruimte wordt gegeven voor nieuwbouw van woningen en verandering van functies naar wonen
- veel verschillende woningen worden gebouwd, ook voor kwetsbare doelgroepen of mensen die minder te besteden hebben
- bestaande gebieden worden opgeknapt en nieuwe woongebieden worden gemaakt
- wordt ingezet op woonmilieus met een onderscheidende kwaliteit
- tijdig voorbereidingen worden getroffen voor woningbouwlocaties na 2030

Onze ambitie is dat iedereen in 2040 een mooie en passende plek heeft om te wonen. De gemeente biedt daarvoor ruimte voor verbouw en nieuwbouw van woningen om het aantal en de soort huizen af te stemmen op de vraag.

Tot 2025
Voor de periode tot 2025 volgt de gemeente het beleid uit de Woonvisie 2020-2025 en de daarbij gemaakte ontwikkelstrategie.

De strategie is om binnen de periode 2020 - 2025 een versnelling van de woningbouw in Drachten op gang te brengen. Tot 2025 bouwen we woningen die nodig zijn voor de groei van de bevolking en het feit dat huishoudens gemiddeld kleiner worden. En we bouwen woningen om invulling te geven aan maatschappelijke opgaven. Dit is bijvoorbeeld het zorgen voor goede huisvesting van kwetsbare doelgroepen en het bouwen van sociale huurwoningen. Ook zorgen we voor kwaliteit.

Woningbouw in uitbreidingen en verbetering van bestaande buurten

Smallingerland zet in op:

- aantrekkelijke en gevarieerde nieuwbouw: 1.000 woningen in 5 jaar tijd;
- een duurzame woningvoorraad en inrichting van de omgeving;
- ruimte voor initiatieven gericht op senioren en woningaanpassing;
- mienskip, vitale dorpen en wijken;
- betere beschikbaarheid van huisvesting voor kwetsbare doelgroepen;
- onderscheidende woningen en woonomgeving door architectuur, woningtypen, inrichting van buurt of wijk, en/of mogelijkheden voor persoonlijke keuzes.

Als we kijken naar de plek waar huizen gebouwd kunnen worden dan is dat voornamelijk in het bestaand stedelijk gebied. Daarbij hoort de versterking van het stadshart en de afronding van de nieuwbouwlocaties in Drachtstervaart en Vrijburgh. Ook zijn er diverse nieuwbouwlocaties in de dorpen.
In het beleid tot 2025 wil de gemeente in principe geen woningen toevoegen in het buitengebied. Uitbreiding van de stad en de dorpen is mogelijk volgens de geldende bestemmingsplannen inclusief de daarin opgenomen wijzigingsbevoegdheden. In bijzondere gevallen wordt maatwerk geleverd. Bijvoorbeeld bij onderscheidende woonmilieus die een aanvulling zijn op het bestaande aanbod.

Na 2025
Ook na 2025 blijft er veel aandacht uitgaan naar het bestaand stedelijk gebied. Door herstructureren van gebieden en woningen en door verandering van functies (herbestemmen) maken we aantrekkelijke woongebieden. We werken dan tegelijk aan ontmoeting, klimaatadaptie, energie, sociale problematiek en gezondheid. Wijken die Smallingerland in 2025 naar verwachting verbeterd heeft, zijn Drachten Noord Oost en De Bouwen. Daarop volgend verbeteren we het oostelijke deel van de stad met de wijken De Wiken en De Venen (zie kaart 3).

In buurten of wijken waar de leefbaarheid achteruit is gegaan werkt de gemeente samen met bewoners, zorg- en welzijnspartijen en woningcorporaties aan verbetering. Dit kan bijvoorbeeld door de openbare ruimte te verbeteren. Vaak betekent dit dat meer groen en water wordt gemaakt; meer ruimte voor ontmoeten, bewegen en spelen. Dit kan ook door woningen te verbeteren en door meer afwisseling in woningen en andere functies in de wijk (zie ook de afbeelding openbare ruimte waar alles samenkomt op de bladzijde hierna). Het gaat samen met hulp bij de (financiële) situatie van bewoners en verbetering van zelfredzaamheid. Een voorbeeld hiervan is het bieden van minimaregelingen waardoor mensen die problemen hebben om rond te komen gebruik kunnen maken van kortingen en toeslagen.

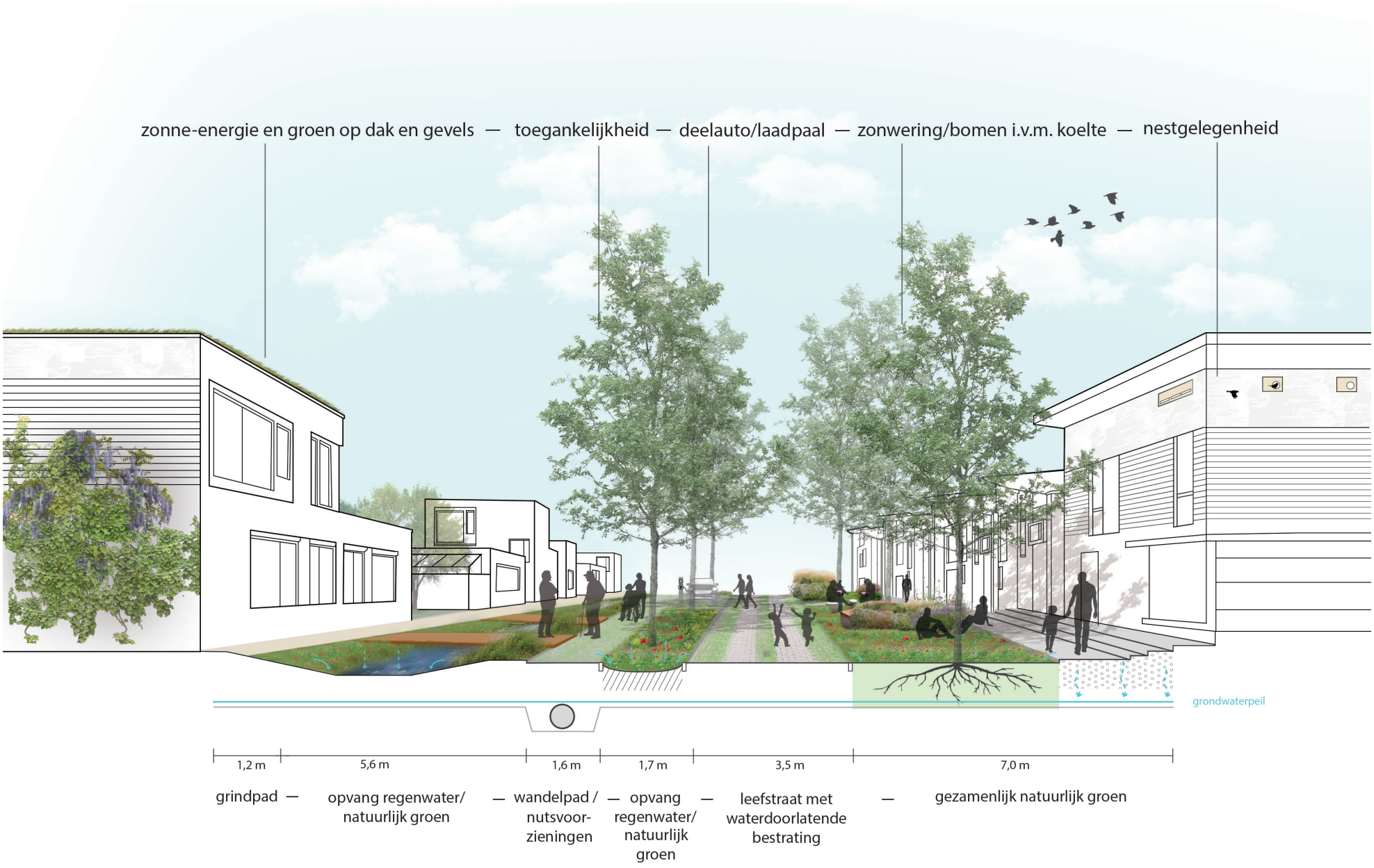
De gemeente verwacht dat rond 2025 de meeste woningbouwlocaties uit de Woonvisie en de Ontwikkelstrategie zijn uitgevoerd of in uitvoering zijn. Daarna volgt de voltooiing van de uitbreiding Middelgeast bij Boornbergum (fase 4 en 5). Ook deze uitbreiding is al eerder voorzien.

Voor zover we nu kunnen zien, trekken we de lijn van de huidige Woonvisie verder door tot 2030. Gebaseerd op de prognoses van de provincie Fryslân, kunnen we tot ongeveer 2030 vooruit met bouwen binnen bestaand bebouwd gebied en voltooiing van al geplande uitbreidingen. Bouwen binnen

bestaand stedelijk gebied in Drachten en de dorpen heeft dan ook voorrang. Initiatieven voor woningbouw aan randen van de dorpen worden met een positieve grondhouding beoordeeld. We gebruiken daarvoor het afwegingskader van deze omgevingsvisie. Voor nieuwe woningbouw blijven we kijken en afwegen aan de hand van vraag en aanbod en de behoefte voor verschillende doelgroepen.

Stap over de A7 en de N31 (Wâldwei)
Tot uitbreiding van Drachten over de grote wegen heen zal Smallingerland alleen overgaan als na 2030 een behoorlijk grote behoefte aan woningen wordt voorzien. Een kleinschalig gebied aan de andere kant van de grote wegen heeft geen kans om echt bij de stad te gaan horen. Behalve een aanhoudende behoefte aan woningen of specifieke woonmilieus, is ook de kans groot dat de komst van de Lelylijn een aanleiding is om die stap te zetten. In die gevallen zijn na 2030 nieuwe locaties nodig om woningen te realiseren. Dit zijn locaties die buiten bestaand stedelijk gebied vallen. In die gevallen zal een nadere verkenning van de mogelijkheden in het komend decennium plaatsvinden. Als de gemeente kansen ziet om benodigde locaties aan te wenden, zal de gemeente een afweging maken. Wil de gemeente zelf actief worden? Wil de gemeente door de markt geïnitieerde initiatieven faciliteren? Of wil de gemeente in samenwerking met de markt beleidsdoelen realiseren? De keuze is afhankelijk van het gemeentelijk belang, de benodigde gemeentelijke inzet en de beschikbare gemeentelijke middelen. En soms kan of wil de markt bepaalde gemeentelijke beleidsdoelen ook niet realiseren

De komst van de Lelylijn is een positieve kans voor versterking van de economie en balans in de bevolkingssamenstelling. Wel hoort daarbij dat bij het maken van de Lelylijn veel aandacht moet uitgaan naar de waarden van het Noorden. Waarden op het gebied van landschap, natuur en samenleving. De inbedding in natuur en landschap en in de samenleving moet piekfijn in orde zijn. Smallingerland ziet onder deze voorwaarden mogelijkheid om in de orde van grootte van 10.000 woningen extra te kunnen bouwen als de Lelylijn er komt. Deels door inbreiding en uitbreiding van Drachten en deels door inbreiding en uitbreiding bij dorpen. Dit in balans met de schaal van de betrokken kern.

zonne-energie en groen op dak en gevels
toegankelijkheid
deelauto/laadpaal
zonwering/bomen i.v.m. koelte
nestgelegenheid
grondwaterpeil
1,2 m
5,6 m
1,6 m
1,7 m
3,5 m
7,0 m
grindpad
opvang regenwater/ natuurlijk groen
wandelpad / nutsvoor-zieningen
opvang regenwater/ natuurlijk groen
leefstraat met waterdoorlatende bestrating
gezamenlijk natuurlijk groen

Dorpse bedrijvigheid

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- ruimte beschikbaar is voor vestiging van winkels, detailhandel en horeca in daarvoor geschikte centra van dorpen en wijken
- ruimte wordt geboden aan de bestaande 'dorpse' bedrijvigheid op plekken die daarvoor zijn gereserveerd.

Voor de vestiging van winkels en eventueel ook horeca in dorpen en wijken gaat de gemeente uit van de bestaande gebieden die daarvoor zijn aangewezen. Initiatieven voor nieuwe vestigingen in dorpen zijn welkom als ze passen bij de aard en schaal van het dorp. Lokale bedrijvigheid in dorpen hoort veelal bij de identiteit van het dorp. Het gaat vaak om bedrijven die al jaar en dag in een dorp zijn gevestigd. Dit kan bijvoorbeeld een aannemer zijn of een garagebedrijf. Ook hiervoor geldt zolang de omvang van het bedrijf blijft passen bij de schaal van het dorp. En zolang er geen onevenredige hinder optreedt voor het wonen, faciliteren we deze bedrijven in behoud en ontwikkeling.

Duurzaamheid

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- samen wordt gewerkt aan energie, klimaatadaptie en circulariteit
- we als gemeente daarbij helpen door het goede voorbeeld te geven
- groene en waterrijke woongebieden worden gerealiseerd (zie ook de afbeelding openbare ruimte waar alles samenkomt)

In 2040 hebben we samen met dorpen, wijken, bewoners en ondernemers flinke stappen gezet naar een duurzame mienskip. Dit geldt voor energie, klimaatadaptie en circulariteit.

Als overheid geven we het goede voorbeeld, zorgen we voor goede informatie en ondersteunen we bij initiatieven op het gebied van duurzaamheid. Bijvoorbeeld door de mogelijkheid van duurzaamheidsleningen. We dagen inwoners en ondernemers uit om ook hun initiatieven op een duurzame manier vorm te geven. Dit is nader uitgewerkt in hoofdstuk 5 van deze omgevingsvisie. Om "Smallingerland energieneutraal in 2050" te kunnen bereiken moet binnen onze gemeente duurzame energie worden opgewekt. Zonne-energie alleen is daarbij niet genoeg. Er moet een mix van duurzame bronnen van energie worden gebruikt. De meeste technieken hiervoor zijn nog nieuw en kostbaar. Daarom zet Smallingerland als eerste in op zonnepanelen. We kiezen daarbij voor een combinatie van zon op daken en zon op de grond. In ons zonnebeleid (Verder met Zonne-energie) geven we aan wat Smallingerland belangrijk vindt bij nieuwe plannen voor zonne-energie. Hoe inwoners mee kunnen denken en doen bij een nieuw plan voor zonne-energie. En wat wij als gemeente doen om zon op daken en op de grond te realiseren.
Iedere gemeente moet een Transitievisie Warmte opstellen. In de Transitievisie Warmte kijken we welke alternatieve technieken we het beste kunnen gebruiken om gebouwen te verwarmen, zodat we het gebruik van aardgas kunnen afbouwen. In de Transitievisie Warmte staat een planning wanneer wijken en dorpen van het aardgas af gaan. In het landelijke Klimaatakkoord is afgesproken dat alle woningen en gebouwen in Nederland voor 2050 aardgasvrij zijn.

Bij de inrichting van wijken en dorpen besteedt Smallingerland aandacht aan het verbinden van groen- en waterstructuren. Die verbindingen zijn bij voorkeur vrij van obstakels. Bepaalde dieren (vissen, amfibieën en reptielen) kunnen dan makkelijk van het ene gebied naar het andere komen. Aansluitend op het groene openbaar gebied zijn de tuinen en daken zoveel mogelijk groen om wateroverlast, hittestress en droogte te voorkomen. Bewoners en bedrijven worden door subsidieregelingen gestimuleerd om regenwater te gebruiken en groene daken te realiseren. Zoals aangegeven bij het leidende principe duurzaamheid worden energie, klimaat en circulariteit verder uitgewerkt in het Programma Duurzaamheid.

Omgevingskwaliteit gebouwde omgeving en openbare ruimte

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- het gewenste niveau van de omgevingskwaliteit gebiedsgericht wordt bepaald
- op belangrijke plekken wordt gezorgd voor extra kwaliteit

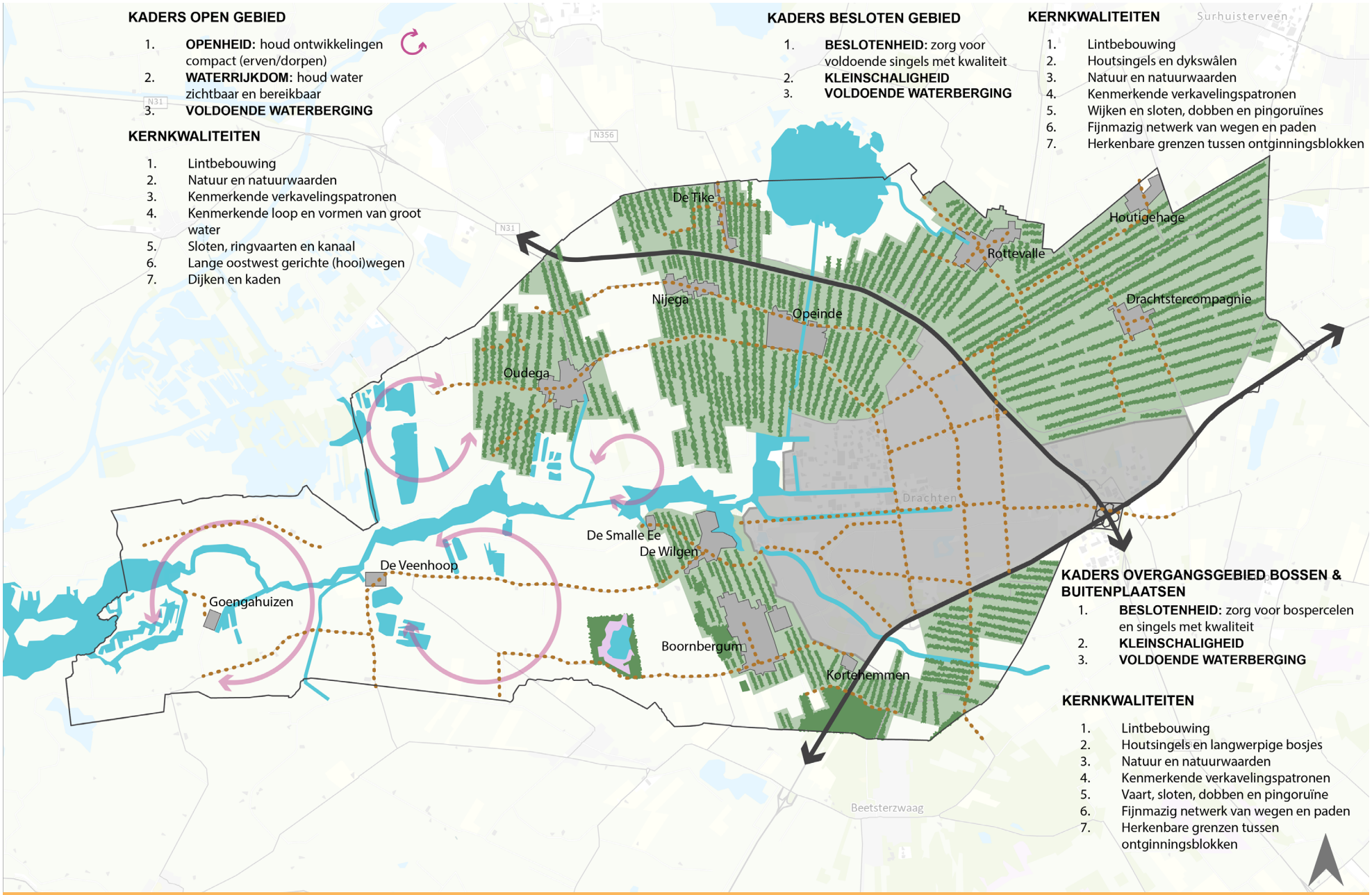
In 2040 hebben de gebouwde omgeving en de openbare ruimte in de dorpen en wijken minimaal de bestaande kwaliteit behouden. In bepaalde gebieden zetten we in op extra kwaliteit. Dit werken we verder uit in ons omgevingsplan. Zoals eerder aangegeven willen we tenminste in ons stadshart, aan de entrees van de stad en bij nieuwbouw bijzondere aandacht besteden aan de kwaliteit van bebouwing en openbare ruimte. Ook koesteren we de oude bebouwingslinten, gemeentelijke monumenten en karakteristieke gebouwen. Hier gaan we zorgvuldig om met nieuwe invullingen en verbouwingen. En is de inrichting van de openbare ruimte afgestemd op de cultuurhistorische kwaliteit van de omgeving. Voor vrijkomende karakteristieke gebouwen geeft de gemeente de mogelijkheid voor andere functies. Behoud van deze gebouwen vinden we belangrijk. Zij bepalen voor een belangrijk deel de identiteit van een dorp of wijk.

Ruimte voor zelfredzame dorpen en wijken

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- initiatieven vanuit dorpen en wijken die goed zijn voor de mienskip worden gefaciliteerd en een plek kunnen krijgen
- ervaring wordt opgedaan met proefprojecten die gaan over een nieuwe rolverdeling tussen overheid en samenleving

In 2040 hebben we een samenleving waarin de zelfredzaamheid van dorpen en wijken is gegroeid. Als overheid zorgen we voor een veilige en gezonde leefomgeving. Dit is de basis. Daarnaast bieden we ruimte voor eigen initiatief vanuit dorp en wijk. We ondersteunen plannen uit en voor de mienskip. Bijvoorbeeld het inrichten van een gezamenlijke (moes)tuin, beweegtuin of sport- en speelvoorzieningen. Het bouwen of beheren van een dorpshuis. Of het oprichten van een alternatieve vervoersdienst. Zo bewegen we naar een krachtige samenleving die steeds meer vormgeeft aan zorg voor elkaar, gezondheid en duurzaamheid.

Het is daarbij belangrijk om vooral aan te sluiten bij de energie van inwoners. Dat leidt tot het maken van contact, ontmoeting, sociale cohesie, gezamenlijke actie en eigenaarschap. Open en transparante communicatie, verwachtingen managen en doen wat je zegt zijn belangrijke randvoorwaarden om dit tot een succes te maken. De rol van de gemeente ontwikkelt zich in de tijd. Maar deze verschilt ook per situatie. In hoofdstuk 6 is dit nader toegelicht.

Kaart 4 Kaders en kernkwaliteiten buitengebied

OPGAVE 4 UITWERKING
Versterken van de kwaliteit van het buitengebied

Afwisselend en toegankelijk landschap (zie kaart 4)

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- het landschap goed toegankelijk en ontsloten blijft
- de kwaliteit van het buitengebied wordt behouden en versterkt
- bij plannen aandacht wordt besteed aan de kenmerken van het landschap en cultuurhistorie en deze als inspiratiebron worden gebruikt

In 2040 is het landschap sterker en toegankelijker geworden. Het onderscheid tussen de landschapstypen is groter. En aan de hand van de kenmerken van het landschap is de geschiedenis van de omgeving goed afleesbaar. Het versterken van het landschap heeft ook een positieve impact op de biodiversiteit en het aanpassen aan klimaatverandering.

Op het niveau van de omgevingsvisie onderscheiden we drie landschappelijke deelgebieden die we in karakter willen versterken. Het gaat om de openheid en waterrijkdom in het westen, de beslotenheid en rijkdom aan singelbeplanting in het noordoosten en de overgang naar het landschap van bos en buitenplaatsen in het zuiden. In de hierbij horende kaart is voor de drie deelgebieden de hoofdkarakteristiek aangegeven. Daarnaast zijn kernkwaliteiten benoemd die belangrijk zijn. Ook is specifiek aangegeven welke kansen er liggen om het deelgebied nog verder te versterken (zie kaart 5).

Bij ieder initiatief geven we de informatie over ons landschap mee. De oude linten waaruit bewoning in het gebied is ontstaan zijn bijvoorbeeld een belangrijk aanknopingspunt. Dit zijn veelal de verbindende lijnen tussen de huidige kernen en het buitengebied. Daarnaast zijn er pingoruïnes en dobben die stammen uit een ver verleden. Zijn er de lange vaak oostwest gerichte hooiwegen. En zijn er de scheidingen tussen de verschillende ontgonnen gebieden en kenmerkende verkavelingspatronen van ieder gebied.

Kansen zien we in het westen vooral in verdere versterking van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van het water en de openheid. Dit in het bijzonder ook op de punten waar waterrecreatie en landrecreatie samen komen. En daar waar kernen een verbinding met het water hebben. Deze plekken kunnen aantrekkelijke pleisterplekken worden zoals ook aangegeven in de Visie Waterfront Drachten. De visie Waterfront wordt uitgevoerd. Onder meer in het project Oudega aan het water en Drachten als Oostelijke Poort van het Friese merengebied. Algemeen uitgangspunt is dat waterkanten waar ze toegankelijk zijn ook zoveel mogelijk toegankelijk blijven. Voor de toegankelijkheid van het gehele westelijke gebied van Drachten is een fietsroute met een fiets-veerpontverbinding over het Gaasterdiep ontwikkeld. Daarmee is een aantrekkelijke uitbreiding van de vaar- en fietsmogelijkheden aan de westzijde van Drachten tussen het Gaastereiland en Opeinde/De Peinder Mieden ontstaan.
In het oosten gaan de kansen vooral over de versterking van de singelstructuren en de stevigheid van de singels zelf. In een deel van dit gebied zijn ook de wijken heel kenmerkend. Door houtsingels en dykswâlen op langgerekte percelen heeft dit gebied een besloten karakter. Er zijn al veel wandelroutes, maar versterking hiervan blijft een kans. Dit gezien de populariteit van bewegen in de buitenlucht en het belang daarvan.

In het zuidelijke deel ligt de overgang naar buitenplaatsen en bossen. Hier zou juist dit bosachtige karakter kunnen worden versterkt. Dit in de vorm van langgerekte bospercelen in afwisseling met langgerekte open percelen. Ook hier is toevoeging van paden een kans. Mede om de verbinding te leggen met de bosrijke omgeving van Beetsterzwaag. Bossen kunnen ook een bijdrage leveren aan de klimaatopgave. Groene en blauwe verbindingen in het landschap zijn vaak ecologische verbindingen. Versterking van de kenmerkende landschapselementen biedt daarom ook kansen voor een grotere biodiversiteit en het nemen van maatregelen voor klimaatadaptie.

Inspelen op het landschap en zorgen voor landschappelijke versterking is een belangrijke randvoorwaarde bij de afweging van initiatieven. In hoofdstuk 5 van deze omgevingsvisie is dit nader uitgewerkt.

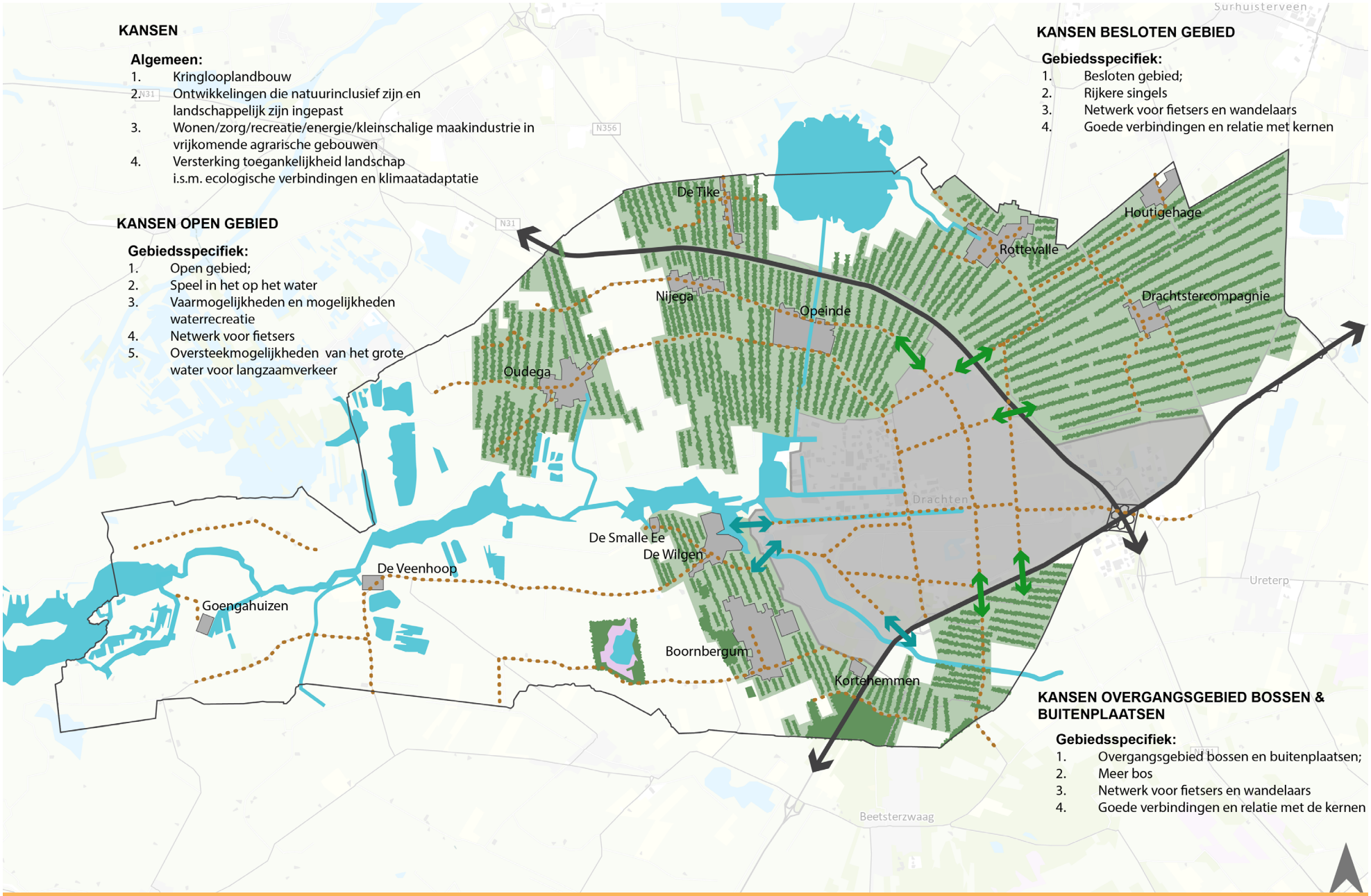
Toekomstbestendig ondernemen (zie kaart 4 en 5)

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- ruimte en economisch perspectief wordt geboden voor de opgaven in de landbouw en de versterking van de gastvrijheidseconomie
- goede mogelijkheden worden geboden voor alternatieve invulling op locaties van stoppende agrarische bedrijven
- voortvarend wordt gewerkt aan een kansrijk toekomstperspectief voor het gebied de Hege Warren
- we ons blijven inzetten voor de kwaliteiten en de ontwikkelkansen van de Noardlike Fryske Wâlden

In 2040 hebben ondernemers in het buitengebied goede manieren gevonden om tot een duurzame en lonende bedrijfsvoering te komen. Dit als onderdeel van een buitengebied met kwaliteit.

Agrarische ondernemingen
De verwachting is dat er in 2040 minder agrarische bedrijven zijn[6]. Dit omdat sommige bedrijven zijn gestopt of zijn uitgeplaatst met een vergoeding. De bedrijven die blijven zullen groter worden. Veelal zijn dit melkveehouderijen. De omvang van de bedrijven hangt voor een belangrijk deel af van de ligging en de omgeving van het bedrijf. Ook de ontwikkelingen in (inter)nationale wet- en regelgeving zullen daarbij een rol spelen. Groeiende bedrijven zijn goed in het landschap ingepast.

6 Trends op het gebied van de landbouw staan meer uitgebreid omschreven in de bijlage van deze visie

Kaart 5 Kansen buitengebied

De agrarische ondernemers in onze gemeente leveren een belangrijke bijdrage aan de lokale welvaart en het welzijn van inwoners. Ook zal er op lange termijn in het buitenland vraag blijven naar duurzame en kwalitatief goede landbouwproducten. Agrarische ondernemers leveren hoogstaande producten en gevarieerd, veilig en betaalbaar voedsel. Zij dragen bij aan een gezond economisch klimaat en aan de werkgelegenheid. Niet alleen op het eigen bedrijf, maar ook bij de toeleverende bedrijven en bedrijven die de producten afnemen.
De agrarische ondernemers zijn van oudsher degenen die het landschap beheren en voedsel produceren. Voor hen is het belangrijk dat er zicht is op continuïteit en dat zij een toekomstperspectief hebben. Smallingerland wil dit perspectief bieden. Het perspectief is gericht op een duurzame bedrijfsvoering. En op een bedrijfsvoering waarbij zuinig wordt omgegaan met grondstoffen en waar reststoffen worden hergebruikt. Oftewel kringlooplandbouw. Zowel het beleid van de provincie als het Rijk is daarop gericht. Belangrijk is dat de diversiteit in soorten agrarische bedrijven wordt behouden. Er zullen agrarische bedrijven stoppen of overstappen naar een andere bedrijfsvoering en er zullen bedrijven zijn die een verdere schaalvergroting willen doorvoeren.

Het nieuwe Europese landbouwbeleid is volledig gericht op 'vergroening' van de landbouw. Agrarische ondernemers krijgen daarin de keus: óf ze kiezen voor standaard vergroeningsmaatregelen of voor een duurzamere werkwijze (via certificaten). Ook agrarisch natuurbeheer is een mogelijkheid. Gecertificeerd biologische bedrijven komen in aanmerking voor een vergroeningspremie.

De biologische landbouw is bij uitstek een vorm van landbouw die bij de huidige ontwikkelingen in de maatschappij past. Bij deze vorm van landbouw wordt veel waarde gehecht aan de manier waarop iets geproduceerd wordt. Deze vorm van landbouw kan bijvoorbeeld in het kleinschalige landschap in het oosten van Smallingerland kansen bieden in combinatie met nevenactiviteiten in zorg, recreatie of het vermarkten van eigen producten. Gezonde voeding staat in de belangstelling. Mensen willen weten waar hun voedsel vandaan komt. Hier liggen kansen voor de agrarische sector

Toeristisch-recreatieve ondernemingen
Het veelzijdige buitengebied van Smallingerland geeft volop mogelijkheden om te recreëren. De gemeente wil mogelijkheden bieden om verblijfs- of dagrecreatie toe te voegen. Die ontwikkelingen moeten wel een bijdrage leveren aan de versterking van de kwaliteit van het buitengebied. Bij grootschalige ontwikkelingen zoals recreatieparken of andere ontwikkelingen maken we een specifieke afweging. Kleinschalige ontwikkelingen zoals bêd en brochje (bed & breakfasts) en kleinschalige kampeerterreinen zijn op veel plekken inpasbaar. Een bloeiende gastvrijheidseconomie kan ook een belangrijke reden zijn om Smallingerland te bezoeken of in Smallingerland te willen wonen of werken. Ook kunnen voorzieningen in de (toeristische) dorpen en Drachten door deze economie behouden blijven. Daarmee draagt de gastvrijheidseconomie bij aan een brede welvaart.

De gemeente heeft op dit moment in toenemende mate te maken met verzoeken voor nieuwvestiging, uitbreiding dan wel transformatie van recreatiebedrijven. Door meer ruimte te geven aan de verblijfsrecreatie kan toerisme een grotere rol spelen bij het vitaal houden van (kleine) kernen en de werkgelegenheid in de regio. Soms zijn de ruimtelijke kaders te beperkend en of onnodig vertragend. Er is behoefte aan het opstellen van een uniform en uitnodigend kader voor de hele regio. De gemeente gaat samen met de provincie en regio beleid ontwikkelen hoe om te gaan met deze verzoeken. Ook wordt in de regio Zuidoost Friesland gewerkt aan een toeristisch ontwikkelstrategie. Op het vlak van de gastvrijheidseconomie werkt de gemeente zowel in beleid als in uitvoering nauw samen binnen deze regio.

Ruimte voor (her)ontwikkeling
Als gemeente zorgen we ervoor dat we ondernemers in de gastvrijheidseconomie en andere aan het buitengebied gebonden ondernemers, zoals agrarische ondernemers, de ruimte bieden. Als bedrijven meer circulair, duurzaam en groter willen worden, als ze nevenfuncties willen ontwikkelen of willen stoppen. Voor stoppende agrarische ondernemers voorzien we in mogelijkheden om vrijkomende gebouwen her te gebruiken. En we onderzoeken of we bouwrechten ook kunnen verplaatsen. Dit laatste doen we als het gaat om gebouwen die geen karakteristieke waarde hebben.

Gebiedsgerichte samenwerking
Binnen het buitengebied geldt voor het meest westelijke deel dat er vanwege de veenbodem en hoogteligging een reeks van knelpunten ontstaan. De bodem daalt en het veen verdwijnt. Dit levert druk op voor het grondwaterniveau. Kunstmatig wordt het waterpeil ten behoeve van het landbouwkundige gebruik in veel gevallen laag gehouden. Er ontstaan risico's voor verzilting, aantasting van fundamenten van gebouwen en er is sprake van uitstoot van broeikasgassen. Smallingerland neemt deel in het veenweidebeleid van de provincie en Wetterskip Fryslân om deze problemen het hoofd te bieden. Het gebied de Hege Warren is één van de ontwikkelgebieden in de Veenweidevisie. In dit soort gebieden wordt door een zorgvuldig gebiedsproces gekeken of het gebied geleidelijk zo kan veranderen dat de genoemde problemen zoveel mogelijk worden opgelost. En dat kansen voor versterking van het gebied worden benut. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het versterken van de recreatiemogelijkheden. Maar ook aan het verminderen van kosten voor het waterbeheer. En aan de mogelijkheid voor een nieuwe veilige vaarweg naar Drachten. In het algemeen wordt in de Veenweidevisie en het daarbij horende Programma gekeken of en waar de waterpeilen ook buiten de ontwikkelgebieden hoger in kunnen worden gesteld.

Het noordoostelijk deel van de gemeente valt voor een groot deel onder het Nationaal Landschap de Noardlike Fryske Wâlden. De Vereniging Noardlike Fryske Wâlden is hier een belangrijke organisatie met als taak het agrarische natuur- en landschapsbeheer. Een groot aantal agrarische ondernemers en particulieren zetten zich daarvoor in. Naast agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt via innovatieprojecten ook ingespeeld op kringlooplandbouw, circulaire economie en de energietransitie.

Behoedzame verstedelijking en bedrijfsontwikkeling

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- voorrang wordt gegeven aan nieuwe woningbouw en bedrijvigheid binnen bestaand stedelijk gebied
- als de noodzaak daarvoor is, een uitbreiding daarbuiten wordt beoordeeld aan de hand van de geldende beleidsregels en het afwegingskader

In 2040 is het buitengebied van Smallingerland veranderd met behoud en versterking van de identiteit. Waar kernen zijn uitgebreid is dit met veel gevoel voor de omgeving ingepast in het landschap.
Zoals aangegeven in de voorgaande paragraaf bouwt Smallingerland tot ongeveer 2025 bij voorkeur niet in nieuwe uitbreidingsgebieden. Ook vanaf 2025 geven we voorrang aan bouwen binnen bestaand stedelijk gebied. Dit doen we op plekken in de stad en dorpen. Initiatieven voor uitbreidingen bij dorpen beoordelen we aan de hand van het afwegingskader in deze omgevingsvisie. Door voor wat betreft de grootte en inpassing goed te kijken naar de omgeving laten we het buitengebied zoveel mogelijk in tact. We maken goede randen waardoor ook kwaliteit wordt toegevoegd.

Voor bedrijvigheid is voorlopig ook voldoende ruimte voor handen. Smallingerland bouwt bestaande bedrijfsgebieden om en voltooit het bedrijvenpark Azeven Drachten. Indien daarna meer ruimte nodig blijkt is studie naar de verdere mogelijkheden nodig. Hierbij voorkomen we in ieder geval dat bedrijvigheid eventuele toekomstige woningbouw in de weg zit. Bij een keuze voor een locatie hanteren we het afwegingskader uit deze omgevingsvisie.

Indien de plannen voor de Lelylijn meer concreet worden zal de visie op deze onderwerpen opnieuw tegen het licht worden gehouden.

Duurzame opwekking van energie

Strategie
Samen met onze partners zorgen we ervoor dat:
- we terughoudend zijn met grootschalige zonnevelden in het buitengebied
- we blijven onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor bepaalde vormen van windenergie
- het programma Duurzaamheid wordt uitgevoerd

In 2040 hebben we ons programma Duurzaamheid uitgevoerd. Dit kon vooral door goede landschappelijke inpassing, door goed overleg met bewoners en door slimme combinaties van functies.

Ook al zetten we in op energie besparen en benutten we de daken die er zijn. We ontkomen er niet aan om ook met zonnevelden duurzame energie op te wekken. Of op andere wijze duurzame energie op te wekken. Dit kan bijvoorbeeld door omgevingswarmte te gebruiken uit de bodem of uit het water. Ook blijft Smallingerland onderzoeken of er kansen zijn voor bepaalde vormen van windenergie. Alleen dan kunnen we voldoen aan de landelijke opgave en aan onze eigen gemeentelijke ambitie.

De provincie Fryslân staat kleinschalige windmolens bij agrarische bedrijven in het buitengebied toe. In Smallingerland zien we ook kansen voor de plaatsing van kleine windmolens. Het verduurzamen van de agrarische sector en de lokale energievoorziening is belangrijk. Tegelijk voorzien we ook mogelijke effecten op het landschap.
Gemeenten stellen daarom beleidsregels op om een vergunningsaanvraag aan te kunnen toetsen. Naar de mogelijkheden (en eventuele beperkingen) die er in Smallingerland zijn voor het plaatsen van kleine windmolens is nog onderzoek nodig. Dat is een uitwerking van deze visie.

Met grootschalige zonnevelden in het buitengebied is de gemeente terughoudend. Als zonnevelden in het buitengebied komen, gebeurt dat in goed overleg met bewoners. En mogelijk ook met de gelegenheid van bewoners en ondernemers uit het buitengebied of aangrenzende dorpen en wijken om deel te nemen in een zonneproject. Daarnaast moeten zonnevelden goed landschappelijk worden ingepast. En willen we zonnevelden zoveel mogelijk combineren met andere functies of inzetten als economische drager voor belangrijke maatschappelijke doelen. Voorbeelden van andere functie kunnen een wandelroute zijn of een overloopgebied voor waterberging. De gemeente gaat geen zoekgebieden aanwijzen voor zonnevelden. Dit leidt er veelal toe dat gronden op voorhand al worden gekocht. Alleen om er geld mee te verdienen.

Zonnepanelen op dak van de Lawei

5

Afweging van initiatieven

It tafoegjen fan wearde

Afweging van initiatieven

Wanneer speelt de omgevingsvisie een rol?

Initiatieven die veel voorkomen en geen grote veranderingen opleveren zijn vaak al mogelijk. Of omdat ze vergunningvrij zijn. Of omdat ze in het omgevingsplan passen. Als een initiatief niet vergunningvrij is en ook niet past in het omgevingsplan, dan is de omgevingsvisie belangrijk. Zo'n soort initiatief heet in de Omgevingswet een buitenplanse Omgevingsplan Activiteit (OPA). Het kan bijvoorbeeld gaan om het vestigen van een bedrijf, om het bouwen van woningen op een nieuwe plek, of om het organiseren van een groot evenement.

In de omgevingsvisie staat het beleid op hoofdlijnen. De leidende principes en de doelen die de gemeente nastreeft en de vier opgaven die de gemeente het meest belangrijk vindt. Bij een buitenplanse OPA zijn juist deze principes, doelen en opgaven waardevol om naar te kijken. Hoe meer een initiatief hierop inspeelt hoe groter de kans van slagen. In hoofdstuk 2 is al aangegeven dat we met onze principes en doelen tevens inspelen op de Global Goals. Het werken aan de Global Goals gebeurt op deze manier niet alleen door de gemeente zelf maar ook door inwoners en ondernemers met een plan.

Zoals in de inleiding is aangegeven werkt Smallingerland vanuit een "Ja, mits" grondhouding. De gemeente biedt graag ruimte voor een initiatief, mits er een bijdrage wordt geleverd aan dat wat we belangrijk vinden; de leidende principes, de doelen en opgaven uit deze omgevingsvisie.

De gemeente biedt graag ruimte voor een initiatief, mits er een bijdrage wordt geleverd aan dat wat we belangrijk vinden; de leidende principes, de doelen en opgaven uit deze omgevingsvisie.

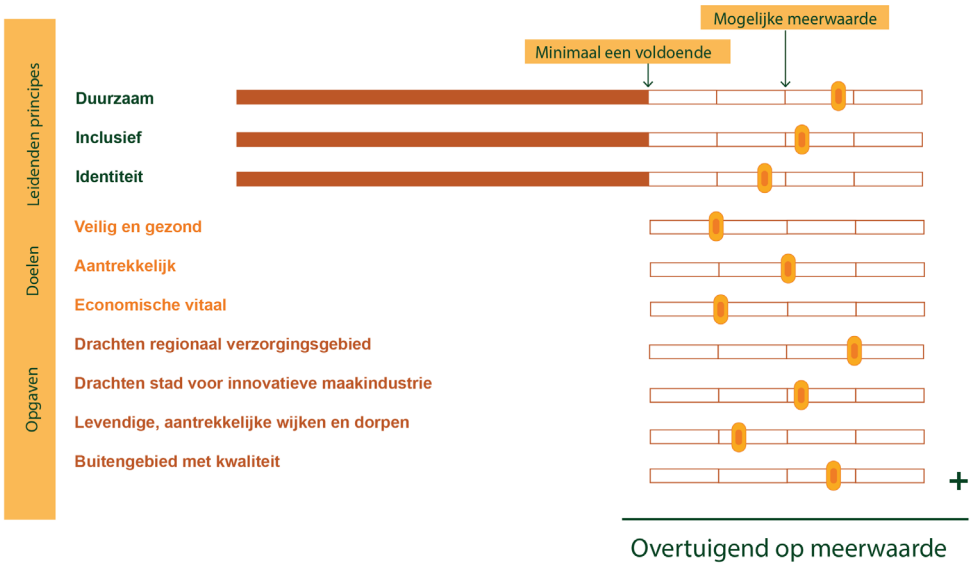
Wordt er een initiatief bij de gemeente ingebracht dan komt dat terecht bij de Intaketafel. Aan de Intaketafel wordt nagegaan of het plan wenselijk is. Ondanks de grondhouding "ja, mits" blijft het mogelijk dat een plan gewoon niet past. Bijvoorbeeld omdat het zware en onaanvaardbare milieugevolgen heeft voor de omgeving. In veel gevallen zal een plan onder voorwaarden (ja, mits) doorgang kunnen vinden. Door aan te geven wat deze voorwaarden zijn, kunnen initiatiefnemers hun plan goed voorbereiden voor de vervolgstap; de omgevingstafel. Aan de omgevingstafel praten we verder over het initiatief. Samen met de initiatiefnemer kijken verschillende specialisten of het initiatief haalbaar is of haalbaar kan worden gemaakt. Daarbij wordt het afwegingskader van de omgevingsvisie gebruikt. We stimuleren dat initiatiefnemers overleggen met alle bewoners en andere partijen die gevolgen van het plan kunnen ondervinden. In het gesprek aan de omgevingstafel besteden we daar aandacht aan. Als de haalbaarheid is aangetoond wordt een concept vergunning afgegeven waarmee de aanvraag kan worden ingediend.

Hoe wegen we initiatieven af?

Smallingerland vindt de leidende principes, de doelen en de opgaven belangrijk. Een initiatief moet tenminste een voldoende halen op de leidende principes. Ook moet een initiatief altijd een bepaalde meerwaarde hebben. Of met andere woorden iets opleveren voor de omgeving. Op welke punt(en) dat is, daar kan een initiatiefnemer vrij in kiezen. Het ene initiatief heeft een meerwaarde omdat het extra scoort op de leefbaarheid van een dorp of wijk. En het andere initiatief scoort extra omdat het energieneutraal is. Het is natuurlijk helemaal mooi als er op meerdere punten sprake is van meerwaarde. In het hierbij horende schema is dat verbeeld. Daarbij is het centrum van Drachten een gebied waarin we nog net iets meer vragen. Dit centrum heeft een grote betekenis op bovenlokaal niveau. En de kwaliteit van het centrum is zo belangrijk voor de ambities om meer stad te worden dat we voor de onderdelen identiteit, gezond en veilig en aantrekkelijk altijd meerwaarde vragen[7].

7 Het kan zijn dat in de omgevingsvisie 2.0 meer plekken worden aangewezen waar extra inzet op onderdelen van het afwegingskader wordt gevraagd

Afweging a.h.v. de Omgevingsvisie

Wat is voldoende en wat is meerwaarde?

Het omschreven afwegingskader is in lijn met de intenties van de Omgevingswet een globaal en flexibel kader. Het laat de mogelijkheid open om keuzes te maken maar wel volgens het uitgangspunt “tenminste een voldoende op de drie leidende principes en op een of meerdere punten meerwaarde”. Ook laat het kader de mogelijkheid voor de gemeente om bij het gesprek aan de omgevingstafel de “ja,mits” concreet te maken. In deze paragraaf geven we een nadere uitleg bij de begrippen voldoende en meerwaarde. Dit om initiatiefnemers te helpen met de voorbereiding van hun plan. En om voor de afweging bij de gemeente een ruggensteun te geven. Op die manier vinden afwegingen van verschillende initiatieven op een vergelijkbare manier plaats.

Duurzaamheid

Wanneer is een initiatief voldoende duurzaam?

- Als het plan voldoet aan algemeen geldende eisen en normen voor energie;
- Als het plan voldoet aan de noodzakelijke waterberging;
- Als het plan de biodiversiteit niet schaadt en voor zover er sprake is van schade deze schade compenseert of mitigeert met maatregelen die gunstig zijn voor biodiversiteit;
- Als een onderbouwing wordt geleverd op het gebied van circulariteit waaruit blijkt dat er aandacht is voor het verminderen van transportbewegingen, grondstofgebruik, en afval.

Wanneer levert een initiatief meerwaarde op het gebied van duurzaamheid?

- Als er boven geldende wet en regelgeving extra maatregelen zijn genomen met het oog op besparing van energie en/of duurzame opwekking van energie;
- Als het plan boven de verplichte maatregelen voor waterberging, maatregelen omvat om hittestress, droogte en wateroverlast te voorkomen of verminderen (zoals aanleggen van meer water, opvang van regenwater, aanplant van bomen, zorgen voor zonwering aan de buitenzijde van gebouwen);
- Als het plan een positieve bijdrage levert aan de biodiversiteit (bijvoorbeeld door natuurinclusief bouwen, door aanleg van in het gebied passende beplantingen, door het bieden van variatie in natte/droge milieus en type en soort beplanting);
- Als het plan een voorbeeldplan is op het gebied van circulariteit.

Inclusiviteit

Wanneer is een initiatief voldoende inclusief?

- Als het plan geen negatieve invloed heeft op de bereikbaarheid en toegankelijkheid van publieke gebouwen, publieke ruimte of publieke vervoersdiensten;
- Als in de participatie over het plan geen mensen worden buitengesloten die wel gevolgen van het plan ondervinden.

Wanneer levert het initiatief meerwaarde op het gebied van inclusiviteit?

- Als de bereikbaarheid, toegankelijkheid en oriëntatiemogelijkheden verbeteren en toekomstbestendig wordt gebouwd, bijvoorbeeld voor meerdere generaties of voor mensen met een beperking ;
- Als in het plan extra aandacht is besteed aan ontmoeten en zorg voor elkaar;
- Als het plan gericht is op het vergroten van kansen op bijvoorbeeld huisvesting of werk voor kansarme doelgroepen.

Identiteit

Wanneer speelt een initiatief voldoende in op de identiteit van Smallingerland?

- Als het plan geen belangrijke cultuurhistorische structuren schaadt. En als het geen verstorende of vernietigende invloed heeft op cultuurhistorisch waardevolle bebouwing;
- Als de ontwikkeling zich voegt naar de kernkwaliteiten van de verschillende landschappen. Als het plan gezien vanuit belangrijke ervaringslijnen (paden, wegen en vaarwegen) is ingepast met in het landschap passende middelen zoals inheemse beplanting, en water. En als de schaal van de ontwikkeling door afwisseling en/of eenheid in de behandeling van randen aansluit bij de schaal van de omgeving.
- Als de ontwikkeling de bestaande stedenbouwkundige structuur niet verstoort. En de bouwwijze in schaal en uitstraling niet onevenredig en storend afwijkt van de omringende bebouwing.

Wanneer levert een initiatief meerwaarde op het gebied van identiteit?

- Als cultuurhistorie zichtbaar en merkbaar als inspiratiebron is gebruikt; gebieden in Smallingerland hebben elk hun eigen historie. Dit geldt voor de verschillende delen van het buitengebied en voor de verschillende kernen. In het Verhaal van Smallingerland wordt dit uitgebreid verteld en verbeeld;
- Als, behalve voldoende landschappelijke inpassing, extra maatregelen zijn genomen om het landschap te versterken. Te denken valt aan extra of extra robuuste singelbeplanting in het besloten landschap. Of extra water en oevervegetatie in het open gebied;
- Als een plan de stedenbouwkundige structuur versterkt en/of nieuwe stedenbouwkundige of architectonische kwaliteit toevoegt.

Veilig en gezond

Wanneer levert een initiatief meerwaarde op veiligheid en gezondheid?

- Als er boven geldende wet en regelgeving extra maatregelen zijn genomen met het oog op veiligheid/gezondheid;
- Als het initiatief uitnodigt tot gezond gedrag ontmoeten, bewegen, spelen en sporten.

Aantrekkelijk

Wanneer levert het initiatief meerwaarde op het gebied van aantrekkelijkheid?

- Het plan vergroot de aantrekkingskracht en het uitnodigende karakter van de omgeving, en/of;
- Het plan versterkt de mogelijkheden om te ontmoeten.

Economisch vitaal

Wanneer levert een initiatief meerwaarde op het gebied van economische vitaliteit?

- Het plan levert een duurzame bijdrage aan de werkgelegenheid voor meerdere personen, en/of;
- Het plan levert spin-off voor andere ondernemingen.
- Het plan levert een bijdrage aan kwaliteitsverbetering van een of meerdere bedrijven.

Een initiatief kan ook meerwaarde leveren voor een of meer van de vier opgaven die in Smallingerland centraal staan. In hoofdstuk 3 en 4 van deze visie zijn deze opgaven al uitgebreid beschreven. Daarom verwijzen we hier naar. Meerwaarde voor een of meer van de opgaven is een extra plus op de onderbouwing van een plan. Een initiatiefnemer kan zelf in zijn of haar toelichting aangeven of het plan daaraan bijdraagt.

6 Verdere uitwerking en uitvoering

Hoe giet it fierder?

In dit hoofdstuk 6 is de status van de Omgevingsvisie en van programma's toegelicht, wordt ingegaan op participatie en rollen, de kosten bij ontwikkelingen en op het milieu

Verdere uitwerking en uitvoering

Omgevingsvisie 1.0, programma's, rollen en samenwerking

Met de voorliggende omgevingsvisie is een eerste stap genomen in het beleid op hoofdlijnen onder de Omgevingswet. Het is de omgevingsvisie 1.0. Met vaststelling van deze omgevingsvisie zijn leidende principes, doelen en opgaven gemarkeerd en is de betekenis hiervan omschreven. Tevens is aangegeven hoe deze principes, doelen en opgaven doorwerken in de afweging van initiatieven.

Een aantal bestaande beleidsnota's zijn kortgeleden opgesteld. Zij zijn ook interactief tot stand gekomen. In deze nota's is tevens aandacht besteed aan de relatie met andere beleidsvelden. Ze zijn daardoor onderdeel van deze omgevingsvisie. Het betreft:

- De woonvisie Smallingerland (2020);
- Deel A Actieagenda economie 2020-2022, economische koers;
- Visie Waterfront Drachten, Oostelijke Poort Friese Meren .

Mocht er strijdigheid blijken te zijn tussen de omgevingsvisie en de beleidsdocumenten, dan gaat de omgevingsvisie voor.

Beleidscyclus

Bij onze omgevingsvisie geldt geen eindtijd voor de geldingsduur. De omgevingsvisie is een dynamisch document. Als er grote aanpassingen nodig zijn, maken we een actualisatie. Bijvoorbeeld als blijkt dat een bepaald thema ontbreekt. Of als de situatie voor een opgave of gebied zo veel veranderd is dat aanpassing van de visie nodig is. Of als er nieuw beleid voor een thema of gebied is vastgesteld. Dan bezien we deze aanpassingen integraal en passen we de omgevingsvisie aan. Zo zijn gebruikers altijd zeker van up-to-date en de juiste informatie.

Op deze manier wordt tijdig op veranderingen ingespeeld en kunnen de effecten van gerealiseerde acties worden bekeken en verwerkt. Dit volgens de beleidscyclus van de Omgevingswet.

In ieder geval wordt de omgevingsvisie iedere 4 jaar herijkt.

Uitwerking in programma's als instrument van de Omgevingswet

Op basis van de omgevingsvisie worden thema's of gebieden verder uitgewerkt in programma's. Het programma is een concrete uitwerking van de omgevingsvisie. Het is belangrijk dat de omgevingsvisie en programma's actueel en op elkaar afgestemd blijven, waardoor zij hun functie goed kunnen blijven vervullen. Wij zien programma's als middel om gebiedsgericht te werken en de koppelkansen te vergroten. Voorbeelden van op te stellen programma's voor Smallingerland zijn:

- Programma Centrum Drachten (gebiedsgericht)
- Programma Wonen (thematisch, als vervolg op de Woonvisie die in 2025 afloopt)
- Programma Werklocaties (thematisch, als resultaat of vervolg van de Visie Werklocaties)

Doorwerking naar gemeentelijke organisatie via opdrachten en projecten

De omgevingsvisie en programma's en de opgaven die daaruit voortvloeien, worden vertaald naar een organisatorisch plan

Participatie, rollen en samenwerking

Participatie is van groot belang om doelen en ambities in onze leefomgeving te bereiken. De gemeente vindt het belangrijk dat bij ontwikkelingen in een gebied en ook bij de ontwikkeling van beleid in- en omwonenden en belanghebbenden vroegtijdig worden betrokken. Invulling geven aan participatie is daarbij de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Dat kan bijvoorbeeld een inwoner zijn, de gemeente of een andere organisatie. De Omgevingswet hecht een bijzonder belang aan participatie. Als gemeente bereiden we ons daar verder op voor. Het gemeentelijk participatiebeleid wordt in een afzonderlijke nota uitgewerkt.

De rol van de overheid

Wat mag iemand van ons als gemeente verwachten bij een initiatief? Voorop staat dat besluiten uiteindelijk door het college en/of door de gemeenteraad worden genomen. Dat verandert niet met deze omgevingsvisie. Een besluit of een keuze vraagt echter een goede voorbereiding. Zeker nu ruimtelijke ontwikkeling steeds meer opgaven betreft en steeds vaker over gebieden gaat, wordt deze voorbereiding steeds belangrijker. Het maken van een afgewogen besluit heeft veel informatie

en zorgvuldige betrokkenheid van de omgeving nodig. De gemeente speelt daarin telkens een rol. De invulling van deze rol is maatwerk en daarover zijn we iedere keer duidelijk.
De gemeente kan verschillende rollen uitoefenen:
In sommige gevallen moet de gemeente een wet of regel handhaven. Op dat moment spreken we van de **rechtmatige overheid**. Soms voert de gemeente iets uit. De gemeente verzorgt bijvoorbeeld de voorlichting over een belangrijk thema. Dan spreken we van een **presterende overheid**. De gemeente levert iets en de samenleving is klant. Bij deze beide rollen is vooral de overheid aan zet.

Anders ligt dat bij de **responsieve overheid.** Het initiatief komt hierbij van onderop. De gemeente geeft ruimte en ondersteunt. De markt en/of de gemeenschap neemt initiatief. Bij de **netwerkende overheid** is de gemeente nog steeds de trekker. Maar zoekt zij samenwerking. Doelen worden samen bepaald. Er wordt onderhandeld. En afspraken worden vastgelegd. Er is een horizontale samenwerking. Partijen werken met elkaar op basis van gelijkwaardigheid.

Samenwerking

Onverkort zetten we onze inspanningen voort in de deelname in regioverband en de F4 in Fryslân en in het netwerk van Noord Nederland. De F4 staat voor de samenwerking tussen de vier grote Friese gemeenten Leeuwarden, Súdwest-Fryslân, Heerenveen en Smallingerland. Dit is voor ons van groot belang. Dit geldt ook voor de samenwerking met onze gebieds- en ketenpartners, onze inwoners, bedrijven, organisaties en verenigingen. De samenwerking versterken we en zetten we in volle vaart voort.

Dit geldt ook voor de samenwerking met onze gebieds- en ketenpartners (o.a. mede-overheden, Veiligheidsregio, Brandweer Fryslân, Omgevingsdienst FUMO, GGD Fryslân, nutsbedrijven) onze inwoners, bedrijven, ondernemers, organisaties, instellingen en verenigingen. De samenwerking versterken we en zetten we voort.

Kosten bij ontwikkelingen en financiële bijdragen

Hoe gaan wij om met kosten bij ontwikkelingen en financiële bijdragen

Kosten bij ontwikkelingen en financiële bijdragen

De gemeente Smallingerland heeft diverse instrumenten om de ambities en doelstellingen uit de omgevingsvisie te kunnen behalen. De gemeente kan dat niet alleen en daarbij is essentieel in welke mate private partijen en andere overheden bij kunnen/dienen te dragen aan de realisering van de ambities van de omgevingsvisie. Een aantal van die ambities zal nader worden uitgewerkt in een of meerdere programma's. Aan de hand van de in deze sectoraal-, gebiedsgericht- of themagerichte programma's op te nemen maatregelen ontstaat op dat moment meer inzicht in de benodigde inzet van de instrumenten van het gemeentelijk grondbeleid en de rol van de gemeente. Het gemeentelijk grondbeleid definieert de condities waaronder die instrumenten worden ingezet.
De ambities met betrekking tot het versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied, als plek voor de innovatieve maakindustrie, versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen en het versterken van de kwaliteit van het buitengebied, zal ook voor de langere termijn (na 2030) mogelijk blijven. Dat vraagt om inzet van grondbeleidsinstrumenten om de beschikbaarheid van daarvoor benodigde grondposities zeker te stellen.

Nota Grondbeleid 2021

De gemeente Smallingerland beschikt in 2021 over een nieuwe Nota Grondbeleid. In deze nota wordt beschreven op welke wijze de gemeente uitvoering geeft aan haar grondbeleid. Het gaat hierbij met name om de beleidskeuzes die de gemeente maakt. Het grondbeleid is dienend aan de Smallingerlandse ambities en doelstellingen die in deze omgevingsvisie zijn beschreven. De belangrijkste uitgangspunten van dit grondbeleid zijn:

1. Het grondbeleid wordt in samenhang met andere publiekrechtelijke taken en bevoegdheden van de gemeente ingezet om bij te dragen aan het:
   - kunnen verevenen van positieve en negatieve resultaten van door de gemeente gewenste ontwikkelingen in het fysieke domein;
   - rechtvaardig verdelen van kosten en baten tussen gemeente en grondeigenaren;
   - op een transparante wijze beheersen van aan het ontwikkelingen in het fysieke domein verbonden risico's.
2. De wijze van inzet van het grondbeleidsinstrumentarium wordt op basis van een in de Nota Grondbeleid opgenomen afwegingskader (situationeel bepaald).

Strategisch handelen

Via strategische verwerving kunnen, zonder dat daar nu al concrete plannen onder liggen, grondposities worden ingenomen. In de verwachting dat daarmee in de toekomst een substantiële bijdrage aan de ontwikkeling van de ambities van deze omgevingsvisie kan worden geleverd of in het kader van deze omgevingsvisie ongewenste ontwikkelingen worden voorkomen. Ondersteunend hieraan kan, door het vroegtijdig vestigen van het voorkeursrecht, worden voorkomen dat door speculatief handelen ongewenste prijsopdrijving ontstaat.

Actieve opstelling gemeente

Voor locaties of gebieden waar de gemeente kiest voor een actieve opstelling, is zij bereid de instrumenten die de Omgevingswet daarvoor beschikbaar stelt ook in te zetten. De gemeente streeft daarbij naar minimaal een budgettair neutraal resultaat van kosten en opbrengsten. Verevening van plussen en minnen vindt plaats via de grondexploitatie(s). Ter ondersteuning van die actieve opstelling is de gemeente bereid gebruik te maken van de instrumenten die de Omgevingswet en het gemeentelijk grondbeleid daarvoor bieden.

Voorkeursrecht

Het voorkeursrecht kan ter ondersteuning van het anticiperend aankoopbeleid worden ingezet voor ontwikkelingen in de fysieke omgeving waarvoor de gemeente een actief grondbeleid wil voeren.

Onteigeningsbeleid

Onteigening is een instrument dat ter ondersteuning van het actief verwervingsproces kan worden ingezet voor ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving waarvoor de gemeente een actief grondbeleid wil voeren.

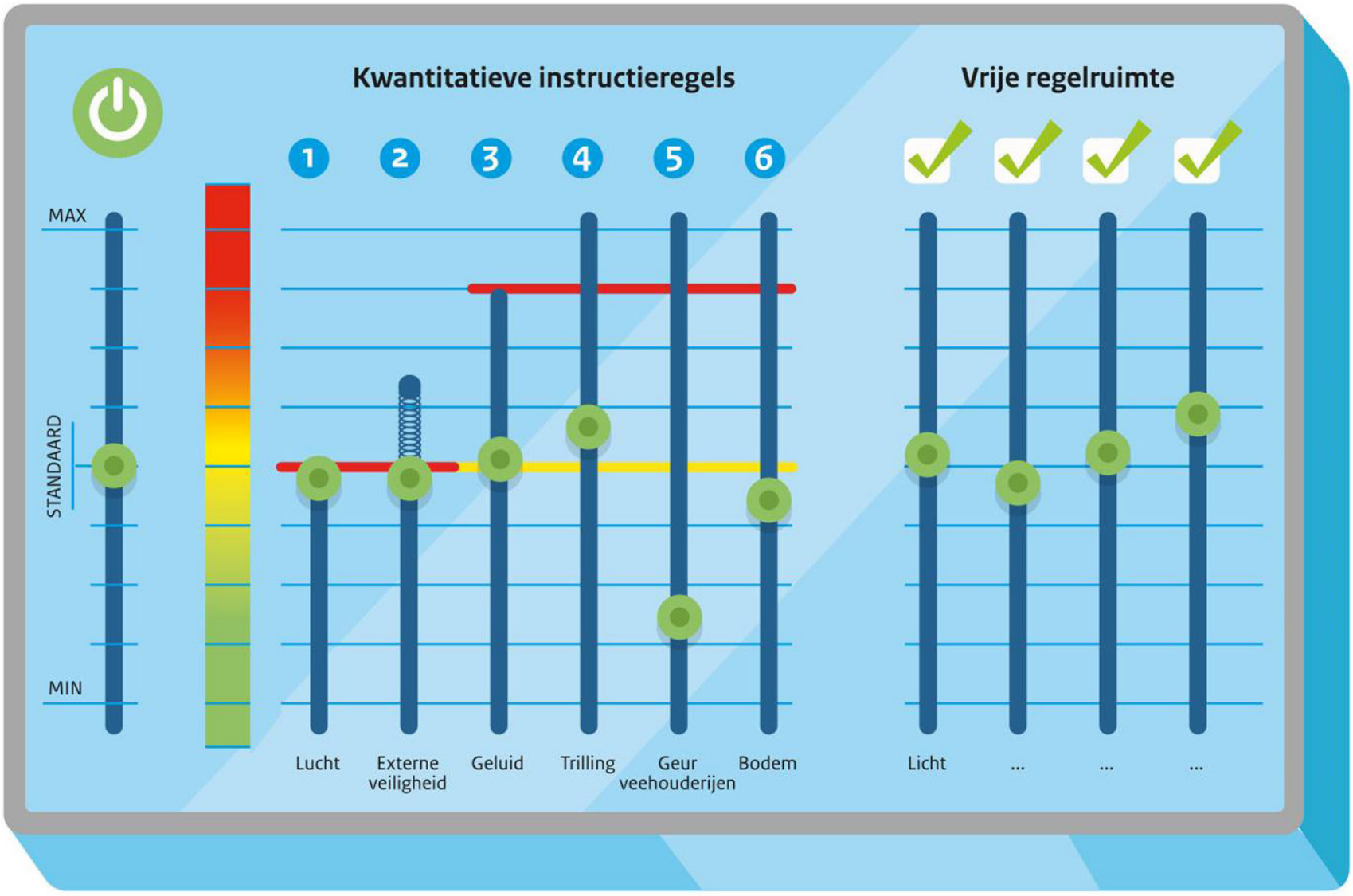
Grondprijzenbeleid

Gronduitgifte vindt plaats op basis van vooraf in het gemeentelijk grondprijsbeleid vastgestelde kaders, die met uitzondering van functies waarvoor door de gemeenteraad is vastgesteld dat die functies dienstbaar zijn aan het algemeen belang, marktconform zijn.

Faciliterende opstelling gemeente

Voor de in de omgevingsvisie of toekomstige programma's opgenomen maatregelen waarbij een functionele samenhang bestaat tussen deze maatregelen en bouwactiviteiten van initiatiefnemers die daar tot op zekere hoogte voordeel van hebben, zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheid om een financiële bijdrage te verhalen. In het bijzonder doelen wij daarbij op maatregelen uit de categorieën infra- en groenstructuur, stedelijke herstructurering en sociale woningbouw.

Voor de kosten van maatregelen die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan bouwactiviteiten van initiatiefnemers zal op grond van de verplichting van artikel 13.6 van de Omgevingswet kostenverhaal op bij voorkeur vrijwillige basis en waar nodig op publiekrechtelijke basis plaatsvinden. Binnen de kaders van profijt, proportionaliteit en toerekenbaarheid kunnen in beginsel de noodzakelijke kosten worden verhaald. Zoals de kosten voor het opstellen van een omgevingsplan, de planvoorbereiding en het bouw- en woonrijp maken.

Mengpaneel milieu
Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken

Milieu

Milieubeginselen

Als het om milieu gaat heeft Nederland in de Europese Unie afspraken gemaakt die altijd en voor alle gemeenten gelden. Dit zijn afspraken over de manier waarop we zorgen voor ons milieu. De afspraken worden ook wel de vier milieubeginselen genoemd. Deze beginselen gelden dus ook voor deze omgevingsvisie.
De vier milieubeginselen zijn:

- Het voorzorgsbeginsel. Dit betekent dat we activiteiten voorkomen waarvan we verwachten dat ze slecht zijn voor het milieu.
- Het beginsel van preventief handelen. Dit betekent dat we vervuiling van het milieu zoveel mogelijk voorkomen. We nemen vooraf maatregelen om iets wat slecht is voor het milieu te voorkomen. Denk aan de inzet van de beste technieken zodat er geen luchtvervuiling ontstaat.
- Het beginsel van bestrijding aan de bron. Dit betekent dat we als er een slechte invloed is op het milieu eerst kijken of er iets bij of in de directe omgeving van de activiteit zelf kan worden veranderd. Dit om de slechte invloed te voorkomen. Bijvoorbeeld door vuile lucht af te vangen of door geluiddempende maatregelen bij het bedrijf zelf toe te passen.
- Het beginsel de vervuiler betaalt. Dit betekent dat degene die de activiteit uitvoert ook moet betalen voor het voorkomen of opruimen van de negatieve gevolgen. Dat zijn bijvoorbeeld maatregelen bij de ontvanger, of het opruimen van vervuiling.

Een algemene zorgplicht, een algemeen verbod en een specifieke zorgplicht maken deel uit van de Omgevingswet. Samen zorgen ze ervoor dat overheid, bedrijven en burgers verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. De gemeente heeft daarnaast voor specifieke thema's ook andere zorgplichten. O.a. de drinkwaterwet (een drinkwaterzorgplicht, inzameling van stedelijk afvalwater en voor hemelwater en grondwater).

Omgevingswaarden in de Omgevingswet

Een omgevingswaarde is een meetbare eigenschap over de staat of kwaliteit van de leefomgeving. De omgevingswaarde is één van de instrumenten van de Omgevingswet om het beleid uit de omgevingsvisie uit te voeren. De gemeente heeft de mogelijkheid om - ten opzichte van Europese en/of landelijk geldende normen - strengere of soepelere normen vast te stellen. Voorbeelden van omgevingswaarden waarbij dat kan, zijn normen voor geluid, geur en trillingen (zie de hiervoor opgenomen afbeelding; Mengpaneel Milieu).

De gemeente kan afwijkende of aanvullende normen voor omgevingswaarden stellen. Deze waarden moeten objectief zijn vast te stellen en meetbaar zijn. Een voorbeeld hiervan is een strengere norm voor fijnstof. Een aanvullende waarde is mogelijk voor waarden waar het rijk of de provincie geen eisen aan stelt, bijvoorbeeld geur- of lichthinder.
Als de gemeente een afwijkende of aanvullende omgevingswaarde vaststelt, schept dit twee wettelijke verplichtingen:

1. de plicht tot monitoring van de vastgestelde normen;
2. de plicht om een programma met maatregelen op te stellen wanneer sprake is van een dreigende overschrijding van de normen.

Onder de huidige Europese en landelijke wettelijke normen - en zelfs onder de gezondheidskundig onderbouwde advies- en streefwaarden, zoals de WHO-advieswaarden – komen gezondheidseffecten voor. Dit komt omdat de huidige wettelijke normen niet alleen zijn gebaseerd op gegevens over gezondheidseffecten, maar ook op politieke en economische overwegingen zoals haalbaarheid. In Nederland is nog steeds gemiddeld zo'n 6% van de totale ziektelast (schade door ziekte en sterfte) toe te schrijven aan milieufactoren als luchtkwaliteit, geluid en het binnenmilieu, terwijl wel bijna overal aan de wettelijke normen wordt voldaan.

Daarnaast zijn in dit verband niet alleen objectieve kenmerken of meetgegevens van omgevingswaarden van belang, maar ook de beleving van mensen. Dit geldt voor zowel de kwaliteit van de leefomgeving als voor de gezondheid. Deze beleving van individuele bewoners kan nog wel eens verschillen van de situatie zoals vastgesteld op basis van de meetgegevens.

Visie op de omgevingswaarden in Smallingerland

In Smallingerland zien we vanuit de volgende oogmerken kansen voor lokale normen voor omgevingswaarden:

1. Het aanscherpen van normen t.b.v. de gezondheid en de luchtkwaliteit in (bepaalde gebieden van) de gemeente. Een voorbeeld hiervan is het thema 'overlast door houtstook';
2. Het tijdelijk of permanent verruimen van regels in gebieden waar een transformatie, herstructurering en/of nieuwbouw is voorzien. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het centrumgebied of industrieterrein De Haven. Dat geeft meer flexibiliteit in de regels;
3. Het onderscheid maken in normen (voor o.a. geluid, bodem, lichthinder, trilling, geur) in gebieden met verschillende gebruiksfuncties. Dit kan bijvoorbeeld door onderscheid te maken in gebieden waar (tijdelijk) relatief veel geluid aanwezig mag zijn (zoals industrieterreinen, centrumgebied) en gebieden waar in beginsel minder geluid wenselijk is (zoals woonwijken).

Voor de genoemde punten 1 tot en met 3 geldt dat verder wordt onderzocht of er – met het oog op de te behalen doelen uit de omgevingsvisie – mogelijkheden zijn om in (delen van) de gemeente strengere of ruimere regels voor omgevingswaarden vast te leggen. We bezien de mogelijkheden voor sturing per type gebied en/of thema. Ook bekijken we voor welke omgevingswaarden een inventarisatie van de feitelijke situatie nodig of verplicht is (zoals een geluidkaart). Of waarvoor een nadere uitwerking van de visie nodig is (bijvoorbeeld welke lichthinder acceptabel is). Dit doen we

vanuit de gedachte: ruimte geven waar dat kan, en streng zijn waar dat moet. Hierbij hoort ook het onderzoek naar:

a. de haalbaarheid (beoogde doelen en integrale afstemming van milieueffecten)
b. de juridisch houdbaarheid (kansen, risico's)
c. de praktisch uitvoerbaarheid (werkwijzen, monitoringstools, toezicht en handhaving)
d. de financiële uitvoerbaarheid (kosten, tijdsbesteding, capaciteit)
e. de alternatieven: kunnen we doelen ook op een andere manier bereiken?

Milieueffecten van de omgevingsvisie

De gemeente kiest ervoor om een omgevingsvisie op te stellen zonder plan-m.e.r.-procedure. De Omgevingsvisie Smallingerland is een omgevingsvisie 1.0. Een visie die globaal is; te globaal om een goede milieutoets op uit te voeren.

Voor zover er na deze omgevingsvisie plannen in lijn met de visie worden uitgevoerd zal een zelfstandige onderbouwing worden gemaakt die ook ingaat op de locatiekeuze. In deze vervolgprocedures wordt vanzelfsprekend ook zorgvuldig naar alle milieuaspecten gekeken. In latere versies van de omgevingsvisie kan het zijn dat er wel aanleiding en basis is voor het opstellen van een planMER.

De planologische beperkingen van de diverse beschermingsgebieden (o.a. weidevogels, ASV zoekgebied / grondwaterbeschermingszones, waterwingebieden, boringsvrije zones, hoofdtransportleidingen etc) die door de provincie in de omgevingsvisie en/of omgevingsverordening zijn opgenomen, zullen worden vertaald naar de gemeentelijke omgevingsplannen.

.

Bijlagen

Taheakken

Verklarende woordenlijst

Bestaand stedelijk gebied
Het bestaand stedelijk gebied is het gebied dat al tot een kern behoort of waar via een bestemmingsplan al bouwrechten zijn gegeven voor woon- en bedrijfsbebouwing en bijbehorende voorzieningen.

Biodiversiteit
Biodiversiteit gaat over de diversiteit in planten- en diersoorten en over de verscheidenheid in leefgebieden voor planten en diersoorten.

Circulariteit
Circulariteit gaat er van uit dat de producten van nu de grondstoffen zijn voor later. Na gebruik kunnen producten gedemonteerd worden en de materialen opnieuw worden gebruikt.

Co-creatie
Een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers (inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, overheden) invloed hebben op het eindproduct.

Duurzaamheid
Als ontwikkelingen die voorzien in de behoeften van de huidige generatie plaatsvinden zonder dat zij de behoeften van toekomstige generaties schaden, zowel hier als in andere delen van de wereld.

Inclusiviteit
Inclusiviteit gaat over saamhorigheid en gelijkheid. Het uitgangspunt is dat iedereen mee kan doen en niemand wordt uitgesloten.

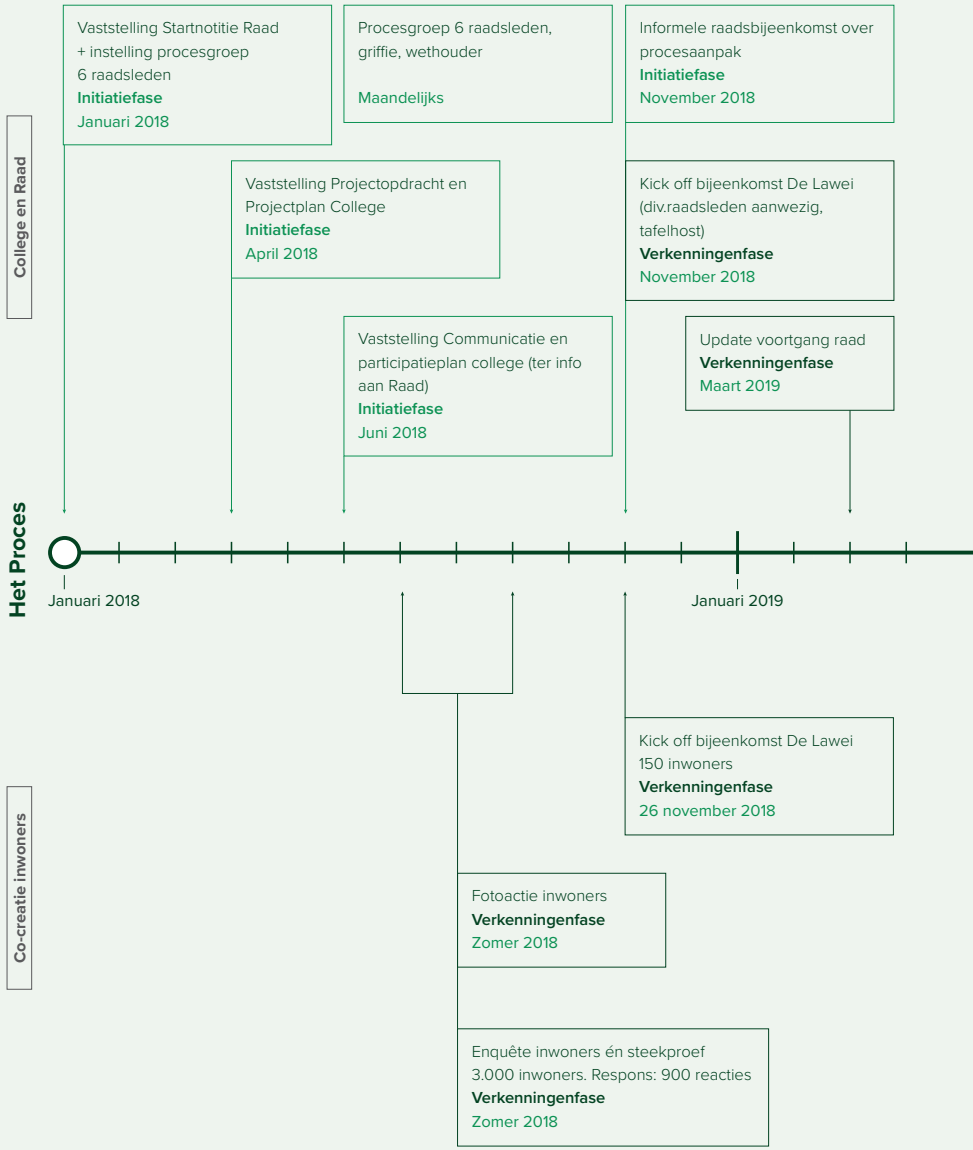
Innovatie
Vernieuwing

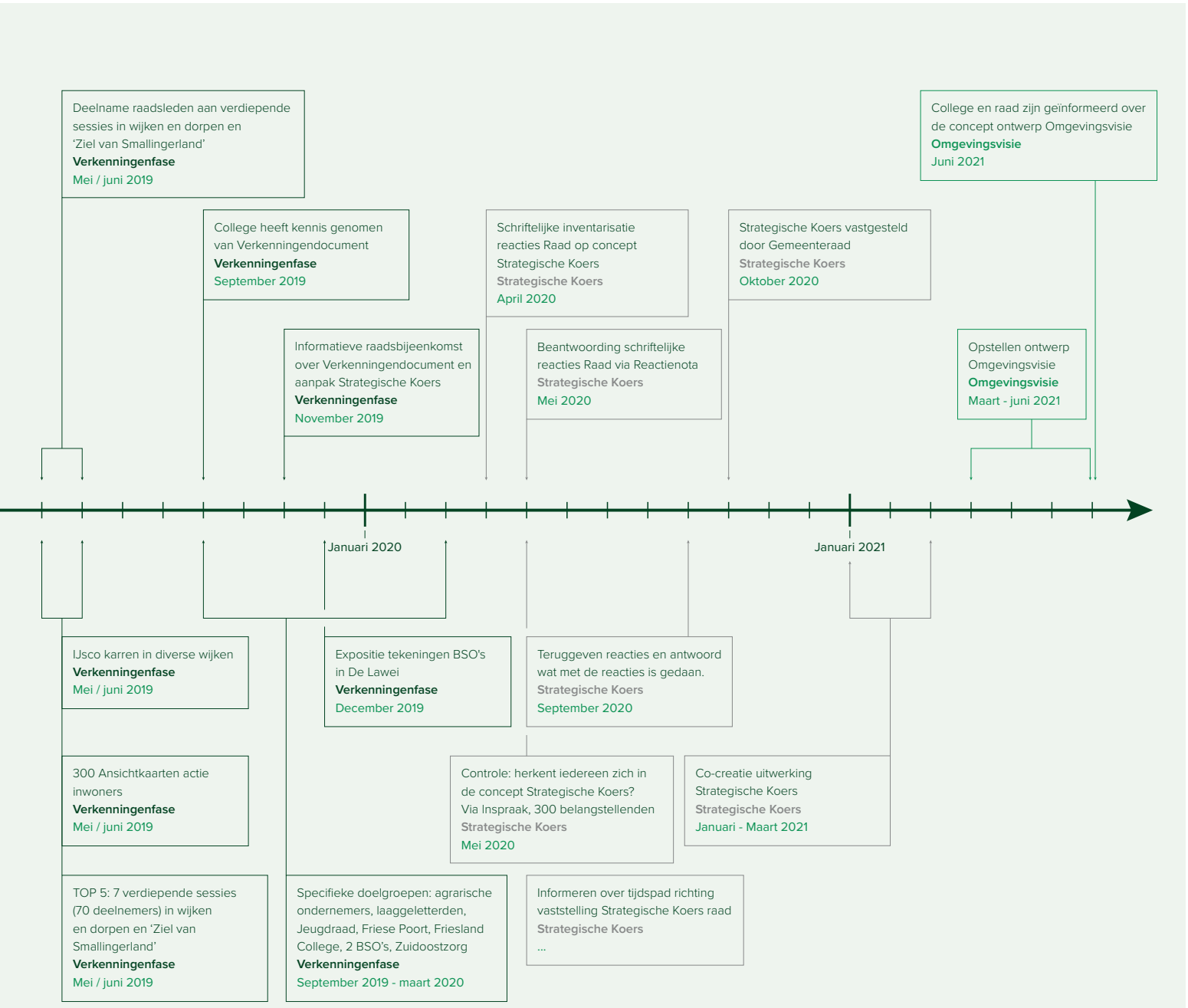
Leidende principes
Waarden die van belang zijn bij de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving.

Omgevingswet
De Omgevingswet is een nieuwe wet die een groot aantal bestaande wetten bundelt. Deze wet vervangt onder meer de Wet ruimtelijke ordening. De Omgevingswet treedt naar verwachting 1 juli 2022 in werking.

Bijlage: Het proces

Tijdlijn totstandkoming Strategische Koers

Deelname raadsleden aan verdiepende sessies in wijken en dorpen en 'Ziel van Smallingerland'
Verkenningenfase
Mei / juni 2019
College heeft kennis genomen van Verkenningendocument
Verkenningenfase
September 2019
Informatieve raadsbijeenkomst over Verkenningendocument en aanpak Strategische Koers
Verkenningenfase
November 2019
Schriftelijke inventarisatie reacties Raad op concept Strategische Koers
Strategische Koers
April 2020
Beantwoording schriftelijke reacties Raad via Reactienota
Strategische Koers
Mei 2020
Strategische Koers vastgesteld door Gemeenteraad
Strategische Koers
Oktober 2020
College en raad zijn geïnformeerd over de concept ontwerp Omgevingsvisie
Omgevingsvisie
Juni 2021
Opstellen ontwerp Omgevingsvisie
Omgevingsvisie
Maart - juni 2021
Januari 2020
Januari 2021
IJsco karren in diverse wijken
Verkenningenfase
Mei / juni 2019
300 Ansichtkaarten actie inwoners
Verkenningenfase
Mei / juni 2019
TOP 5: 7 verdiepende sessies (70 deelnemers) in wijken en dorpen en 'Ziel van Smallingerland'
Verkenningenfase
Mei / juni 2019
Expositie tekeningen BSO's in De Lawei
Verkenningenfase
December 2019
Specifieke doelgroepen: agrarische ondernemers, laaggeletterden, Jeugdraad, Friese Poort, Friesland College, 2 BSO's, Zuidoostzorg
Verkenningenfase
September 2019 - maart 2020
Teruggeven reacties en antwoord wat met de reacties is gedaan.
Strategische Koers
September 2020
Controle: herkent iedereen zich in de concept Strategische Koers? Via Inspraak, 300 belangstellenden
Strategische Koers
Mei 2020
Informeren over tijdspad richting vaststelling Strategische Koers raad
Strategische Koers
...
Co-creatie uitwerking Strategische Koers
Strategische Koers
Januari - Maart 2021

Bijlage: Trends en ontwikkelingen tot 2040

Met welke veranderingen, ontwikkelingen en trends moeten we in Smallingerland tot 2040 rekening houden? Niet alles is te voorspellen, maar we kunnen voor bepaalde zaken wel een inschatting maken. Ook kunnen we, als we dat nodig vinden, het beleid zo inrichten dat trends of ontwikkelingen worden verzacht.
We leven in een dynamische tijd; er verandert voortdurend van alles. Trends en ontwikkelingen hebben ook invloed op het ruimtegebruik en de druk op de ruimte. De belangrijkste trends en ontwikkelingen die relevant zijn voor deze omgevingsvisie zijn hier beschreven.

1 Minder inwoners, meer huishoudens

De bevolkingssamenstelling van onze gemeente blijft de komende jaren veranderen. In de periode 2020 – 2035 voorzien we een stabilisatie van het aantal inwoners, het aantal blijft schommelen rond de 55.700 inwoners. Daarna komt er een periode met een beperkte afname naar 55.400 inwoners. Tegelijk verwachten we in de periode tot 2035 een lichte toename van het aantal huishoudens (25.556). Dit komt doordat huishoudens uit gemiddeld minder personen gaan bestaan. Met name seniorenhuishoudingen zijn de snelst groeiende doelgroep in Smallingerland. Maar ook zijn er meer mensen in andere levensfasen die langer alleen wonen dan voorheen. Vanaf 2035 tot 2040 neemt de bevolkingsomvang naar verwachting iets af en stabiliseert het aantal huishoudens. Migratie blijft hierbij echter een moeilijk te voorspellen factor. Bij de hiervoor geschetste ontwikkelingen hebben we nog geen rekening gehouden met de eventuele blijvende effecten van de Coronacrisis. Zie hiervoor ook onderdeel 2 van deze bijlage en het daarbij opgenomen kader.
Ook een mogelijke toename van stellen en gezinnen van buiten de gemeente, maar ook de komst van expats, buitenlandse werknemers en studenten heeft invloed op de bevolkingsontwikkeling. Door vergrijzing zal de omvang van de potentiële beroepsbevolking afnemen (ongeveer 4.300 mensen minder in 2040 volgens de prognoses van het CBS). Dat geldt overigens ook voor de omliggende regio's. De arbeidsmarkt is momenteel krap en zal in de toekomst naar verwachting krimpen.

2 Verhuizen

Naast natuurlijke aanwas (het saldo van geboorte en sterfte) is er ook sprake van in- en uitstroom van en naar andere gemeenten. We kennen als gemeente een sterke interne verhuisdynamiek, waarbij circa 62% van alle personen die in Smallingerland een woning betrekken al in de gemeente woonachtig waren. Ook is er een relatief sterke verhuisrelatie met de buurgemeenten Opsterland en Achtkarspelen.

Daarnaast hebben we sterke verhuisrelaties met studentensteden Leeuwarden en Groningen. Jongeren (starters) hebben het moeilijk op de woningmarkt door sterk gestegen koopprijzen en een afnemend aanbod van woningen. Meer jongeren vertrekken dan zich vestigen zich in de gemeente. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met het feit dat zij in een andere gemeente (zoals Groningen en Leeuwarden) gaan studeren of werken. De andere leeftijdsgroepen zijn qua vestiging en vertrek meer in balans.

Jaar	Inwoners		Huishoudens	
	Aantal	Toename t.o.v. 2019 in %	Aantal	Toename t.o.v. 2019 in %
2019	55.938	-	24.939	-
2025	55.715	-0,4%	25.444	2,0%
2030	55.717	-0,4%	25.555	2,4%
2035	55.648	-0,5%	25.556	2,4%
2040	55.419	-0,9%	25.403	1,8

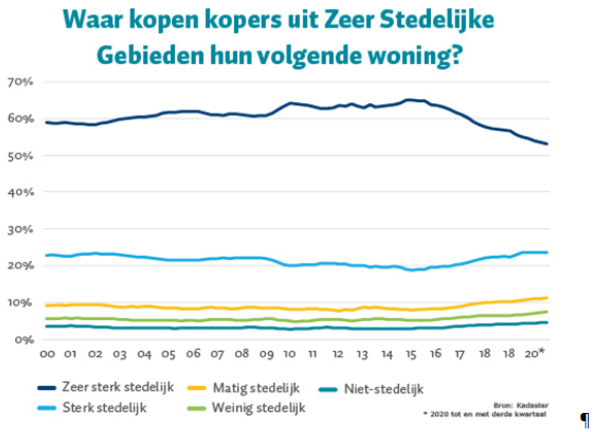
Prognose aantal inwoners en huishoudens (bron: CBS 2019 en Provinciale Prognose 2016, bewerking door Stec Groep, ontleend aan Woonvisie)

Wat betekent de Coronacrisis voor ontwikkelingen?

Het is mogelijk dat de Coronacrisis ervoor zorgt dat er structurele veranderingen plaatsvinden in hoe we naar zaken kijken als gezondheid, waar we willen wonen, op welke manier we ons werk inrichten.

Woon-werkafstand lijkt door meer thuiswerken minder belangrijk. In Coronatijd ontstond een situatie dat veel mensenthuis werken. De woon-werkafstand wordt als minder belangrijk ervaren. Vooral woningzoekers uit zeer stedelijke gebieden kijken vaker naar een meer groene omgeving.

Meer verhuizingen van sterk stedelijk gebied naar minder stedelijk gebied:

Bron: Kadaster (https://www.kadaster.nl/nog-meer-verhuizingen-uit-grote-stad-door-corona)

3 Langer zelfstandig thuiswonen

De overheid stimuleert langer zelfstandig thuis wonen. Ook ouderen zelf kiezen daar vaker voor. Hierdoor verandert niet alleen de woonbehoefte van onze inwoners, maar ook de behoefte aan (het niveau van) lokale voorzieningen.

Er is meer behoefte aan levensloopbestendige woningen of appartementen met op korte afstand welzijns- en medische instellingen waarop een beroep kan worden gedaan als dat nodig is. Ook is er behoefte aan dichtbij gelegen, goed toegankelijke voorzieningen en aan woonvormen waarbij mensen voor elkaar zorgen zoals mantelzorgwoningen, kangoeroewoningen of een knarrenhof.

4 Gebrek aan doorstroming op de huizenmarkt

We zien landelijk dat er problemen ontstaan op de woningmarkt. Hoewel relatief gezien minder heftig dan in het westen van het land, is dat ook in Smallingerland aan de orde. De vraag naar woningen is groter dan het aanbod. De komende jaren zal deze trend nog blijven aanhouden. Enerzijds is er de afgelopen jaren om tal van redenen te weinig gebouwd, anderzijds treedt er een sterke huishoudensverdunning op. Er is gemiddeld sprake van een kleiner aantal personen per huishouden. Ouderen blijven in grotere (eengezins)woningen wonen. Hierdoor is er onvoldoende doorstroming. Voor jongeren is het lastig een goedkope woning te vinden.

5 Technologische ontwikkelingen en veranderingen

Digitalisering, big data, 3Dprinting, robotisering, drones en sensoren, virtual-reality en zelfrijdend vervoer (shuttles, busjes, trein, auto), bieden kansen voor diverse sectoren. De ontwikkelingen gaan snel. De invloed en de toepassingsmogelijkheden van deze technologieën zullen de komende jaren voor ons steeds zichtbaarder en merkbaarder worden.

Zorg zal steeds meer op afstand kunnen door toepassing van domotica. De mogelijkheid om producten en diensten via internet te kopen maakt dat de detailhandel op andere manieren klanten aan zich moet binden. Pakjes worden in de toekomst misschien wel door drones bezorgd. Mogelijk zijn er meer bezorg- en afhaalpunten voor pakketjes nodig.

In de Coronacrisis is thuiswerken de standaard geworden. De verwachting is dat na deze crisis thuiswerken en thuis studeren een belangrijke rol blijft spelen.

6 Andere vormen van mobiliteit

De toenemende populariteit van "delen" zorgt ervoor dat er minder ruimte nodig is voor het parkeren van auto's. Deelmobiliteit en MaaS (mobility as a service) kan ertoe leiden dat reizigers bewust andere manieren kiezen voor hun reis dan alleen de auto. Openbaar vervoer past zich aan aan de vervoersvraag en aan elektrische en autonoom rijdende voertuigen.

Mede dankzij de elektrische fiets is "op fietsafstand" een groter gebied geworden. Forenzen voor werk en studie kunnen door de e-bike worden verleid om niet meer met de auto naar hun werk te rijden. Ook ouderen kunnen met de e-bike langer blijven fietsen of grotere afstanden afleggen. Schaduwkant hiervan is een toename van ongevallen, waarbij ouderen betrokken zijn. Uitdaging is om de omgeving senior-proof te ontwerpen en ouderen veiliger in het verkeer te laten bewegen en de verschillen in snelheid op het fietspad veilig te laten verlopen.

7 Vaker extreem weer: klimaatverandering en noodzaak klimaatadaptie

De gevolgen van de klimaatverandering zijn voor ons allemaal merkbaar. De gemiddelde temperatuur op aarde stijgt en er ontstaan extremere weertypen. Er komen meer stortregens, zwaardere stormen of juist lange drogere en hete perioden voor. Droogte leidt tot watertekort, verminderde waterkwaliteit en verzilting van water. Extreme neerslag in korte periodes zorgt voor veel wateroverlast en schade. Temperatuurstijging leidt tot gezondheidsklachten: in hete zomers verslechtert de luchtkwaliteit en er bestaat grote onzekerheid over de effecten op besmettelijke ziekten.

Het is duidelijk dat we maatregelen moeten nemen tegen deze problemen als gevolg van een veranderend klimaat (dit heet klimaatadaptie). Dit vraagt om een andere inrichting (boven- en ondergronds) van de ruimte om ons heen. Een klimaatbestendige omgeving is slim ingericht voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water. Het betekent dat er minder verharding – of waterdoorlatende verharding –en meer groen nodig is.

8 Noodzaak energietransitie en ruimtevraag duurzame energie

We gaan steeds duurzamer om met energie. Door betere isolatie en energie-efficiënte apparatuur en bedrijfsvoering zal ons energieverbruik in de toekomst gaan dalen. Er is een verschuiving gaande van aardgasverbruik naar elektriciteitsverbruik. Door het inzetten van alternatieve warmteopties (warmtenetten, elektrisch verwarmen of andere innovaties) zal het elektriciteitsverbruik wel stijgen. Het elektriciteitsnet moet daarop worden aangepast. Er is veel aandacht voor de energietransitie en er worden veel technologische ontwikkelingen verwacht. Zoals ontwikkelingen op het gebied van energieopslag, energie-uitwisseling, alternatieve warmtebronnen en opwekking van duurzame energie. Het is moeilijk in te schatten op welke termijn deze technieken op grote schaal beschikbaar komen.

Ondergronds en bovengronds vraagt de energietransitie ruimte. Ook zal onze energieopwekking meer zichtbaar worden. Denk bijvoorbeeld aan zonnevelden en windmolens. Slimme combinaties met andere ontwikkelingen en goede landschappelijke inpassing zijn belangrijk om de energietransitie met respect voor de waarden van Smallingerland plaats te laten vinden.

9 Eindigheid van grondstoffen, noodzaak van circulariteit

Grondstoffen, zoals fossiele brandstoffen of edelmetalen die in onze apparatuur zitten, raken op en worden steeds schaarser. Het is noodzakelijk dat we er als gemeente voor zorgen dat grondstoffen en materialen worden gescheiden, hergebruikt en niet verloren gaan. Door slim en lokaal hergebruik en circulaire productontwikkeling blijft onze lokale economie overeind. In een circulaire gemeente ontstaat meer lokale werkgelegenheid in de reparatie- en verwerkingssector en ontstaan nieuwe businessmodellen voor lenen en delen. Het is zelfs zo dat het denken en werken in kringloopsystemen noodzakelijk is voor het behoud van welzijn en economische (brede) welvaart. We gebruiken wereldwijd meer grondstoffen dan de aarde aan kan. Dit zorgt voor toenemende schaarste (prijsstijgingen) en (geopolitieke) afhankelijkheid. Dit bedreigt de (Europese/Nederlandse) economie en industrie en daarmee dus ook onze bedrijven in Smallingerland

10 Afname biodiversiteit

Het aantal planten- en dierensoorten vermindert. In het algemeen geldt dat voor veel soorten minder geschikte terreinen beschikbaar zijn voor voedsel, schuilplaatsen en voortplanting. De belangrijkste oorzaken zijn verstening, verdroging, "vernetting" (er wordt teveel opgeruimd), geluidsoverlast, vervuiling en versnippering. Naast invloed van klimaatverandering, speelt de mens een grote rol bij het verlies van biodiversiteit. Een negatieve ontwikkeling is het verlies aan organische stoffen in de bodem door uitputting. Voldoende organische stoffen in de bodem zijn belangrijk voor gewasproductie, koolstofopslag (CO_2 omzetting) en een gezond bodemleven.
Het draagvlak voor natuurvriendelijk beheer van stedelijk groen onder bewoners is sterk toegenomen. Er is bijvoorbeeld steeds meer aandacht voor meer variatie in laanbomen, kruidenrijk gras op landbouwpercelen en nauurvriendelijk maaibeleid.

11 Behoefte aan diversiteit en identiteit van de omgeving

De identiteit van de omgeving bepaalt waar mensen het liefst willen wonen en werken, waar je je thuis voelt. De identiteit van Smallingerland is zichtbaar in het afwisselende landschap en het gebouwde erfgoed. Het vertelt het verhaal van Smallingerland. Dat is de basis waarop cultuur, natuur, economie en toerisme/recreatie succesvol is.
De samenleving globaliseert, maar de behoefte aan een plek waar je thuis voelt en die uniek is neemt toe. Naast een fijne woning is de identiteit van de directe leefomgeving en de openbare ruimte van invloed op het woongenot.

12 Druk op landschap (groene karakter en openheid)

De gemeente Smallingerland is een groene, landelijke gemeente. Niet alleen buiten de kernen, maar ook binnen de kernen is groen te vinden. Veel en gevarieerd groen draagt bij aan een aantrekkelijke, gezonde en klimaatbestendige leefomgeving en biedt ruimte voor een diversiteit van planten- en diersoorten (biodiversiteit).

Zowel het grootschalige open veenweidelandschap als het kleinschalige woudenlandschap staan onder druk. Steeds meer functies vragen om ruimte. Landbouw, duurzame opwekking van energie, woningbouw, natuur, recreatie en toerisme, waterberging en infrastructuur: alles heeft ruimte nodig. Deze stedelijke ontwikkelingen hebben effect op ons landschap. Belangrijke doorzichten, kleinschalig en besloten landschap, contrasten tussen verschillende landschapstypen en openheid zijn waarden die soms maar moeilijk met al deze trends zijn te verenigen.

13 Dreigende leegstand

Door verlies van de functie komen met name oudere gebouwen zoals kerken, maar ook boerderijen leeg te staan. Het behoud van karakteristieke gebouwen en boerderijen is geen vanzelfsprekendheid. Het zijn vaak oude gebouwen met hoge onderhoudskosten en energielasten. Doordat de gebouwen leeg komen te staan worden ze onvoldoende onderhouden. Belangrijk is dat er een voldoende mogelijkheid wordt geboden voor alternatieve functies. Door hergebruikmogelijkheden ontstaat de draagkracht om te behouden van dat wat karakteristiek is.

14 Meer aandacht en noodzaak voor gezondheid en preventie

In de maatschappij is er een sterk toenemende aandacht voor een gezonde leefstijl en leefomgeving. In het sociaal domein wordt steeds meer nadruk op preventie gelegd. De kansen en mogelijkheden worden steeds beter benut als er directe verbindingen worden gelegd tussen het sociaal domein en de fysieke leefomgeving.

Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. De omgeving waarin mensen wonen, werken en recreëren, heeft invloed op hun fysieke en psychische gezondheid.

Dat de impact van gezondheid zeer indringend kan zijn, hebben we ondervonden door de Coronacrisis. Deze crisis geeft nieuwe inzichten over gezondheid en leefstijlen, maar leidt ook tot een veranderend bewustzijn over het belang van een gezonde leefomgeving, de inrichting van de omgeving, mobiliteit en de mogelijkheden voor meer thuiswerken en een anders ingerichte economie.

Een ander aspect van gezondheid betreft de milieufactoren en de handhaving van de wettelijke normen. De kwaliteit van de bodem, de lucht en het water staat onder druk. De grond heeft last van verzuring, vermesting en verdroging en er zitten stofdeeltjes in die er niet thuishoren. In de lucht zitten stofdeeltjes als gevolg van uitstoot door transport, landbouw, huishoudens en bedrijven. En op het gebied van water is de zorg om de gevolgen van verzilting, bestrijdingsmiddelen, microplastics, metalen en medicijnresten. Deze effecten en ontwikkelingen grijpen op elkaar in en versterken elkaar. Actueel is de problematiek rondom stikstof.

15 Economisch netwerk belangrijker

Smallingerland is een werkgelegenheidsgemeente met meer arbeidsplaatsen dan de beroepsbevolking groot is. Tegelijkertijd is meer dan de helft van onze eigen beroepsbevolking werkzaam buiten Smallingerland. De bedrijven en inwoners uit onze gemeente zijn qua werknemers en werk afhankelijk van de omliggende regio. Deze trend zal zich verder doorzetten. Van de werkgelegenheid bij bedrijven in Smallingerland wordt nu 58% door mensen van buiten ingevuld.

16 Mogelijke komst Lelylijn

De aanleg van de Lelylijn - de nieuwe spoorlijn die de Randstad met het Noorden moet verbinden - is een belangrijke ontwikkeling voor Drachten en de omliggende omgeving met de dorpen. Het is nu nog niet zeker of deze spoorlijn er komt en zo ja, wanneer en in welke vorm. Als Drachten met een station aan deze spoorlijn komt te liggen, zal dit leiden tot een grote verandering voor Drachten en de omliggende omgeving met de dorpen. Drachten kan voor en door de Lelylijn uitgroeien tot een stad van circa 84.000 inwoners. Nu wonen er circa 45.000 inwoners. Dit is een ontwikkeling die nu wordt voorzien, maar die zich gedurende lange termijn verder zal ontvouwen. Mocht de Lelylijn worden gerealiseerd, dan zal dit impact hebben op het toekomstperspectief van onze gemeente.

17 Veranderende rollen en Omgevingswet

De relatie tussen overheid en inwoners, organisaties en bedrijven verandert. Autoriteit en gezag zijn steeds meer verbrokkeld. Inwoners zijn deskundig (kennis digitaal toegankelijk) en/of hoogopgeleid. Bovendien hebben ze ervaring in of met de eigen leefomgeving. De organisatiekracht in de samenleving neemt toe, waarbij burgers en ondernemers steeds vaker zelf het initiatief nemen om hun leefomgeving aan te passen naar hun wensen. De dienstverlening van de overheid beweegt mee met deze tendens, maar de overheid houdt wel steeds het algemeen belang in het oog en stuurt, stimuleert en beslist daar waar nodig. Dat vinden we ook terug in de aanstaande Omgevingswet. Het rijk wil met deze wet de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en inwoners meer invloed geven. Regels worden geschrapt en procedures worden versneld. Dat betekent ook dat er meer van de inwoners wordt verwacht: zowel op het gebied van participatie (meedoen) als op het gebied van nieuwe procedures en regels.

18 Risico op verdere tweedeling in de maatschappij

Het lukt niet iedereen om in de samenleving mee te komen. Oorzaken zijn divers en complex: overheidsbeleid is in het algemeen meer gericht op eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid, verdergaande digitalisering van de dagelijkse activiteiten, individualisering etc. Verschillen tussen bevolkingsgroepen in de samenleving nemen daardoor verder toe: tussen jong en oud, arm en rijk en lager, middel en hoger opgeleiden. Dat komt tot uiting in een hoge mate van differentiatie op het gebied van: levensstijlen en gezondheid, kwaliteit van de eigen leefomgeving, vrijetijdsbesteding en deelname aan de samenleving. Een ongedeelde gemeente met zelfredzame inwoners is van belang voor het behoud van vitale wijken en dorpen. Aandacht voor kwetsbare groepen en fysieke investeringen kunnen bijdragen aan de sociaal-maatschappelijke opgave in wijken en dorpen.

19 Ondergrond wordt steeds drukker

Het wordt steeds drukker in de ondergrond: gaswinning, geothermie, drinkwaterwinning, waterberging, ondergronds bouwen, warmte-koudeopslag en de aanleg van nieuwe kabels & leidingen, zoals bijvoorbeeld glasvezel. Dit leidt tot een sterke behoefte aan ordening en afstemming en een vraag om een samenhangend beleid voor boven- en ondergrond. Ook zijn niet alle functies in de ondergrond te combineren en zal er functiescheiding nodig zijn rond de verschillende functies. Zo wordt bijvoorbeeld het ASV zoekgebied voor de te ontwikkelen drinkwaterwinning bij Boornbergum beschermd tegen bodemactiviteiten zoals mijnbouw en warmte-koude-opslag. De ondergrond, de bodemopbouw en het bijbehorende natuurlijke grondwatersysteem bieden belangrijke kansen voor maatschappelijke opgaves als energietransitie, klimaatadaptatie en waterveiligheid. Door technologische ontwikkelingen worden ingrepen in de ondergrond steeds beter mogelijk.

20 Consumptiepatronen en landbouw

De huidige consumptiepatronen van mensen leiden tot grote gevolgen voor de natuur en het klimaat. Met name over de (intensieve) veehouderij worden belangrijke discussies gevoerd, die van invloed zullen zijn op de omgeving van Smallingerland.

De landbouw is de grootste grondgebruiker en beheerder in het landelijk gebied van Smallingerland (voornamelijk veehouderij). Vanwege (inter)nationale concurrentie en de rollen en belangen van de diverse spelers in deze sector (o.a. zuivelfabrieken, banken, supermarkten, consumenten) zien agrarische ondernemers zich vaak genoodzaakt om een verregaande schaalvergroting in te zetten om

een goede boterham te kunnen verdienen. Daarnaast leidt wisselende en strenge regelgeving vanuit de overheid (o.a. stikstof, fosfaat) en de hoge grond- en bouwkosten tot verdere kosten en onzekerheid voor de agrarische sector, wat weer leidt tot een verdere noodzaak voor schaalvergroting.
De financiële problemen van agrarische ondernemers stapelen zich verder op en het aantal agrarische ondernemers dat (noodgedwongen) moet stoppen of te maken heeft met overnameproblemen neemt toe. De gevolgen van de Corona-crisis lijken hier een versnellende werking op te hebben. Waar agrarische bedrijven stoppen vindt een functieverandering plaats. Door ontwikkelingen op en rondom deze boerenerven neemt de agrarische identiteit af.

Andere belangrijke discussies in de landbouw gaan over de ecologische gevolgen van o.a. het gebruik van bestrijdingsmiddelen, de kwaliteit van het voedsel, het gebruik van de bodem, de afname van de biodiversiteit en de kwaliteit van het veevoer etc. Mede daardoor is er meer bewustzijn voor de vraag waar ons voedsel vandaan komt en hoe het wordt geproduceerd.

Landelijk en provinciaal wordt in de omgevingsvisies ingezet op vitale landbouw- en voedselsystemen gebaseerd op kringlopen en natuur-inclusiviteit (kringlooplandbouw). Het huidige landbouwsysteem gaat op de schop. Voortaan moet het gaan om efficiënt gebruik van grondstoffen om de bodem en natuur niet langer te belasten. Het landbouwbeleid van het ministerie is gericht op nieuwe verdienmodellen waarin agrarisch natuurbeheer onderdeel van wordt. Het is duidelijk dat er draagvlak voor kringlooplandbouw is bij veel partners in de keten. Financiers doen bijvoorbeeld als partner mee in de transitie naar natuur-inclusieve landbouw. Ook de consument moet mee in die omslag.

Grond- en gewasbewerking
Natuur-inclusieve landbouw (en/of hybride vormen) in combinatie met agrarisch natuurbeheer en circulair werken zorgen voor nieuwe verdienmodellen. Innovatie van gps-systemen, drones, sensoren, slimme beregeningstechnieken, bemestingstechnieken op maat, lichtere zelfsturende machines doen hun intrede.

Winstmarges
Het is de verwachting dat in de agrarische keten verschuivingen gaan plaatsvinden in de winstmarges waardoor ondernemers een eerlijke boterham kunnen verdienen.

Gemengde bedrijven
De laatste jaren is er sprake van een afvlakking van de schaalvergroting door het fosfaatreductieplan 2017 en door de lagere melkprijs in 2020. Voor melkveehouders blijft het lastig om strategische keuzes te maken.

Voeding
Meten en weten zorgt voor een revolutie in eten. De lat voor (on)gezonde voeding komt hoger te liggen. Consumenten hebben de motivatie om zich goed te voelen en langer in goede gezondheid te leven. Een gezond voedingspatroon is daarin een belangrijk. Consumenten, jongeren voorop, komen meer te weten over 'overbodige' suikers, zout of vetten die sommige producten bevatten.
Mensen willen weten waar hun voedsel vandaan komt. Hier liggen kansen voor de agrarische sector.

Bijlage: De Staat van Smallingerland

De staat van Smallingerland geeft een korte beschrijving van onze gemeente en bestaat uit drie delen.

Deel A geeft een algemene beschrijving van de ontwikkeling en identiteit van Smallingerland.

In deel B staat centraal wat inwoners de belangrijkste kwaliteiten vinden: een aantrekkelijke leefomgeving waar je goed kunt wonen, werken, leren en recreëren.

In deel C komt aan bod wat het Rijk en de provincie belangrijk vinden. Dit zijn onderwerpen waarvoor kaders zijn gesteld waar Smallingerland rekening mee moeten houden.

Deel A Een foto van Smallingerland

Hoe ziet Smallingerland op dit moment uit? De beschrijving hierna geeft op hoofdlijnen een beeld. De beschrijving is een vertrekpunt voor de omgevingsvisie.

Waar komen we vandaan?

Van oorsprong bestond de gemeente uit enkele kleine agrarische nederzettingen. De turfhandel, de scheepsbouw en de snelle groei door de vestiging van Philips heeft ervoor gezorgd dat Smallingerland is uitgegroeid tot een belangrijk woon-, werk en recreatiegebied. Op 1 januari 2020 telde de gemeente 56.154 inwoners.

Wat opvalt is dat in Smallingerland de typisch 'dorpse' kenmerken worden gekoesterd, zowel in de stad Drachten als in de 13 omliggende dorpen. Op straat groeten mensen elkaar. Huiselijkheid en kleinschaligheid wordt gewaardeerd en in het algemeen heerst onder inwoners een groot gevoel van saamhorigheid. Bescheidenheid zit in de volksaard. In Smallingerland zouden we meer kunnen laten zien wie we zijn en waar we trots op zijn. De agrarische sector is de grootste grondgebruiker in Smallingerland. Het gebruik van de agrarische cultuurgrond in het plangebied bestaat voor ruim 90% uit het gebruik als grasland. Bijna 10% wordt akkerbouwmatig gebruikt. Het grootste deel van de agrarische bedrijven bestaat uit grondgebonden bedrijven, waarbij de nadruk op de melkveehouderij ligt.

Wat maakt Smallingerland bijzonder?

Smallingerland is binnen Noord-Nederland een middelpunt. Belangrijke wegen, maar ook verschillende landschapstypen en water komen hier bij elkaar. De Friese meren en de noordelijke en zuidelijke wouden smelten hier samen. De centrale ligging met uitstekende bereikbaarheid, Drachten als regionaal centrum en de diversiteit aan landschappen vormen belangrijke kwaliteiten om op verder te bouwen.

Dorpen en wijken

In de gemeente liggen 13 dorpen – met de bijbehorende verspreide bebouwing in het buitengebied – en de stad Drachten. De 13 dorpen zijn: Oudega, Opeinde, Boornbergum, Drachtstercompagnie, Rottevalle, Houtigehage, De Wilgen, Nijega, De Tike, De Veenhoop, Kortehemmen, Goëngahuizen en Smalle Ee. De 13 dorpen hebben ieder hun eigen identiteit met over het algemeen een levendig karakter en verenigingsleven en zijn nauw verweven met het omliggende (cultuur)landschap. Zes van de dertien dorpen hebben een dorpshuis of multifunctioneel centrum en een basisschool (met rode ster aangeduid op de hierbij horende kaart).
De dorpen hebben ieder hun eigen ontstaansgeschiedenis, vaak bepaald door hun ligging op een strategische plek, aan (vaar)water, op hoger gelegen gronden of nabij een sluis. De dorpen hebben een sterke relatie met het landschap. In het oosten is dat het coulisselandschap als onderdeel van de Noardlike Fryske Wâlden, in het westelijke deel is dat het waterrijke veenweidegebied.

Drachten

Het ontginnen van het landschap voor turfwinning en vervening leidde in onze – van oorsprong agrarische streek - tot welvaart en bloei. Goede vaarwegen waren nodig om het turf te kunnen vervoeren. De vaarten gaven een economische impuls aan de twee kleine dorpjes Noorder- en Suyderdragten, ieder aan één kant van het riviertje De Drait gelegen. Het waren aantrekkelijke vestigingslocaties voor nieuwe bedrijvigheid. Na een diepe maatschappelijke crisis en armoede in de periode1800 – 1940/-50, bracht de komst van de Philipsfabriek in 1950 vooruitgang. De fabriek is van grote invloed geweest. In een korte tijd ontstond een forse groei Drachten groeide uit tot de hoofdplaats van Smallingerland en tot regionaal centrum in Noord-Nederland.

Grotere dorpen, met zowel school als dorpshuis	Kleinere dorpen, zonder school
Oudega	De Veenhoop
Opeinde	De Tike
Boornbergum	Nijega
Drachtstercompagnie	Goëngahuizen
Rottevalle	Smalle Ee
Houtigehage	De Wilgen
	Kortehemmen

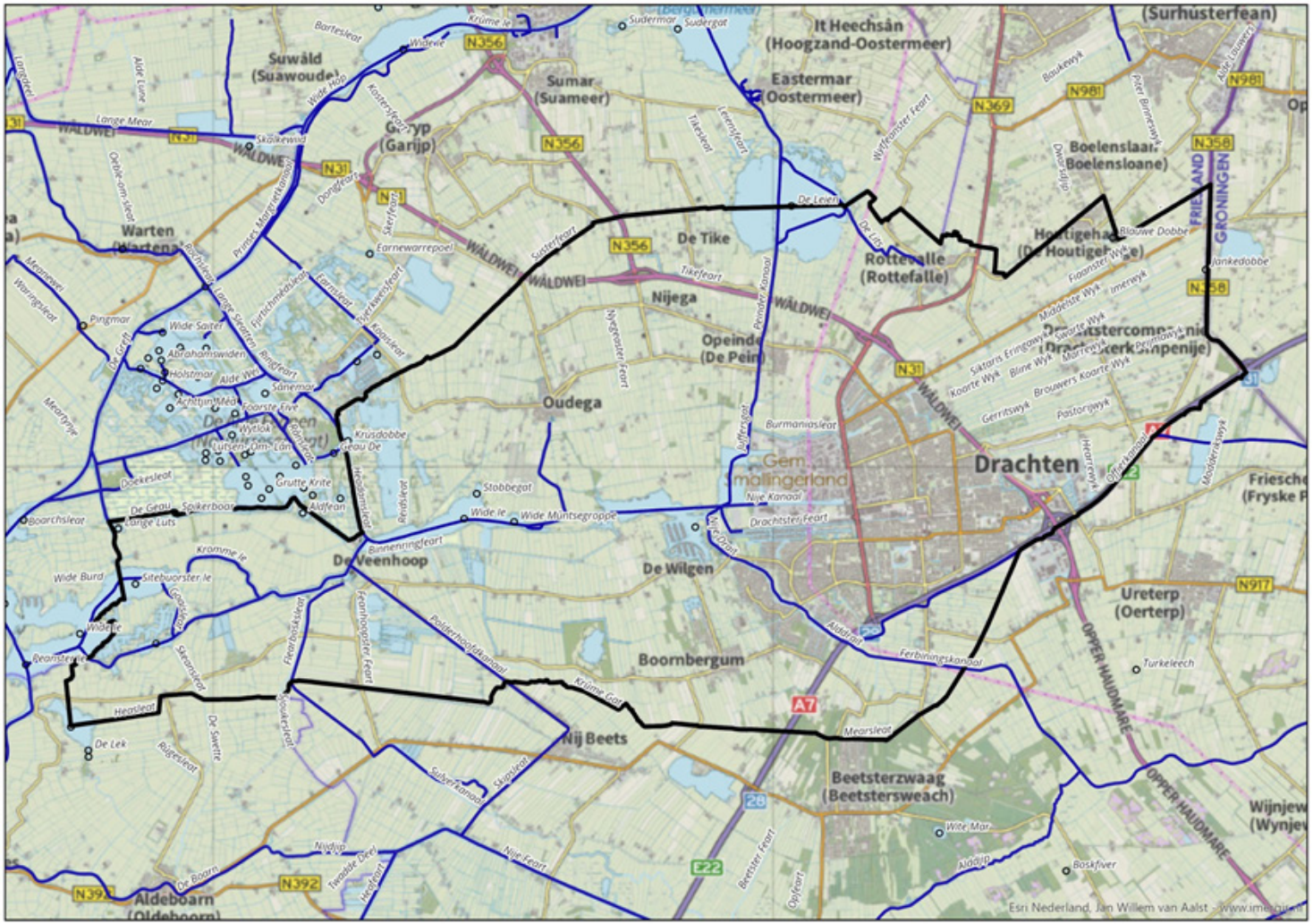
Deel B Wat vinden we belangrijk in Smallingerland?

Wat vinden inwoners de kwaliteiten van Smallingerland?
Inwoners waarderen hun woonomgeving vooral positief door een combinatie van kenmerken. Het is hier gewoon goed wonen, werken en recreëren, zowel vanwege de (relatieve) betaalbaarheid van de woningen als de aantrekkelijke omgeving. Het hoge voorzieningenniveau (winkels, cultuur, onderwijs, sport, recreatie) noemen inwoners vaak: het is compleet en voor iedereen in de gemeente dichtbij. Smallingerland heeft daarmee de voordelen van landelijk wonen, maar wel de faciliteiten van een stad.

Daarnaast noemen veel inwoners de groene en ruim opgezette dorpen en wijken met veel speelvoorzieningen. De sfeer wordt over het algemeen als gemoedelijk ervaren, met oog voor elkaar (buren, familie, vrienden). De kleinschalige, in de samenleving gewortelde bedrijvigheid zijn belangrijke dragers voor de dorpen.

Wat ook hoog scoort is de nabijheid en afwisseling van open, halfopen en gesloten landschappen, vooral vanwege de combinatie van (vaar)water, bos, coulisselandschap en agrarisch gebied op loop- of fietsafstand. De verveningsgeschiedenis is nog steeds zichtbaar in de oude bebouwings- en landschapsstructuren. De inwoners hebben hier hun identiteit aan ontleend en voelen zich sterk met hun omgeving verbonden.

De aanwezige grote werkgevers wordt door inwoners gewaardeerd vanwege de banen die daarmee gemoeid zijn. Tegelijk is het werken buiten de gemeente ook geen probleem, vanwege de centrale ligging ten opzichten van Leeuwarden, Groningen en Heerenveen en de goede bereikbaarheid via ov, auto en fiets. Steeds meer mensen van buiten de gemeente ontdekken Smallingerland als een zeer aantrekkelijk alternatief om te wonen of werken.

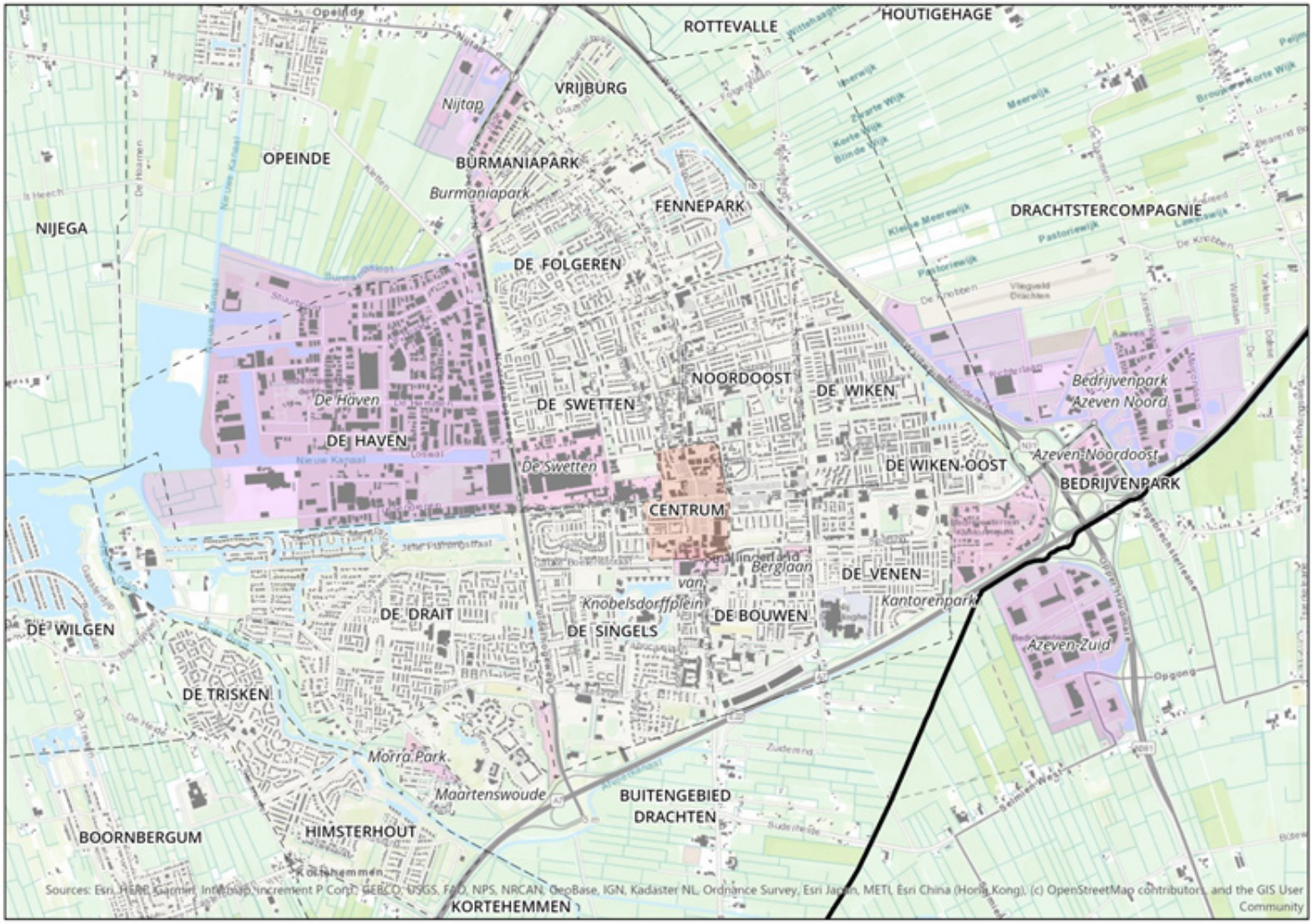

Water

Smallingerland is een waterrijke gemeente. Vooral het westelijke deel van de gemeente telt veel meren en meertjes, vaarwegen en sloten. Het is de oostelijke poort van de Friese meren. Drachten is goed bereikbaar via het water door de recente aanleg van de Drachtstervaart. Sinds de aanleg van de Drachtstervaart is een belangrijke verbinding tussen stad en vaarwater tot stand gekomen. Een prachtige kans om verder uit te nutten.

De Lits-Lauwersmeerroute loopt vanuit de Alde Feanen dwars door Smallingerland naar het Lauwersmeergebied. Het verbindt de Friese meren en het Lauwersmeer en de plaatsen Drachten en Dokkum met elkaar. De prachtige route heeft de watersporter veel te bieden. Watersportvoorzieningen zijn onder meer te vinden bij de Leien en De Veenhoop. Hier is de meeste dagrecreatie te vinden. Ook verblijfsrecreatie is vooral gebonden aan het water.

Met de projecten Oudega aan het water en het Waterfront Drachten is een gebiedsontwikkeling gestart om de relatie met het water en waterrecreatie in Smallingerland te versterken.

Bedrijvigheid - innovatieve maakindustrie

Door de ligging en de goede bereikbaarheid aan de A7 en N31 (en via het water) is Drachten uitgegroeid tot een regionaal centrum met veel bedrijvigheid. Van kleine ondernemingen tot grote industriële bedrijven.

In het gebied aan de westelijke kant van het centrum van Drachten zijn high tech bedrijven zoals Philips tot stand gekomen.

Ten westen daarvan ligt het Industrieterrein De Haven, het grootste industrieterrein van Fryslân.

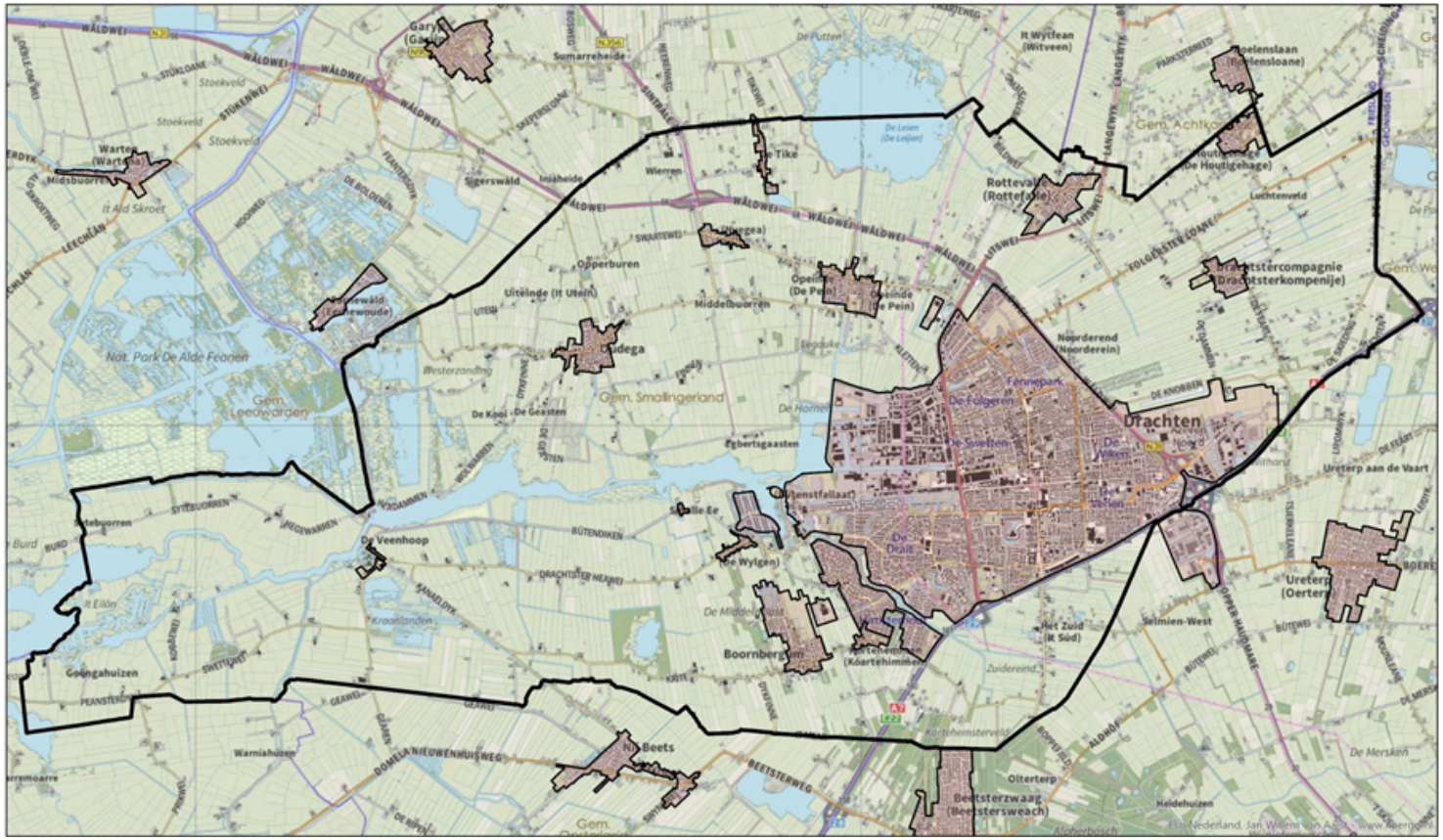
Bedrijvenpark Azeven Drachten Noord en Azeven Drachten Zuid zijn recenter ontwikkeld en hier is nog ruimte voor nieuwe bedrijven en verdere ontwikkeling.

Tussen het centrum en bedrijvenpark Azeven Drachten Noord ligt een belangrijk regionaal onderwijscluster: het Leerpark.

Deel C Wat vindt het Rijk en de provincie belangrijk?

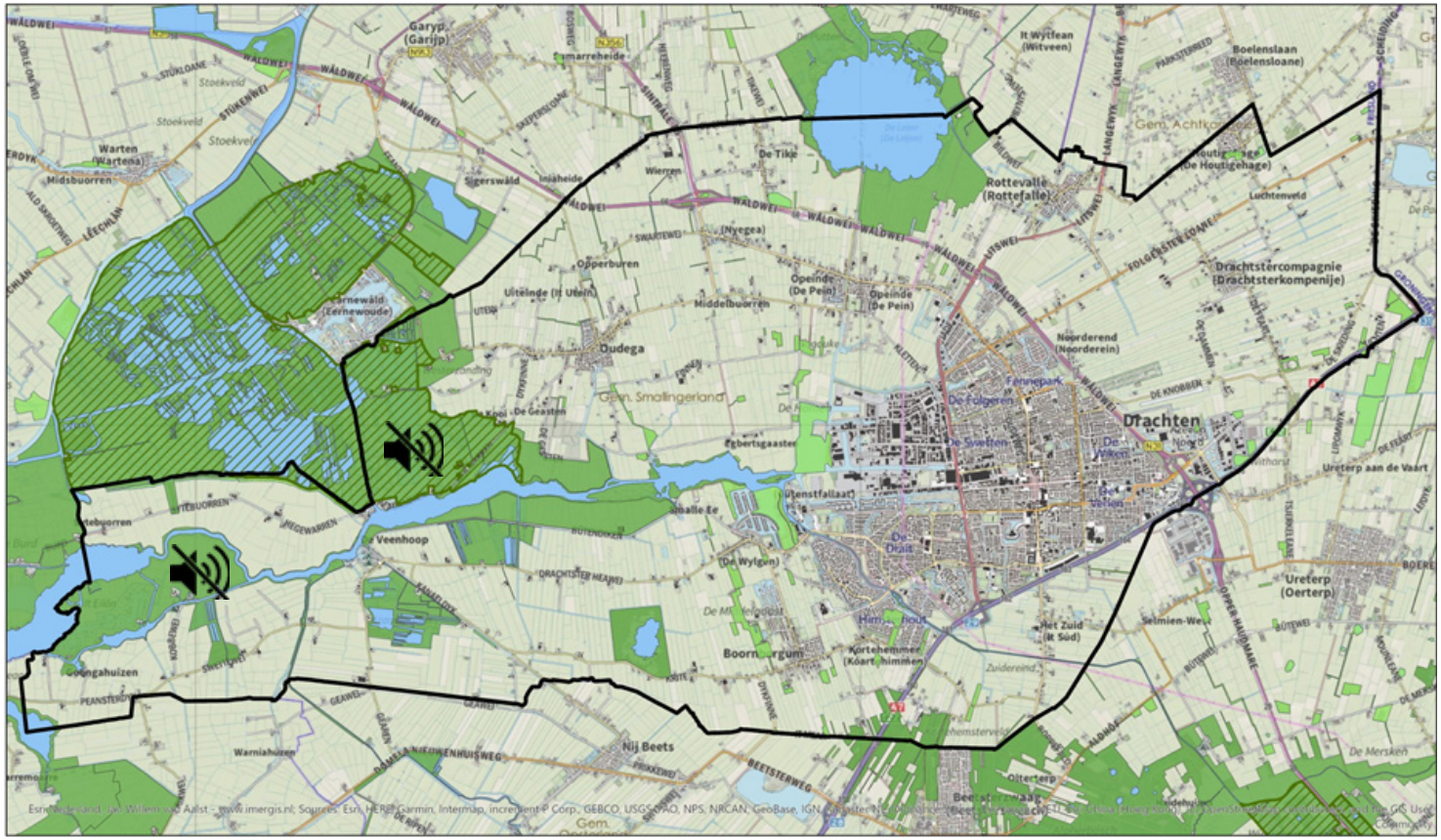
Voor de toekomst zijn er bepaalde zaken al vastgelegd voor Smallingerland door het Rijk en de provincie.

- Bebouwing in bestaand stedelijk gebied
- Natuur (Natura 2000, NNN)
- Stiltegebieden en weidevogelgebieden

Bestaand stedelijk gebied

In ons hele land geldt dat nieuwe stedelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk binnen het bestaand stedelijk gebied moeten worden gerealiseerd. Alleen als het niet anders kan, kunnen zaken zoals nieuwe woningen en bedrijven daarbuiten.

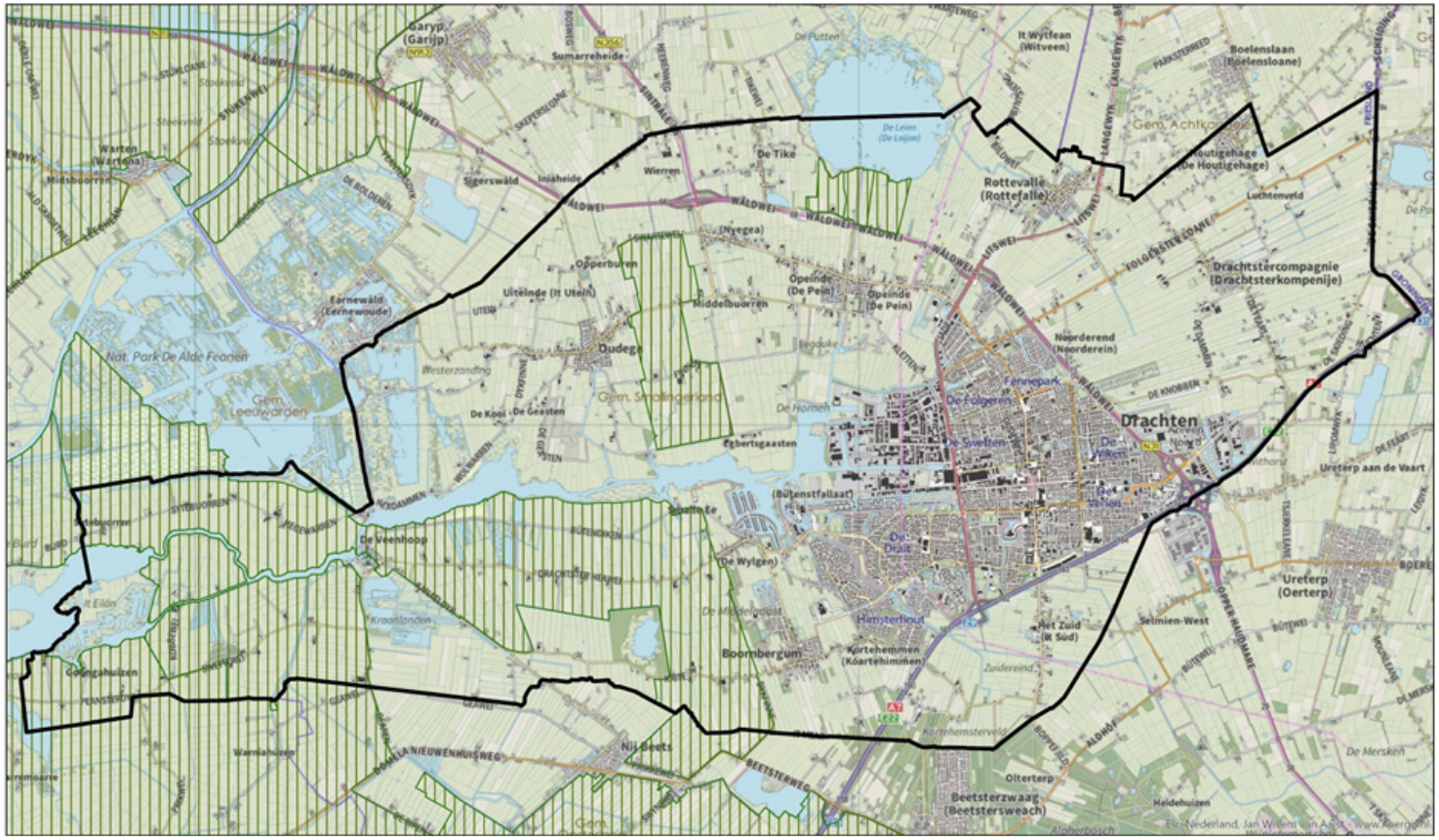

Natuur

Natura 2000 gebieden zijn natuurgebieden die niet alleen voor Nederland belangrijk zijn, maar ook op Europees niveau van grote waarde zijn. Daarom zijn deze gebieden extra beschermd. Ontwikkelingen in of in de omgeving van Natura 2000 gebieden mogen de natuurwaarden in deze natuurgebieden niet wezenlijk aantasten. Alleen als er een groot maatschappelijk belang is, kunnen daar uitzonderingen op worden gemaakt.

Nationaal park De Alde Feanen is een beschermd Natura 2000-gebied (op kaart hiernaast met arcering aangegeven). In Smallingerland zijn ook een aantal natuurgebieden te vinden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland (groen op de kaart hiernaast). Hier is de natuurfunctie de belangrijkste functie. Gebruik en beheer van deze gebieden mag niet in strijd zijn met deze functie.

In stiltegebieden is stilte een belangrijke waarde. In stiltegebieden zijn geluiden toegestaan die bij het gebied horen. Bij agrarische gebied kan dat bijvoorbeeld het geluid van een tractor zijn. Activiteiten die lawaai produceren worden geweerd. Alleen bij uitzondering kan hiervan gemotiveerd worden afgeweken.

Weidevogelkansgebied

De provincie vindt het belangrijk om ruime en open gebieden te behouden voor weidevogels. In deze gebieden liggen gevarieerde graslanden en is voldoende rust voor de vogels. Bepaalde ontwikkelingen met bebouwing, beplanting of verharding die verstorend werken zijn in principe niet toegestaan. Voor verlies van weidevogelleefgebied gelden compensatieverplichtingen.
Provincie Fryslân heeft onlangs aangekondigd dat er van 2021 tot en met 2030 een nieuwe weidevogelaanpak zal worden gehanteerd. Zo wil de provincie de neerwaartse trend van de weidevogelpopulatie ombuigen naar een groei van 10.000 broedparen van de grutto in 2030.

Colofon

Alle inwoners, ondernemers/bedrijven, instellingen en organisaties van de gemeente Smallingerland die een actieve bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van de omgevingsvisie

Werkgroep omgevingsvisie
- Anneke van der Meer (AXON Adviseurs)
- Erik Gommers
- Lourens Trimp
- Anke de Vries
- Jennifer Zwierstra
- Iris Poortenaar
- Nynke den Heijer
- Kirsten Veldman
- Wim Burgers
- Evert Visser

Collega's uit de teams
- Omgeving
- Ondernemen en Ontwikkelen
- Programma's en Projecten
- Vergunningen, Toezicht en Handhaving
- Omgevingsbeheer Geregeld
- Samen Leven
- Sociaal Geregeld
- Organisatie en Communicatie
- Informatie en Analyse
- Financiën

Bügel Hajema Adviseurs
- Mischa Teensma
- Jurjen de Boer
- Sophie Huis in 't Veld
- Annelies Hoving

Werkgroep omgevingsvisie
- Gemeente Smallingerland
- BügelHajema Adviseurs

Procesgroep van raadsleden

Ambtelijk opdrachtgever
- Koen Eekma

Bestuurlijk opdrachtgever
- Maria le Roy

Fotografie
- Gemeente Smallingerland
- BügelHajema Adviseurs
- Boudewijn Benjamins

Vertaling naar het Fries
- Baukje Westra